

A black and white photograph of a man in a suit and glasses speaking at a podium. He is looking upwards and to the right. Several microphones are positioned in front of him. In the background, other people are visible, some looking towards the speaker. The image has a grainy, historical quality.

SEPPO HENTILÄ

MAX JAKOBSONIN KIRJASTO

— KOKOAJANSA NÄKÖINEN

LO
EN

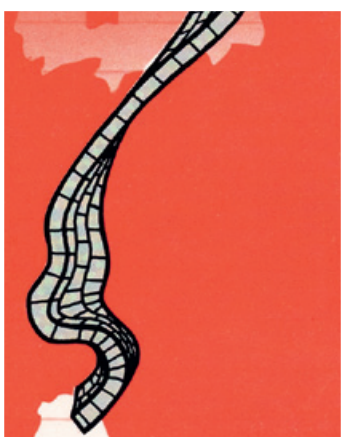
C
Th

M
AKO

Jakobson

JAKOBSON

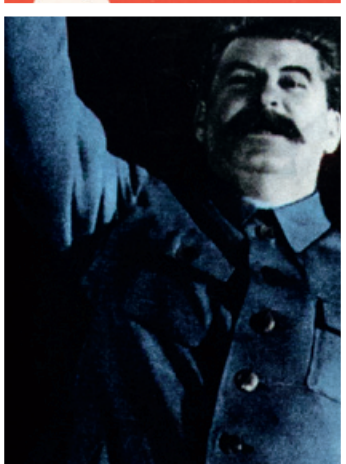

AND
JEW

N
R

8

1944
1968

H
Nico

SEPPO HENTILÄ

MAX JAKOBSONIN KIRJASTO

– KOKOAJANSA NÄKÖINEN

SEPPO HENTILÄ

MAX JAKOBSONIN KIRJASTO

– KOKOAJANSA NÄKÖINEN

SISÄLLYS

6	Lukijalle	30	Tärkeitä teoksia ja tekijöitä
8	Yhdeksänkymmentä metriä kirjoja	70	Lontoon oppivuodet
14	Tehtävä kirjastossa	76	Diplomaattien talvisota
18	Suku ja perhe	80	Kekkosen esikunnassa
24	Kokoelman luokat	88	Veteen piirretty viiva
28	Max Jakobson ei ollut bibliofiili	92	Kuumalla linjalla
		100	Pääsihteeripettymys

114	38. kerros	150	MAX JAKOBSON
118	Elinkeinoelämän edusmies	152	LÄHTEET
122	Kerran lehtimies – aina lehtimies	153	HENKILÖHAKEMISTO
128	Eurooppalaisen murroksen tulkitsija	155	LIITTEET
136	Jakobsonin vuosisata		
140	Mies ja hänen kirjastonsa		
148	Resumé		

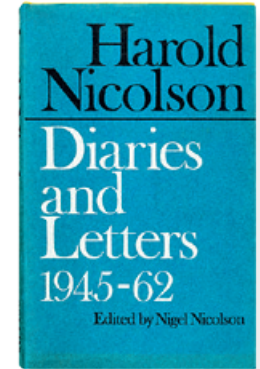
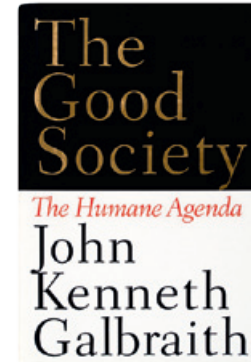
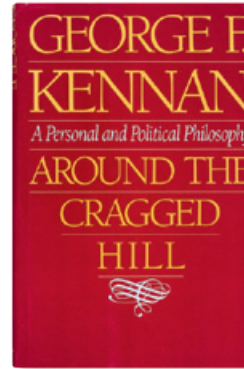
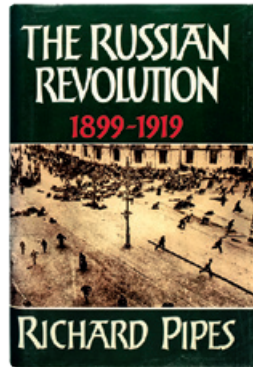
LUKIJALLE

Tämän kirjan työnimenä oli ideointivaiheessa, ennen kuin ensimmäistäkään riviä oli kirjoitettu, *Max Jakobsonin lukijaelämäkerta*. Ei sekään huono nimi olisi ollut, mutta siitä luovuttiin, koska tutkimuksen kohteena on nimenomaan Kansalliskirjaston lahjoituksena saama Max Jakobsonin kirjasto. Siksi mentiin kirjasto edellä. Kirjastoa analysoimalla voitiin lähestyä Jakobsonia lukijana ja kirjallisuuden käyttäjänä. Sitäkin syvemmälle päästiin tutkimalla hänen omaa kirjallista työtään, jossa tietenkin hänen tärkein työvälineensä oli kirjasto. Näin tästä kirjasta ei tullutkaan vain Jakobsonin lukijaelämäkerta vaan myös hänen kirjailijaelämäkertansa.

Kansalliskirjaston strategian toinen virke kuuluu:

Vastaamme kansallisen julkaisuperintömme ja ainutlaatuisten kokoelmiemme kartuttamisesta, kuvailusta, säilyttämisestä ja käyttöön asettamisesta. Miten tämä kirja edistää strategian toteuttamista? Koska Max Jakobson oli yksi viime vuosisadan jälkipuolen ja 2000-luvun alkuvuosien merkittävimmistä lehtimiehistä ja tietokirjailijoista, hänen kirjastonsa on kokoelmana ainutlaatuinen. Kun tällainen kokoelma on saatu Kansalliskirjastoon, sitä ei kannata vain tallentaa ja jättää kirjaston hyllyille. Jakobsonin kirjastoa analysoimalla voidaan yleisemminkin nähdä, miten hänen kaltaisensa kansainvälisesti verkottunut intellektuelli käyttää työssään kirjallisuutta.

Aloitteen Max Jakobsonin kirjastoa koskevasta

tutkimuksesta teki ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm helmikuussa 2014 ja ryhtyi hankkimaan rahoitusta kokoelman järjestämiseksi. Innostuin tuosta lukijaelämäkertä -ideasta niin paljon, että tarjouduin sen kirjoittajaksi. Kiitän ystävääni Kai Ekholmia mukavahenkisestä yhteistyöstä niin tässä kuin monissa aikaisemmissakin projekteissamme. Niilo Helanderin säätiötä kiitän saamastani kirjoittaja-apurahasta.

Kun käsikirjoituksesta piti saada kirja, muodostettiin pienoinen tiimi, jota johti kokoelmapäällikkö Harri Ahonen apunaan palvelujohtaja Johanna E. Lilja ja kirjastosihteeri Marjaana Sailio. Lämmin kiitos teille kaikille. Ilahtuin kovasti, kun Kansalliskirjastolle jo aiemmin komeita kirjoja taittanut

Maara Kinnermä otti tehtäväkseen tämänkin kirjan valmistamisen todelliseksi esineeksi. Hän hankki ja teki kuvituksen ja hoiti kuvaukset, jotka toteutti Niilo Hassi.

Aivan erityisen kiitokseni osoitan Linda Jakobsonille. Ilman hänen apuaan ja tietojään kirjasta olisi tullut vajavainen. Kiitän häntä myös tutkimusluvasta Kansallisarkistossa säilytettävään Max Jakobsonin kokoelmaan. Jakobsonin kotimaista ja kansainvälistä lehtimiestyötä koskevat tiedot kokosi arkistosta puolisoni, dosentti Marjaliisa Hentilä. Kiitos!

Espoon Niipperissä helatorstaina vuonna 2018

Seppo Hentilä

YHDEKSÄNKYMMENTÄ METRIÄ KIRJOJA

KANSALLISKIRJASTON YLIKIRJASTONHOITAJA
KAI EKHOLM OTTI VASTAAN 12.2.2014
LINDA JAKOBSONILTA LAHJOTUKSENA MAX
JAKOBSONIN KIRJASTON.

Ministeri Max Jakobson (1923–2013) oli kansainvälisesti tunnetuimpia suomalaisia. Hänen tuttavapiiriinsä kuului diplomaatteja, journalisteja, huippututkijoita ja maailman mahtimiehiä niin idästä kuin lännestäkin. Jakobson loi elämänsä aikana monta merkittävää uraa: hän oli lehtimies, diplomaatti, suomalaisen elinkeinoelämän etujen edistäjä, tietokirjailija ja yhteiskunnallinen vaikuttaja. Yksi ura oli kuitenkin ylitse muiden ja yhdisti muita: Jakobson oli sanan syvimmissä merkityksessä kirjoittava ihminen, *homo scribens*. Ihminen ei voi olla kirjoittava, ellei hän ole myös lukeva, *homo legens*.

Jakobson oli myös erittäin vaikuttava puhuja ja keskustelija, mutta kaikkein mieluiten hän ilmaisi itseään kirjoittamalla. Kriitikot ovat ylistäneet Max Jakobsonin kirjallista ilmaisua. Hänellä oli poikkeuksellinen taito laajojen kokonaisuuksien hallitsemiseen. Jakobsonin tyyli oli erinomainen, ja hän osasi ilmaista sanottavansa selkeästi. Rohkeuttakin hänellä riitti, joidenkin mielestä ehkä liikaakin, sillä erityisesti ulkopoliitikasta kirjoittavalta vaadittiin kylmän sodan herkkinä aikoina tiettyä pidättyväisyyttä.

Helsingin Sanomat 13.2.2014

10 Ministeri Max Jakobsonin kirjasto on lahjoitettu Kansalliskirjastoon. Noin 90 hyllymetriä käsittävä kirjasto sisältää kansainvälistä ja kotimaista politiikkaa, historiaa, maanpuolustusta, filosofiaa, tieteellisiä aikakauslehtiä, kulttuurihistoriaa, elämäkertoja ja muistelmateoksia, taidehistoriaa ja kaunokirjallisuutta. Max Jakobsonin kirjasto – The Max Jakobson Library – säilytetään Kansalliskirjastossa erillisenä kokonaisuutena. Kirjoista tulee osa käyttökokoelmaa, joista pääosa on mahdollista saada myös kotilainaan. Max Jakobson (1923–2013) työskenteli näkyvillä paikoilla ulkoasiainministeriössä ja toimi pitkään Suomen pysyvänä edustajana YK:ssa.

Helsingin Sanomien uutisesta, jossa kerrotaan Max Jakobsonin kirjaston lahjoittamisesta Kansalliskirjastolle, puuttuu eräs oleellinen tieto. Kirjaston lahjoittaja oli Jakobsonin tytär Linda Jakobson, jolle isä oli jo aikaisemmin luovuttanut sekä kirjastonsa että arkistonsa. Maxin kuoltua tytär alkoi miehensä kanssa tyhjentää vanhempiensa Katajanokan -kotia.

Tätä kirjaa varten 14.3.2018 antamassaan sähköpostihaastattelussa Linda Jakobson kertoi:

... tajusin, ettei tuollainen kirjasto mahdu meille kotiin, ja parempi on, että se tulee suomalaisten käyttöön. Niinpä lahjoitin Maxin kirjoista suurimman osan Kansalliskirjastolle ja paperit Kansallisarkistolle. Siis lahjoittaja oli Linda Jakobson, ei Max Jakobson, niin kuin usein kuvitellaan. Pieni seremoniakkin järjestettiin, jossa oli läsnä perheenjäseniä plus pari vanhaa ystävää.

Kansalliskirjastolle luovutetun kokoelman kaikki kirjat on leimattu sinisellä exlibris -merkillä. Siinä pieni mäyräkoira nojaa kirjojen omistajan nimeen "Max Jakobson".

Edellä mainitusta Linda Jakobsonin sähköpostihaastattelusta käy ilmi, että exlibris valmistettiin varta vasten ennen kirjojen luovutusta. Sen piirsi Maxin pojantytär Camilla Jakobson. Lindan mukaan luonnollinen valinta kirjan omistajamerkin aiheeksi oli Max Jakobsonille rakas mäyräkoira Bella.

Max
Jakobson

MAX JAKOBSONIN EX LIBRIKSEN AIHEENA OLI PERHELTÄ 70-VUOTISPÄIVÄNÄ LAHJAKSI SAATU KARKEAKARVAINEN MÄYRÄKOIRA BELLA.

JAKOBSON ULKOILI USEIN RAKKAAN KOIRANSA KANSSA KOTINSA LÄHISTÖLLÄ KATAJANOKALLA. TAUSTALLA JAKOBSONILLE TÄRKEÄ RAVINTOLA BELLEVUE, JOSSA HÄN JÄRJESTI SÄÄNNÖLLESTI LOUNASTAPAAMISIA YSTÄVIENSÄ JA TUTTAVIENSÄ KANSSA.

KUVA: © LEHTIKUVA | MARTTI KAINULAINEN | DC5, 1999

Kertomus ex libriksen taustasta on hellyttävä. Se osoittaa, että perhe arvosti Max Jakobsonin kirjaharrastusta suuresti. Linda Jakobson kirjoittaa:

Max oli koiraihminen. Meillä oli Coco Chanel mäyräkoira, joka hankittiin 1966 Suomesta kun asuimme Pelhamissa New Yorkissa, ja koira kuoli noin v. 1976–77, eli Coco asui Yhdysvalloissa meidän kanssamme, matkusti joka kesä Suomeen lomalle meidän kanssamme ja asui Tukholmassa vanhempieni kanssa ja muutti vielä H:kiin Katajanokalle vanhuudenpäiville, kun vanhemmat palasivat Tukholmasta Suomeen.

Kun Max täytti 70 vuotta, ystävät (Marilynin suostumuksella ja tuella) ostivat Maxille mäyräkoiran, joka oli Maxin koira, täysin, vaikka myös jok'ikisen perheenjäsenen lemmikki. Bella nimeltään, melko ainutlaatuinen kappale. Bellasta on kuva Maxin sylissä yhden Maxin kirjan takakannessa, oliko se nyt ensimmäinen trilogian osa Väkivallan vuodet? Jossain kirjan kannessa Bella joka tapauksessa esiintyy. Maxille tuli kotiin Mäyräkoiraliiton lehtikin, ja jos oikein muistan, hän jopa kirjoitti siihen kerran Bellasta.

Linda Jakobson kertoi viestissään (14.3.2018) isänsä kirjahankinnoista:

Käydessään Yhdysvalloissa ja Lontoossa (mitä hän teki säännöllisesti, kerran vuodessa) Max vietti aina aikaa kirjakaupoissa ja tuli kotiin ison pinon kanssa. Hän piti itsellään tietokirjat, jotka häntä kiinnostivat, luki kirjat tai ainakin selaili niitä. Lopuista hän lahjoitti perheenjäsenille joitakin kirjoja, ja sen jälkeen joka syksy lahjoitti muut kirjat WIZOn*) basaarille myytäväksi. Monta laatikollista aina meni WIZOon. Max ja Marilyn lahjoittivat ylipäänsä paljon WIZOille (Maxin äiti Helmi perusti Suomen WIZOn.) Minäkin lahjoitin paljon Maxin kirjoja (ja muuta tavaraa) WIZOille, niitä kirjoja siis, joita en antanut Kansalliskirjastoon. Lähinnä kaunokirjallisuutta ja kevyempää kirjaa. --- Pidin itselleni joitakin harvoja kirjoja, jotka on painettu ennen v. 1945. Pidin myös joitakin muita aarteita, esimerkiksi sellaisia kirjoja, joissa on kuuluisia tai minulle tärkeitä nimikirjoituksia, ehkä 100 kirjaa yhteensä, jotka mahtuivat Snappertunan kesäpaikan hyllyille.

*) WIZO - Women's International Zionist Organisation

- on poliittisesti sitoutumaton hyväntekeväisyysjärjestö, joka työskentelee Israelin naisten ja lasten hyväksi.

Suomen ensimmäisen WIZO:n perusti Helmi Jakobson

Viipurissa vuonna 1924.

MAX JAKOBSONIN KIRJASTON LAHJOITTAMINEN
KANSALLISKIRJASTOLLE JULKISTETTIIN
12.2.2014 HELSINGIN YLIOPISTON KANSLERIN
THOMAS WILHELMSSONIN VIRKAHUONEESSA
JÄRJESTETYSSÄ PIENIMUOTOISESSA
TILAISUUDESSA.

LINDA JAKOBSON KERTOI PUHEESSAAN SIITÄ,
MILLAINEN MERKITYS KIRJOILLA OLII OLLUT
HÄNEN ISÄLLEEN.

TEHTÄVÄ KIRJASTOSSA

Max Jakobsonin kirjasto herättää ajatuksen, mitä kirjat voisivat kertoa omistajastaan. Jukka Tarkka on tehnyt Jakobsonista erinomaisen elämäkerran ”Max Jakobson: Kylmän sodan diplomaatti” (2010), jossa myös hänen kirjallinen työnsä tulee monipuolisesti esille. Tässä kirjassa Jakobsonin henkilökuvaa halutaan täydentää piirtämällä kirjaston avulla hänen lukijaprofiilinsa. Mitä Jakobsonin kirjasto vastaa kysymykseen ”kerro minulle, mitä luet, niin sanon, millainen olet”?

Jakobsonin kirjastoa voi jäsentää ja analysoida sekä kronologisesti (mitä kirjoja Jakobson milloinkin hankki ja luki) että aiheenmukaisesti. Askel syvemmälle Jakobsoniin kirjastonsa käyttäjänä on hänen oman kirjallisen tuotantonsa analysointi. Siinä on syytä huomata eräs seikka, jota myös Jukka Tarkka

on pitänyt tärkeänä: selkeä taitekohta Jakobsonin kirjallisessa toiminnassa oli vuosi 1984, jolloin hän jätti Elinkeinoelämän Valtuuskunnan EVA:n toimitusjohtajan tehtävän. Hän halusi siirtyä ”eläkkeelle” voidakseen keskittyä kirjalliseen työhön. Jakobson ei luvannut liikoja, sillä suurin osa hänen kirjallisesta tuotannostaan on ilmestynyt EVA-kauden jälkeen. Ulkoasiainministeriön virkamiehenä omalla nimellä kirjoittaminen ei ollut noin vain vapaata eikä aina mahdollistakaan. Silti Jakobson julkaisi ministeriössä ollessaan kaksi erittäin tärkeää kirjaa, *Diplomaattien talvisodan* (1955) ja *Kuumalla linjalla* (1968). EVA:n toimitusjohtajan työ hajotti kalenteria niin paljon, ettei monografian kokoisiin kirjallisiin töihin ollut mahdollista keskittyä.

KUVA: © LEHTIKUVA | VS | JORMA POUTA, 1974

MAX JAKOBSON OLI HERRASMIES MUTTA EI KOVIN
KOVA TUPAKKAMIES. ELOKUUSSA 1974 SIKARI
KUITENKIN MAISTUI. JAKOBSON OLI JUURI JÄTTÄNYT
DIPLOMAATIN URANSA JA SIIRTÄNYT ELINKEINOELÄMÄN
VALTUUSKUNNAN EVA:N TOIMITUSJOHTAJAKSI.

Jakobsonin kirjallinen tuotanto käsittää Kansalliskirjaston FEN-
NICA -tietokannan mukaan 47 monografiaa, joista alkuperäis-
nimekkeitä on 22; loput ovat käännöksiä eri kielille (englanti,
ruotsi, saksa, ranska, viro, unkari, portugali) sekä täydennettyjä ja
uusintapainoksia (ks. liite Max Jakobsonin monografiat). Lisäksi
Jakobson kirjoitti kymmeniä artikkeleita muiden tekijöiden toimit-
tamiin kokoomateoksiin. Kansalliskirjaston ARTO- artikkelitieto-
kanta tuntee Max Jakobsonilta 136 koti- ja ulkomaisissa aikakaus-
lehdissä ilmestynyttä artikkelia. Sanomalehtikirjoitusten määrä
ei ole tarkasti selvitettävissä. Jakobson kirjoitti enemmän kuin
kukaan toinen suomalainen kansainvälisiin laatulehtiin. Niistä tär-
keimmät olivat *The International Herald Tribune* ja *Svenska Dag-
bladet*. Suomessa hänen tärkein julkaisufooruminsa oli *Helsingin
Sanomat*. Jakobson toimi lehden vakituisena avustajana peräti 18
vuotta, 1990–2008. Myös *Suomen Kuvalehteen* ja *Kanavaan* hän
kirjoitti vuosikymmenten mittaan kymmeniä artikkeleita.

Tässä kirjassa piirretään kokonaiskuva Jakobsonin kokoel-
masta, sen rakenteesta ja sisällöstä. Ensimmäiseksi kuvataan,
mihin kirjastoluokkiin kuuluvia teoksia hänellä oli ja miten paljon
niitä kussakin luokassa oli. Toiseksi kuvataan Jakobsonille tärkei-
tä kirjoja ja niiden tekijöitä. Jakobsonhan tunsu käytännöllisesti

katsoen lähes kaikki oman aikansa suomalaiset historiantutki-
jat ja yhteiskuntatieteilijät henkilökohtaisesti. Kiinnostavaa on
tietysti se, kenen kirjoittamia teoksia hänen kokoelmassaan on
eniten. Asuessaan pitkiä aikoja Englannissa ja Yhdysvalloissa ja
matkustellessaan siellä hän tutustui moniin kansainvälisesti tun-
nettuihin tutkijoihin, lehtimiehiin ja poliitikoihin. Kiinnostavia
hänen kokoelmassaan ovat näiltä merkkihenkilöiltä saadut, Ja-
kobsonille omistettut teokset.

Kirjastolla oli suurin merkitys Max Jakobsonille tietokirjailija-
na ja lehtimiehenä. Tästä saa yleiskuvan perehtymällä Jakobsonin
monografioiden lähdeviitteisiin ja -luetteloihin. Jakobson ei teh-
nyt kirjoihinsa sellaista tarkkaa viiteapparaattia, jota tieteelliseltä
tutkimukselta edellytetään. Useimmissa hänen kirjoissaan on kui-
tenkin vähintään luettelo tärkeimmistä lähdeiteoksista, joita hän
on käyttänyt. Tätä kirjaa varten hänen kaikki lähdeviitteensä on
tarkistettu. Viitteissä mainitut teokset sisältyvät lähes poikkeuk-
setta hänen kokoelmaansa. Jakobsonin kirjoista on turha hakea
reunamerkintöjä. Sellaisia hänellä ei – pitäisikö sanoa valitettavas-
ti – ollut tapana tehdä. Jakobsoniin kirja-arvostelijana perehdytään
lähinnä hänen Helsingin Sanomiin 1990-luvulla ja 2000-luvun
alussa kirjoittamiensa kritiikkien kautta.

SUKU JA PERHE

HELSINGIN VANHAN KIRKON PUISTO 1930-LUVUN
ALUSSA. JAKOBSONIN PERHE MUUTTI VUONNA 1930
VIIPURISTA HELSINKIIN LÖNNROTINKADULLE, AIVAN
PUISTON NAAPURUSTOON. MAX OLI 7-VUOTIAS.
HELSINGISTÄ TULI HÄNEN KOULUVUOSIENSA
KASVUYMPÄRISTÖ.

Max Jakobson oli juutalaista sukujuurta. Se oli Suomessa Venäjän vallan aikana harvinaista, Venäjän lakihan ei sallinut juutalaisten pysyvää oleskelua maassamme. Mutta poikkeuksiakin oli, esimerkiksi sotilaat, joita jäi asepalvelunsa jälkeen asumaan Suomeen. Juutalaisia oli täällä 1800-luvun lopulla vain viitisenkymmentä perhettä. Oleskeluluvan ehdot olivat erittäin tiukat: oli ilmoitauduttava säännöllisesti viranomaisille, matkustus- ja liikkumisrajoitukset olivat tiukat, ja vain määrätyt ammatit ja elinkeinot olivat sallittuja. Juutalaisista varsin monet olivat torikauppiaita, mutta he saivat myydä vain käsitöitä, tupakkaa, kankaita ja käytettyjä tavaroita.

Rajoituksista huolimatta Suomen juutalaisten määrä kasvoi vähitellen 1800-luvun loppua kohti noin tuhanteen. Amerikan -siirtolaisuus vei heistä noin kolmanneksen Atlantin taakse, kun Venäjällä alkoi juutalaisten järjestelmällinen vainoaminen. Suomestakin heitä karkotettiin, vaikka heillä oli vaikutusvaltaisiakin puolestapuhujia aina valtion korkeimpia virkamiehiä myöten. Vuonna 1889 juutalaisten maahanmuutto Suomeen kiellettiin kokonaan. Vuoden 1918 sisällissota oli juutalaisille uhanalaista aikaa, sillä punaset pitivät heitä kapitalisteina ja valkoiset ”ryssinä”, jotka oli puhdistettava Suomesta. Suomen itsenäistyminen toi viimein helpotusta juutalaisille; he saivat vihdoin täydet kansalaisoikeudet.

Max Jakobsonin isoisä Leo Jakobson (1836–1912) oli ammatiltaan räätäli. Hän oli kotoisin Jelgavasta (saks. Mitau) nykyisen Latvian alueelta. Hän tuli asepalvelukseen Viipuriin ja avioitui siellä Esterin kanssa. Leo harrasti kulttuuria ja filosofiaa eikä juuri välittänyt maallisen omaisuuden kartuttamisesta. Vaimo Ester vastasi perheen eläntuksesta torikaupalla. Leo ja Ester saivat neljä poikaa, joista, Jonas Jakobson (1885–1972), Max Jakobsonin tuleva isä, suoritti oikeustieteellisen loppututkinnon ja toimi asianajajana Viipurissa. Vuonna 1919 Jonas avioitui Helmi Virtasen (1892–1975) kanssa. Helmi oli kotoisin Kaarinasta Turun naapurista. Hänen varhain leskeksi jäänyt äitinsä piti kunnia-asianaan hankkia kaikille neljälle lapselleen mahdollisimman hyvä koulutus. Helmi suoritti ylioppilastutkinnon ja opiskeli Helsingin yliopistossa venäjän kieltä ja kulttuuria. Hän puhui äidinkieltänsä suomen lisäksi venäjää, ruotsia, saksaa, englantia sekä myöhemmin myös hepreaa ja jonkin verran jiddishiä. Helmi ja Jonas tutustuivat kesällä 1917 Terijoella. Helmi oli saanut stipendin venäjän kielen suullisen taidon kehittämiseen ja asui erään pietarilaisen venäjänkielen professorin perheessä.

Helmi tapasi eräillä kutsuilla Jonaksen. Mutta kun hänelle selvisi, että tämä nuori, miellyttävä, tummatukkainen juristi oli juutalainen, hän oli hämmentynyt. Jonas ei vastannut vähääkään niitä ennakkoluuloisia mielikuvia, joita hänelläkin oli juutalaisista.

Uskontonsa perinteitä ja tapoja noudattavan juutalaisen perheen oli mahdotonta hyväksyä poikansa tai tyttärensä avioliittoa

toisuskaisen kanssa. Esteenä oli vielä sekin, ettei juutalaisilla ollut Suomessa kansalaisyhteisyyksiä ennen vuoden 1918 lakimuutosta. Keväällä 1919 Jonas ja Helmi solmivat siviiliavioliiton äitiensä vastustuksesta huolimatta. Poikiensa Leon (s. 1919) ja Maxin (s. 1923) syntymän jälkeen Helmi kääntyi miehensä uskoon.

Vuonna 1933 ilmestyi tasavallan ensimmäisen presidentin puolison Ester Ståhlbergin kirjoittama pienoisoromaani *Katso unennäkijä tulee*. Sen juonena oli suomalaisen opiskelijatyön ja juutalaisen lääkärin rakkaustarina, ja päähenkilöiden esikuvina olivat Helmi ja Jonas Jakobson. Helmi oli ystäväystynyt Ester Ståhlbergin kanssa ja vei hänet jopa synagogaan, jotta tämä saisi oikean kuvan juutalaisuudesta. Ester Ståhlberg otti kirjallaan rohkeasti kantaa juutalaisten kohtaloon Saksassa pian Hitlerin valtaannousun jälkeen. Hän viittasi Saksaan muistuttamalla siitä, mitä parhaillaan oli tapahtumassa tuona kohtalokkaana vuonna 1933 ”tuossa kauheassa maassa, jonka nimeä voi tuskin sanoa”.

Maxin ja hänen veljensä Leon ensimmäinen lapsuudenkoti oli Viipurissa Torkkelinkadulla. Vanhemmat toimivat aktiivisesti sionistisessa liikkeessä ja loivat sitä kautta kansainvälisen ystävä- ja tuttavaverkoston. He seurasivat kiinteästi kansainvälistä politiikkaa. Jakobsonit kuuluivat ylempään keskiluokkaan; heillä oli keittäjä, siivoaja ja saksalainen kotiopettaja, Fräulein Bransfeldt. Hänen ohjauksessaan pojat oppivat lähes täydellisen saksan kielen taidon. Seurakunnassa he opiskelivat hepre-

Heikinkatu oli jo 1930-luvulla Helsingin vilkkaimpia katuja. Se nimettiin Helsingin kaupungin lahjana Mannerheimintieksi marsalkan 75-vuotis-syntymäpäivänä 4.6.1942

KUVA: © HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO

Helsinki. Heikinkatu.

Helsingfors. Henriksgatan.

aa. Viipurin juutalaiseen seurakuntaan kuului tuolloin kolmisen sataa jäsentä.

Jakobsonit muuttivat Helsinkiin vuonna 1930, kun Jonas perusti pääkaupunkiin asianajotoimiston. Pojat Leo ja Max kävivät Helsingissä Suomalaista normaalilyseota. Leo koki koulussa rankkaa syrjintää ja liittyi sionistiseen nuorisjärjestykseen. Hänestä tuli myöhemmin myös suojeluskuntalainen. Sotien jälkeen Leo valmistui arkkitehdiksi. Vuonna 1961 hänet kutsuttiin Yhdysvaltoihin Wisconsinin yliopiston professoriksi. Leo Jakobson kuoli vuonna 2000.

Max harrasti koulupoikana urheilua ja opiskeli englantia, koska vanhemmat alkoivat Hitlerin valtaannousun jälkeen suuntautua yhä enemmän länsimaihin. Äidin järjestelyjen kautta Max tutustui englantilaiseen poikaan nimeltä David Cornell, joka vieraili Suomessa. Max pääsi vastaavasti Davidin luokse Cambridgeen.

Talvisodan syttyessä Max oli 16-vuotias lukiolainen. Joulukuun 1. päivänä olivat Helsingin ankarimmat pommitukset. Jakobsonien asunto Lönnrotinkatu 33:ssa tuhoutui lähes täysin. Ketään ei onneksi ollut kotona. Pommituksessa tuhoutui perheen asunto

ja sen mukana kirjasto. Muun muassa Jonas Jakobsonin Saksasta 1920-luvun alussa suuren inflaation vuosina edullisesti hankkimat juutalaisuuden historiaa käsittelevät teokset paloivat poroksi. Lapsuudenkodin kirjaston tuhoutuminen talvisodassa selittää sen – aluksi kovin yllättävältä tuntuneen asian – että Max Jakobsonin kokoelmassa ei ole kuin aivan muutama ennen vuotta 1945 ilmestynyt teos.

Max Jakobson kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1941. Hänellä oli kova into toimittajan ammattiin. Jo abiturienttina hän pääsi *Ilta-Sanomiin* aputoimittajaksi ja sai tehtäväkseen kääntää maailmalta tulleita uutisia suomeksi. Lyhyitä sijaisuuksia järjestyi myös *Helsingin Sanomista*. Kun jatkosota syttyi 1941, 18-vuotias Max kutsuttiin asepalvelukseen. Hän palveli jatkosodassa kenttätykistössä Karjalan kannaksella ja sai 1944 reservin upseerin koulutuksen. Vaikka Suomi kävi jatkosotaansa Natsi-Saksan aseveljenä, juutalaisia palveli Suomen armeijassa. Kun talvisotakin otetaan lukuun, heitä oli noin 350. Tämä oli kansainvälisesti katsoen aikamoinen kummajainen. Max ja hänen veljensä Leo olivat jopa reservin upseereita.

**Jakobsonien asunto Lönnrotinkatu
33:ssa tuhoutui pahoin talvisodan
ensimmäisessä ilmapommituksessa
1.12.1939. Myös Jonas Jakobsonin
hankkimat juutalaisuuden historiaa
käsittelevät teokset paloivat poroksi.**

KUVA: © HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO | KUVAAJA TUUNEMATON, 1939

KOKOELMAN LUOKAT

KANSALLISKIRJASTOLLE LUOVUTETUN
KOKOELMAN KIRJOJA.

Linda Jakobsonin Kansalliskirjastolle 12.2.2014
lahjoittama kirjasto on noin 90 hyllymetrin
laajuinen ja sisältää 2 246 luokiteltua nidettä; lisäksi
siinä on sekalainen luokka, jossa on mm. tietosana-
ja sanakirjoja. Avokokoelman luokkiin kuuluvat
kirjat on tarkoitus asettaa normaaliin tapaan
vapaasti lainattaviksi.

AVOKOKOELMA

1	Filosofia (numerot) 1-56	56 kpl
2	Teologia 57-86	30 kpl
3	Yhteiskuntatieteet 87-485	399 kpl
32	Politiikka, valtiotiede 486-961	475 kpl
7	Kuvataide 962-1009	47 kpl
82	Kirjallisuudentutkimus 1010-1049	49 kpl
92	Elämäkerrat, henkilöhakemistot 1050-1609	160 kpl
930	Historiatiede ja sen aputieteet 1610-1721	112 kpl
933	Juutalaisten historia 1722-1797	76 kpl
940	Euroopan historia 1798-1945	148 kpl
948.0	Suomen historia 1946-2154	209 kpl
	Varia eli sekalainen luokka 2557-2641 (sisältää mm. tietosanakirjoja ja sanakirjoja)	85 kpl

SULJETTU KOKOELMA

R	Rariteetit (kuten omistuskirjoituksilla varustetut kirjat) 2509-2556	47 kpl
	Kaunokirjallisuus 2155-2508	353 kpl

Max Jakobson oli koulupojasta lähtien kiinnostunut kansainvälisen politiikan ja poliittisen historian tutkimuksesta. Valtaosa, vähintään kaksi kolmasosaa, hänen jäämistössään olevasta kirjakokoelmasta on näitä aloja käsittelevää kotimaista tutkimus- ja muistelmakirjallisuutta. Toiseksi eniten on Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa ilmestynyttä yhteiskuntatieteellistä tutkimuskirjallisuutta, historiaa, elämäkertoja ja muistelmia. Yhteiskuntatieteitä, politiikkaa ja muita valtiotieteitä käsitteleviä teoksia on kokoelmassa 930 kappaletta. Siitä kansainvälistä politiikkaa on ylivoimaisesti eniten. Taloustieteitä ja sosiologiaa käsitteleviä teoksia on huomattavasti vähemmän. Suomen, Euroopan ja maailman historiaa, elämäkertoja ja muistelmia on kokoelmassa yhteensä 705 kappaletta.

Sukutaustansa vuoksi Jakobson luki paljon myös juutalaisuuden historiaa, mutta tähän aihepiiriin kuuluva kokoelman osa ei ole kovin laaja, vain 76 teosta. Tärkein syy siihen oli hänen lapsuuden kotinsa kirjaston tuhoutuminen talvisodan pommituksissa. Kuten edellä on mainittu, siinä paloi muun muassa hänen isänsä hankkima juutalaisuutta ja sen historiaa koskeva kokoelma.

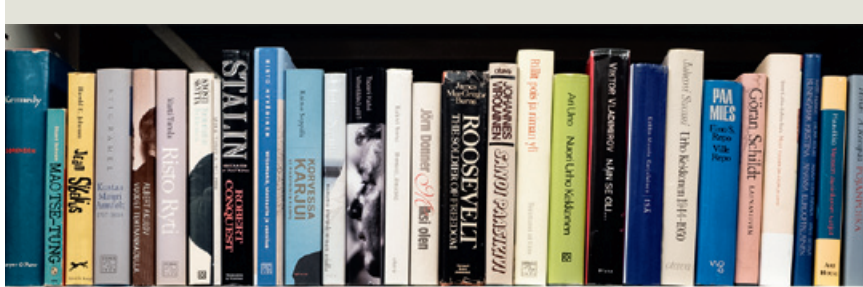
Jakobsonin tuttava- ja ystäväpiiristä ja poikkeuksellisen monitahoisesta kotimaisesta ja kansainvälisestä verkostoitumisesta kertovat osaltaan hänelle lahjoitetut ja omistuskirjoituksella varustetut tekijänkappalet. Tähän rareiteetit -luokkaan sijoitettuja teoksia on 47 kappaletta.

Kaunokirjallisuutta kokoelmassa on melko vähän, 353 kappaletta. Linda Jakobsonin sähköpostiviesti 14.3.2018 täydentää kuvaa Max Jakobsonista kirjallisuuden lukijana:

Max luki paljon ja aina. Enimmäkseen tietokirjallisuutta, ja usein 2–3 kirjaa yhtä aikaa. Harvemmin hän luki kaunokirjallisuutta. Jossain elämänsä vaiheessa hän luki esimerkiksi Le Carré'ta*), mutta se on todellakin ainoa kaunokirjallisuuden puolella oleva nimi mikä tulee nyt mieleen. Varmaan on muitakin, mutta ei monta. Tuon sanottuani, nuorempana hän selvästi luki paljon enemmän kaunokirjallisuutta, sillä kirjastossa oli paljon englanninkielisiä kaunokirjallisia teoksia 1950- ja 1960-luvuilta. Kansalliskirjastoon lähetin muistaakseni vain tietokirjallisuutta.

*) John le Carré (s. 1931) on englantilainen jännityskirjailija, jonka tunnetuimmat teokset käsittelevät kylmän sodan aikaista vakoilupeliä. Le Carrén maineikkain teos on *Mies kylmästä*, joka ilmestyi suomennettuna vuonna 1964. Le Carrén on katsottu hienosti tyyllitellyillä teoksillaan rikkoneen viihde- ja korkeakirjallisuuden rajoja. Kansalliskirjastolle luovutetussa Jakobsonin kokoelmassa ei ole yhtään le Carré'ta. Ilmeisesti Jakobson laittoi ne luettuaan kierrätykseen perheenjäsenilleen ja ystävilleen, kuten hänen tapansa oli.

KANSALLISKIRJASTOLLE LUOVUTETUN
KOKOELMAN KIRJOJA.

The

MAX JAKOBSON EI OLLUT BIBLIOFILI

Foreign

Policy of

Soviet Russia

Jakobson eli kaiken aikaa kirjojen keskellä ja niiden ympäröimänä. Hän luki valtavasti, mutta bibliofiiliksi häntä ei voi kutsua. Jukka Sarjalan mukaan bibliofiili on kirjojen keräilijä, tutkija ja ystävä. Hän on kiinnostunut kirjojen keräämisen ohella myös niiden iästä, harvinaisuudesta, painoksista, ulkoasusta, entisistä omistajista ja tekijöiden signeerauksista. Bibliofiilistä ”kovennettu” versio olisi bibliomaani, sananmukaisesti kirjahullu. Tällainen henkilö rakastaa kirjoja maanisesti ja hamuaa niitä alituisesti. Bibliofiilin ja bibliomaanin ero on Sarjalan mukaan siinä, että edellinen omistaa kirjansa, mutta jälkimmäisen omistavat hänen kirjansa.

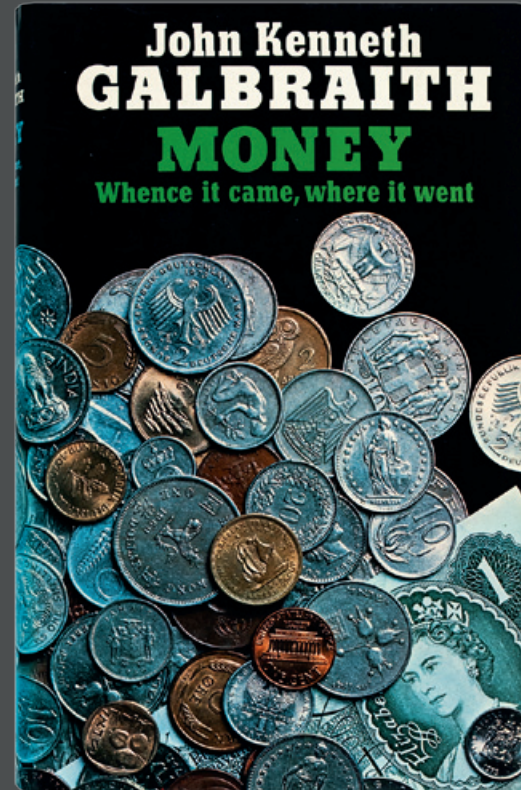
Jakobsonin suhdetta kirjoihin ei voi luonnehtia edes bibliofiiliseksi. Hän ei maailmalla liikkeessaan

kolunnut antikvariaatteja kirjaharvinaisuuksien perässä. Hänen kirjastonsa karttui sitä mukaa kuin hän tarvitsi kirjoja työssään. Siksi kokoelma kaikkienensa tarjoaa monitahoisen näköalan Max Jakobsonin työuraan. Hänen kokoelmassaan ei ole ainoatakaan sellaista harvinaisuutta, jota ei löytyisi suomalaisista tieteellisistä kirjastoista. Tämä johtuu siitä, että Jakobson käytti kirjoja työvälineinään ja hankki niitä sitä mukaa kuin niitä ilmestyi hänelle tärkeistä aiheista. Myös useimmat Jakobsonille tärkeät kansainvälistä politiikkaa, maailmansotia, YK:ta sekä Venäjää ja Neuvostoliittoa käsittelevät vieraskieliset teokset ovat saatavilla tšekäläisissä kirjastoissa. Sama pätee myös merkittävien valtiomiesten, poliitikkojen ja muiden suurten vaikuttajien elämäkertoihin.

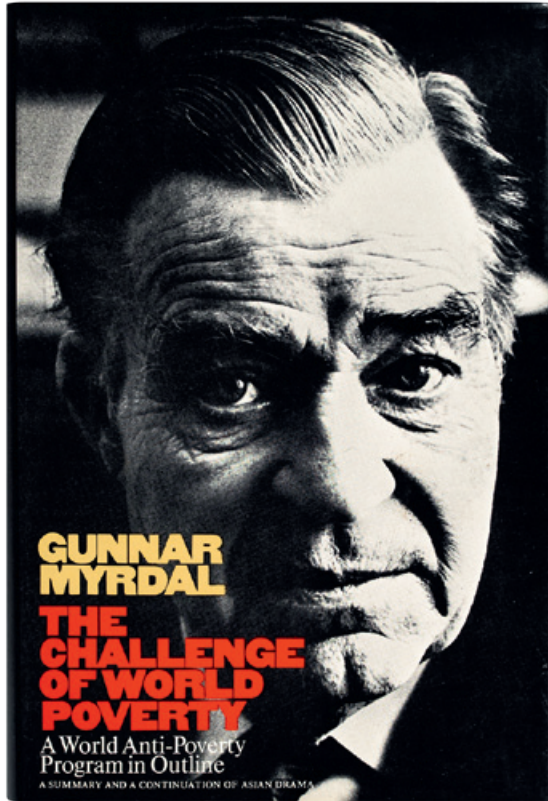
TÄRKEITÄ TEOKSIA JA TEKIJÖITÄ

Jakobsonille tärkeitä aiheita olivat kansainvälinen politiikka, poliittinen historia, Suomen, Euroopan ja maailman historia sekä henkilöhistoria ja elämäkerrat. Seuraavassa näitä aiheita käsitteleviä teoksia etsitään Jakobsonin kirjaston hyllyiltä. Esittelyssä seurataan kokoelman kirjastoluokitusta.

GALBRAITH, JOHN KENNETH:
MONEY: WHENCE IT CAME,
WHERE IT WENT (1975)

MYRDAL, GUNNAR: THE CHALLENGE OF
WORLD POVERTY. A WORLD ANTI-POVERTY
PROGRAM IN OUTLINE (1970)

3 YHTEISKUNTATIETEET

Yhteiskuntatieteisiin luokitelluista teoksista valtaosa käsittelee yhteiskuntafilosofiaa, sosiologiaa ja talousteorioita. Kokoelmasta löytyvät lähes kaikki näistä kysymyksistä viimeisten kolmen neljän vuosikymmenen kuluessa kirjoitetut kansainvälistä huomioita ja keskustelua herättäneet teokset. Seuraavassa kokoelmasta tehdään muutamia poimintoja, joiden perusteella voidaan nähdä, mitkä olivat Jakobsonin kiinnostuksen kohteita ja millainen oli hänen lukeneisuutensa.

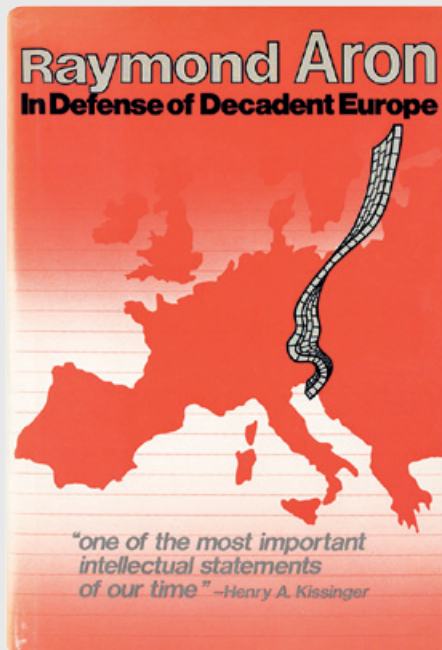
Jakobson perehtyi asioihin monipuolisesti. Esimerkiksi taloushistorian ikuisuuskysymyksestä, onko valtion säädeltävä pääoman liikkeitä vai onko sen annettava toimia vapaasti omien lakiansa mukaisesti, Jakobsonin hyllyltä löytyivät molempien koulukuntien tärkeimpien protagonistien teokset. John Kenneth Galbraithin mielestä taloutta ei voitu jättää pelkästään markkinoiden varaan. Taloutta

oli ohjattava suunnittelulla, jotta siitä tulisi paremmin ennakoitavaa ja tarvittaessa kontrolloitavaa. Jakobsonilla oli Galbraithilta viisi teosta, joista mainittakoon tässä *Money: Whence it Came, Where it Went* (1975). Mutta hän luki myös taloudellisen liberalismien tärkeimpien gurun, Friedrich Hayekin ja Milton Friedmanin kirjoja. Edellisen pääteoksia on *Road to Serfdom* (1976) ja jälkimmäisen suomeksikin ilmestynyt *Vapaus valita* (1982).

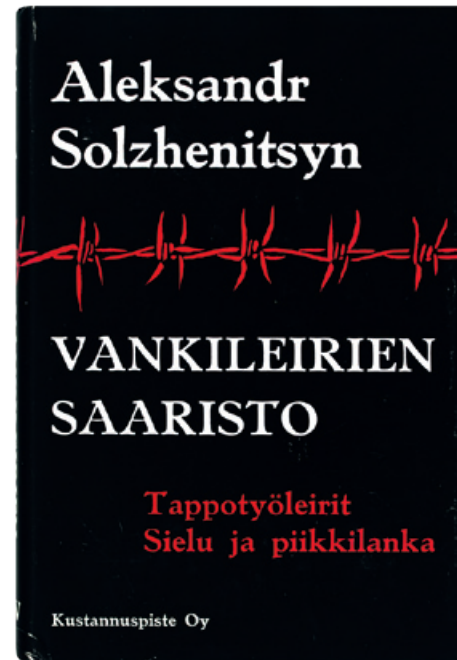
Juutalaissyntyinen ranskalainen filosofi ja sosiologi Raymond Aron oli merkittävimpiä porvarillisen liberalismien puolustajia ja neuvostomarxismia ihailevan vasemmiston kriitikoita. Aronin ajattelu edusti hyvin pitkälle niitä arvoja, joita Jakobson piti tärkeinä. Vuoden 1973 lopulla koetun öljykriisin aiheuttamissa epävarmoissa tunnelmissa Aron kirjoitti vanhan kunnan Euroopan puolustukseksi teoksen *In Defense of Decadent Europe* (1977). Jakobsonilla

oli kolme teosta Ralf Dahrendorfilta. Tämä saksalaissyntyinen, pitkään London School of Economicsissa opettanut sosiologi ja politiikan tutkija tuli tunnetuksi tutkimuksillaan, jotka käsitelivät ristiriitojen säätelyä. Yksi hänen tärkeistä teoksistaan oli *Soziale Klassen und Klassenkonflikt in der industriellen Gesellschaft* (1957).

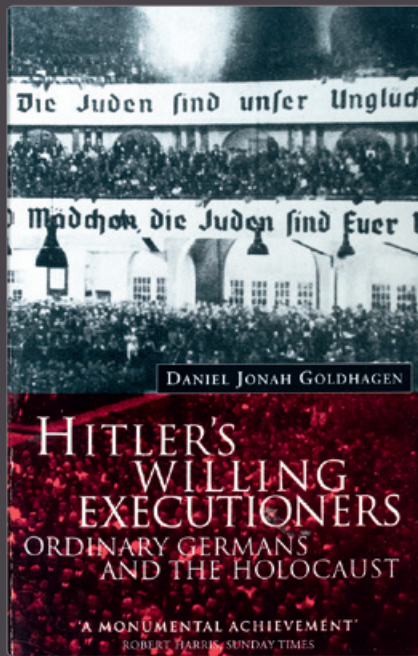
Jakobson seurasi Saksassa 1980-luvun lopulla alkanutta ns. Historikerstreitia, jossa oli kyse kolmannessa valtakunnassa toimeenpannun juutalaisten rotumurhan holokaustin käsittelystä. Juutalaistaustainen yhdysvaltalainen historioitsija Daniel Jonah Goldhagen nosti esiin kirjallaan *Hitler's Willing Executioners: Ordinary Germans and the Holocaust* (1997) kysymyksen holokaustin toimeenpanijoista. Hän osoitti, etteivät ainoita tekijöitä suinkaan olleet Hitlerin puoluearmeijan SS:n jäsenet. Massamurhaan syyllisiä olivat suureksi osaksi ihan tavalliset saksalaiset sotilaat.

ARON, RAYMOND: IN DEFENSE
OF DECADENT EUROPE (1977)

SOLZENITSYN, ALEKSANDR: VANKILEIRIEN
SAARISTO. TAPPOTYÖLEIRIT. SIELU JA
PIIKKILANKA (1976)

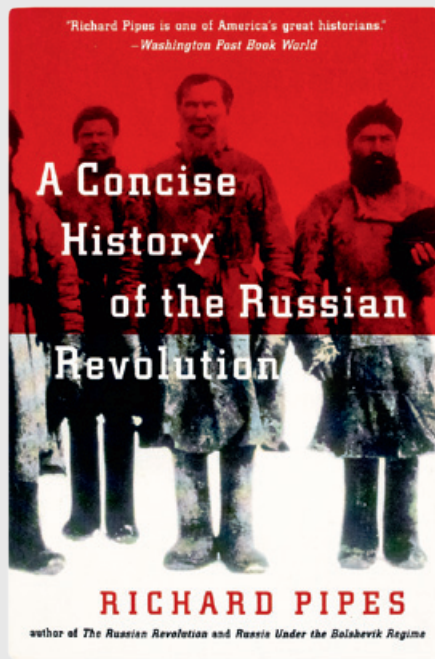

GOLDHAGEN, DANIEL JONAH:
HITLER'S WILLING EXECUTIONERS.
ORDINARY GERMANS AND THE
HOLOCAUST (1997)

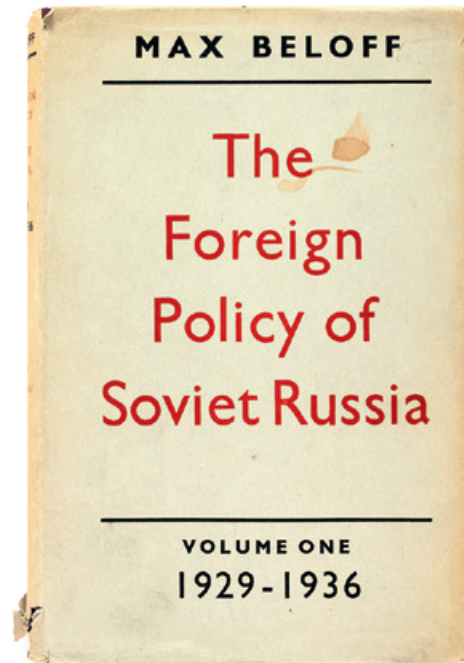

DANIEL JO

HITLER'S

PIPES, RICHARD: A CONCISE HISTORY OF THE RUSSIAN REVOLUTION (1995)

BELOFF, MAX: THE FOREIGN POLICY OF SOVIET RUSSIA, VOLUME ONE 1929-1936 (1947)

32 POLITIIKKA, VALTIOTIEDE

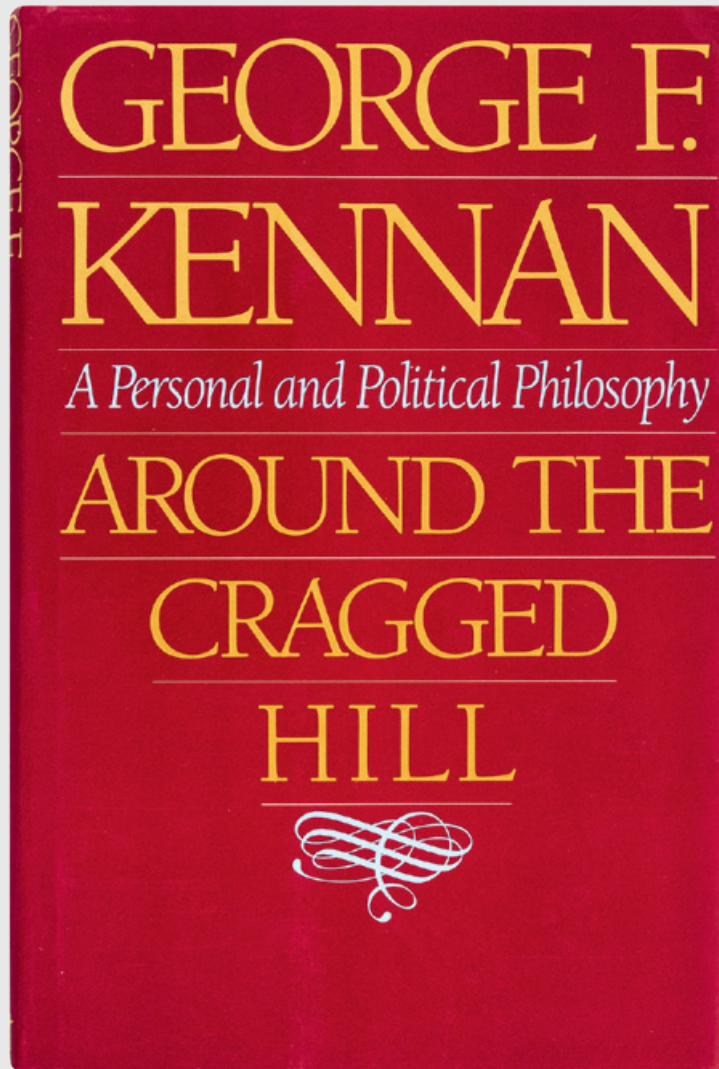
Politiikantutkimus, valtiotieteet ja erityisesti kansainvälinen politiikka olivat Max Jakobsonin kirjallisen toiminnan ydinaluetta. Siksi Jakobson seurasi, hankki ja kommentoi näiden alojen uutuuskirjallisuutta erittäin tiiviisti. Suurin osa tähän kokoelmaluokkaan kuuluvista teoksista on ilmestynyt angloamerikkalaisessa maailmassa ja noussut maailmanmaineeseen. Joukossa oli myös muutamia suomalaisten tutkijoiden maamme ulkopoliittikkaa ja idänsuhteita käsitteleviä kirjoja. Niistä mainittakoon Kimmo Rentolan *Niin kylmää että polttaa* (1997) ja Jukka Tarkan *Karhun kainalossa* (2012).

Lontoon vuosina Jakobsonin suuriin auktoriteetteihin ja opastajiin kuului brittiläinen diplomaatti ja publisisti Harold Nicolson, johon hän oli tutustunut vuonna 1946 Pariisissa kirjoittaessaan Pariisin rauhankonferenssista.

Jakobsonin pitkäaikaisia ystäviä oli myös entinen yhdysvaltalainen diplomaatti ja Princetonin yliopiston professori George F. Kennan. Yhtä pitkään jatkui Jakobsonin ystävyys myös Arthur M. Schlesingerin kanssa.

Neuvostoliiton ulkopoliitikasta oli jo 1940-luvulla uraauurtavan teoksen julkaissut Max Beloff *Foreign Policy of Soviet Russia 1-2* (1947/1949). Siihen Jakobson viittasi usein. Neuvostoliiton historian lukemistonaan hän käytti myös Edward Crankshawn teoksia, kuten *Russia by daylight* (1951), *The New Cold War: Moscow vs. Peking* (1963).

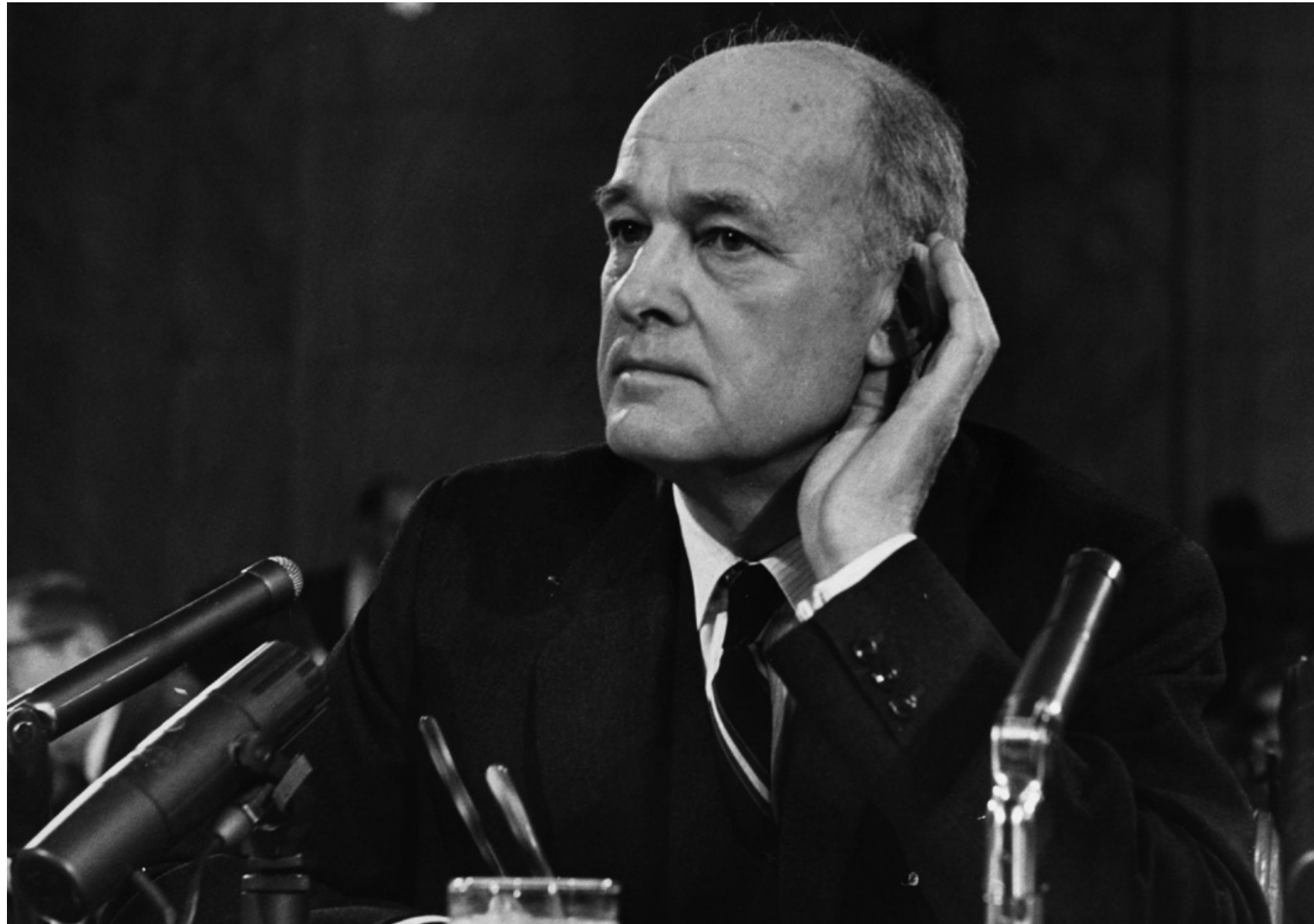
Kylmän sodan päättymisen jälkeisissä tunnelmissa ilmestyi 1990-luvulla useita Jakobsonille tärkeitä teoksia, kuten Timothy Garton Ashin *In Europe's Name* (1993) ja John L. Gaddis *We know now: Rethinking the Cold War* (1997).

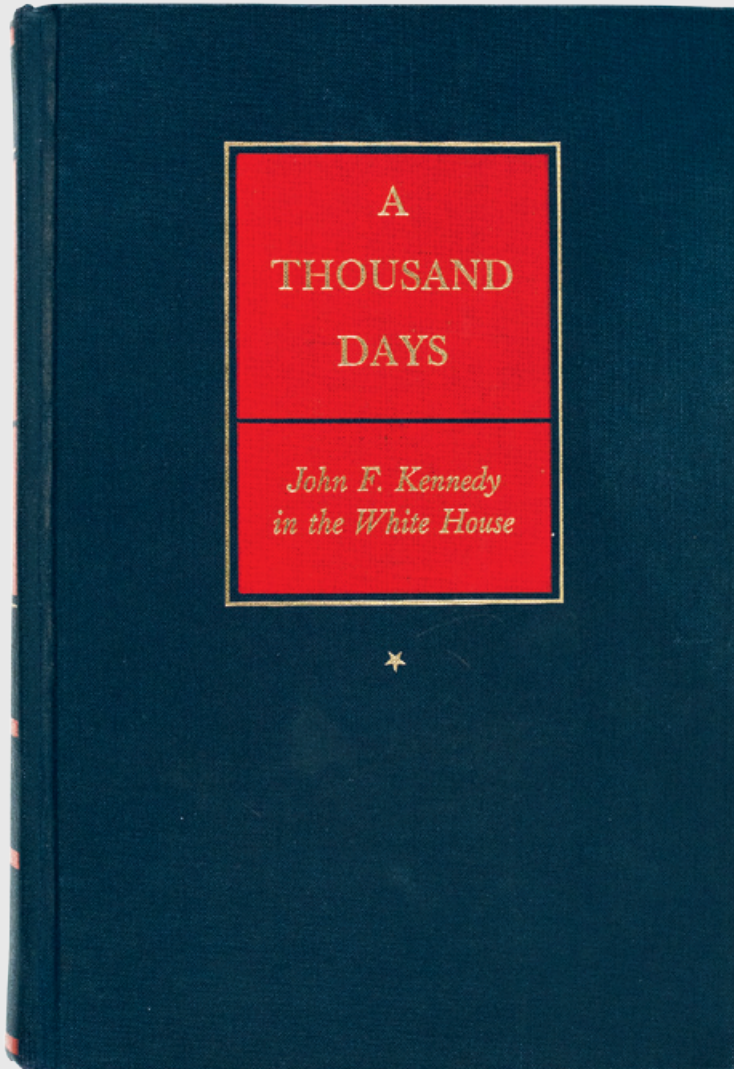

KENNAN, GEORGE F.:

AROUND THE CRAGGED HILL: A PERSONAL
AND POLITICAL PHILOSOPHY (1993)

George F. Kennan (1904–2005) oli merkittävä yhdysvaltalainen diplomaatti, historioitsija ja Princetonin yliopiston professori. Hän oli maansa johtavia Neuvostoliiton ja Venäjän tuntijoita. Kennan esitti, että lännen tulisi kaikin tavoin pyrkiä rajoittamaan Neuvostoliiton vaikutusvaltaa. Se tapahtuisi sekä diplomaattisin keinoin että rakentamalla liittolaismaiden kanssa esteitä Neuvostoliiton ympärille. Kennan kutsui tätä suurstrategiaa patoamiseksi (containment). Kansainvälisen politiikan teoreetikoista Kennan oli Jakobsonille kaikkein tärkein. Miesten ystävyys alkoi jo 1960-luvulla. Kennanin tuotannosta on suomennettu *Demokratia ja ylioppilasvasemmisto* (1972) ja *Ydinharha: Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain suhteet pommin varjossa* (1982).

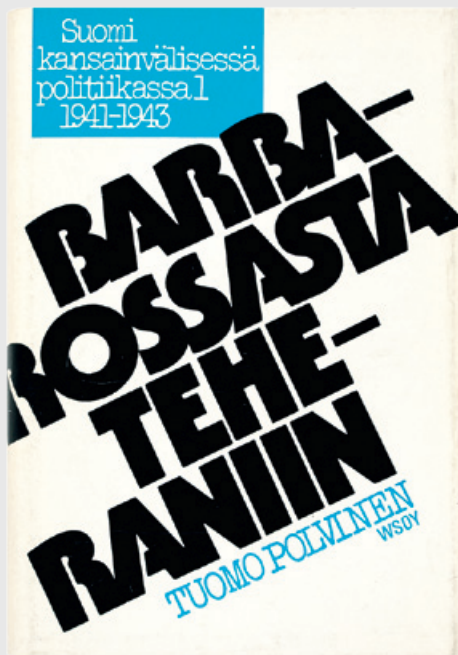

SCHLESINGER, ARTHUR M.: A THOUSAND
DAYS: JOHN F. KENNEDY IN THE WHITE
HOUSE (1965) (1960)

Arthur M. Schlesinger jr. (1917–2007) oli huomattava yhdysvaltalainen historioitsija ja Harvardin yliopiston professori. Hän kuului presidentti Kennedyn avustajiin. Schlesinger julkaisi Yhdysvaltain historiasta ja politiikasta kymmeniä teoksia. Niistä tärkeimpiä ovat Kennedyn elämää ja presidenttikautta käsittelevä *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House* (1965) ja Franklin D. Rooseveltin kolmiosainen elämäkerta. Jakobson käytti niitä useissa kirjoituksissaan. Hän ystävystyi Schlesingerin kanssa jo 1960-luvulla.

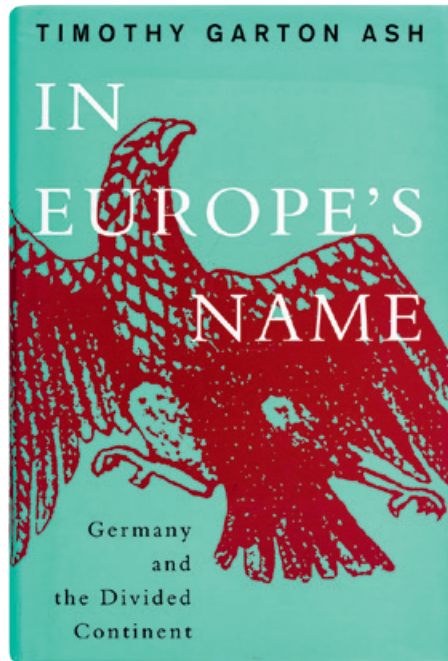

POLVINEN, TUOMO: SUOMI
KANSAINVÄLISESSÄ POLITIIKASSA
1. 1941-1943. BARBAROSSASTA
TEHERANIIN (1979)

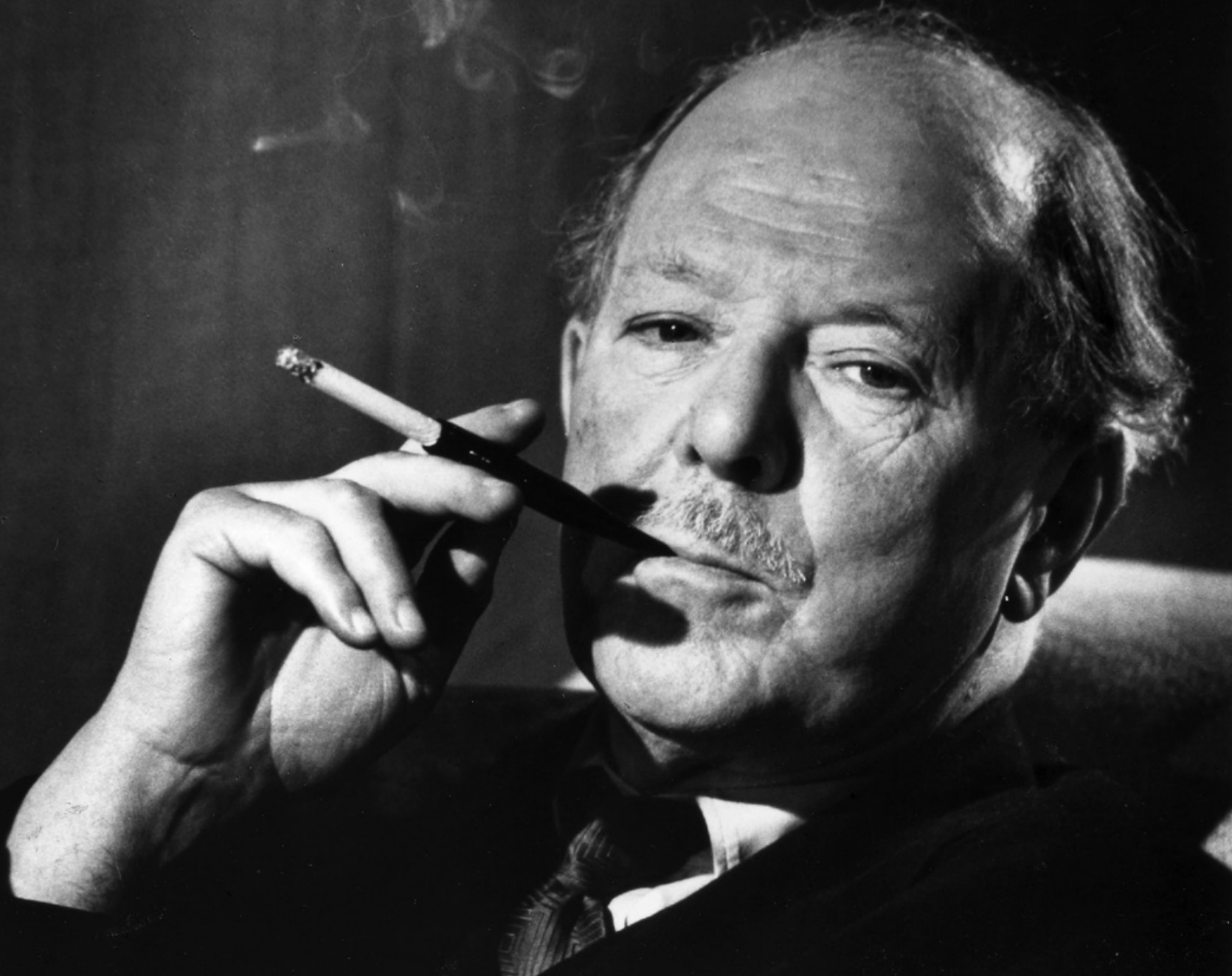

**ZUBOK, VLADISLAV - PLESHAKOV,
CONSTANTINE:** INSIDE THE
KREMLIN'S COLD WAR. FROM
STALIN TO KHRUSCHEV (1996)

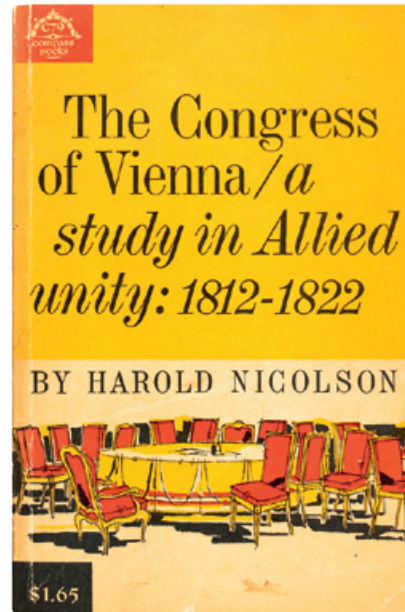

ASH, TIMOTHY GARTON: IN EUROPE'S NAME. GERMANY AND THE DIVIDED CONTINENT (1993)

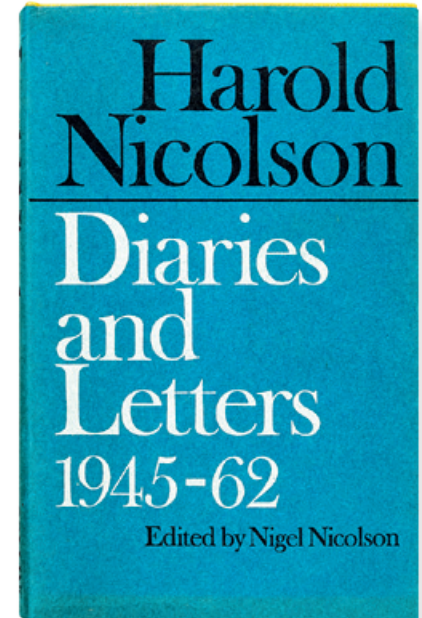

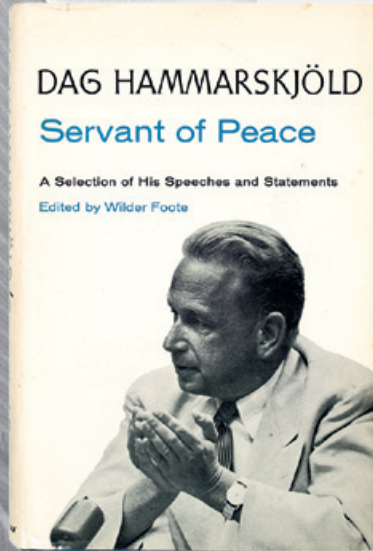
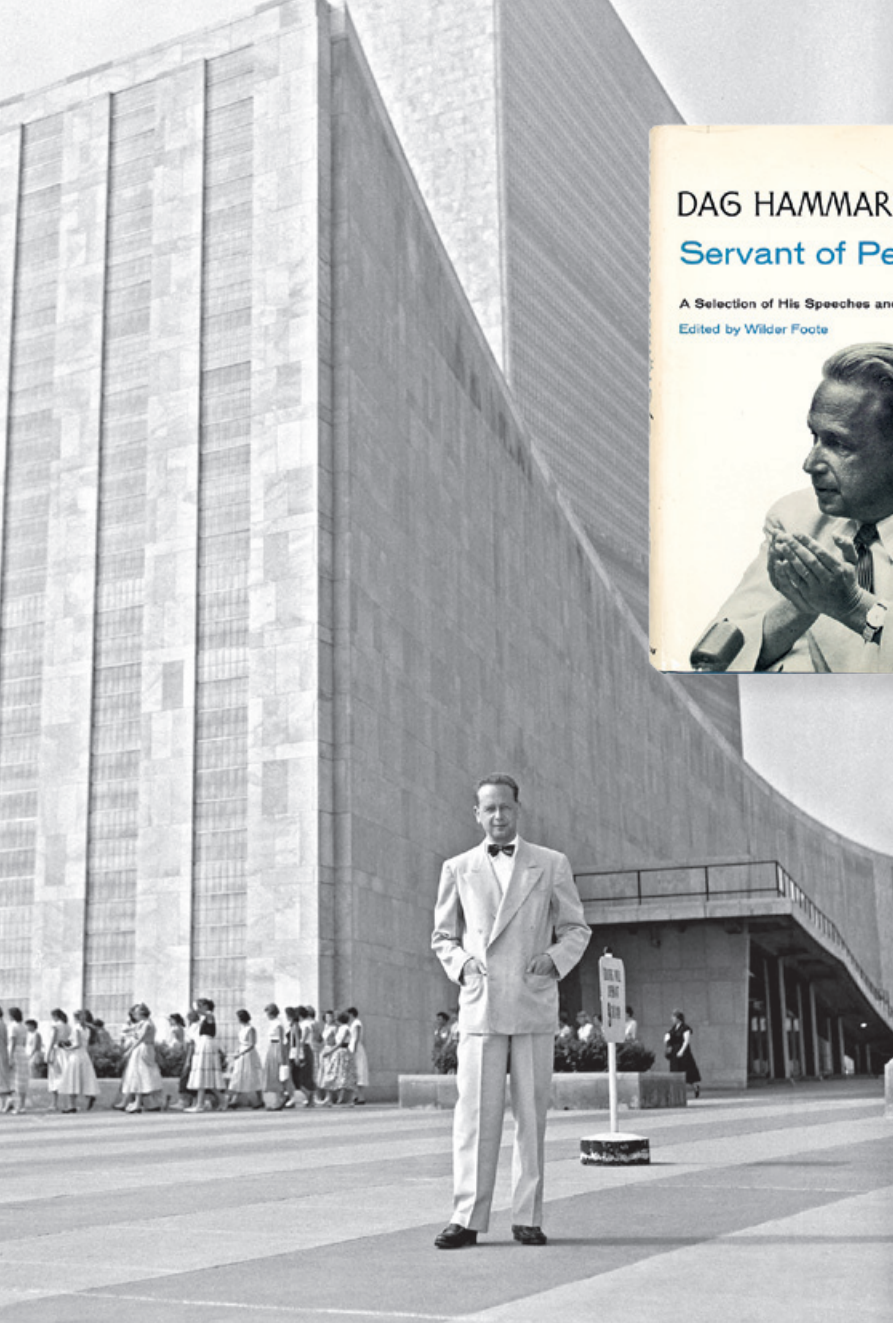
Sir Harold Nicolson (1886–1968) oli huomattava englantilainen diplomaatti, kirjailija ja poliitikko. Max Jakobson tutustui Nicolsoniin Lontoon aikoinaan. Nicolsonin päiväkirjat, jotka valaisevat Englannin ulkopoliitikkaa ja sen sisäisiä valtasuhteita 1930- luvulta 1950-luvulle, kuuluivat Jakobsonin mielilukemistoon. Nicolsonin räväkkä tyyli ja terävät analyysit tekivät häneen vaikutuksen.

NICOLSON, HAROLD: CONGRESS OF VIENNA, A STUDY IN ALLIED UNITY: 1812-1822 (1946)

NICOLSON, HAROLD: DIARIES AND LETTERS 1945-62 (1946)

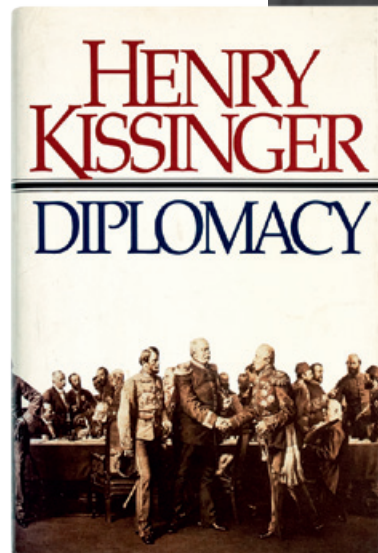

HAMMARSKJÖLD, DAG: SERVANT OF PEACE. A SELECTION OF HIS SPEECHES AND STATEMENTS, EDITED BY WILDER FOOTE (1961)

Dag Hammarskjöld (1905–1961) valittiin YK:n pääsihteeriksi 1953 ja uudelleen 1957. Hänen kaudellaan pääsihteerin arvovalta kasvoi ja viran haltijasta tuli yksi maailmanpolitiikan keskeisistä toimijoista. Hammarskjöld oli syyskuussa 1961 matkalla selvittämään Kongon kriisiä, kun häntä ja hänen seuruettaan kuljettanut lentokone putosi nykyisen Sambian alueella ja kaikki matkustajat kuolivat. Onnettomuuden aiheuttajasta esitettiin monenlaisia teorioita salaliittoja myöten, mutta lopullinen syy jäi selvittämättä.

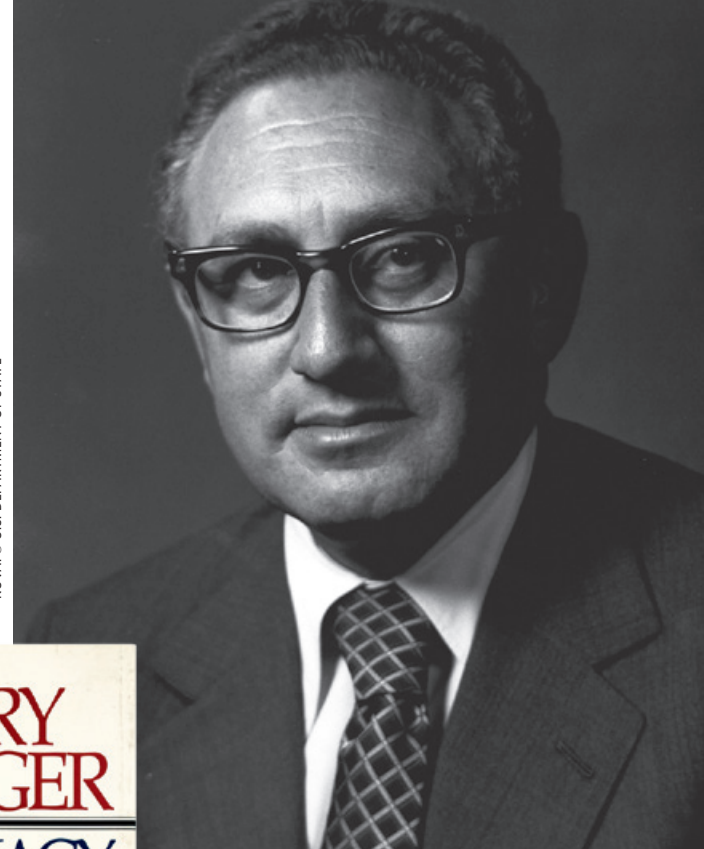
YHDISTYNEIDEN KANSAKUNTIEN PÄÄSIHTEERI DAG HAMMARSKJÖLD JOHTAMANSA MAAILMANJÄRJESTÖN PÄÄMAJAN EDUSTALLA VUONNA 1953. YK:N TOIMISTORAKENNUS NEW YORKIN MANHATTANILLE VALMISTUI VUONNA 1950.

Henry Kissinger (s. 1923) kuului Saksasta vuonna 1938 Yhdysvaltoihin paenneeseen juutalaisperheeseen. Hän toimi 1969–1973 presidentti Richard Nixonin kansallisen turvallisuuden neuvonantajana ja 1973–1977 ulkoasianministerinä Nixonin ja seuraavan presidentin Gerald Fordin hallinnossa. Kissinger oli Yhdysvaltain liennytpolitiikan merkittävimpiä toteuttajia. Hän rakensi suhteita Kiinaan ja vaikutti Vietnamin sodan lopettamiseen. Kissinger tuli tunnetuksi siitä, että hän vetosi politiikkaan mielellään historiasta otettuihin malleihin.

KISSINGER, HENRY:
DIPLOMACY (1994)

KUVA: © U.S. DEPARTMENT OF STATE

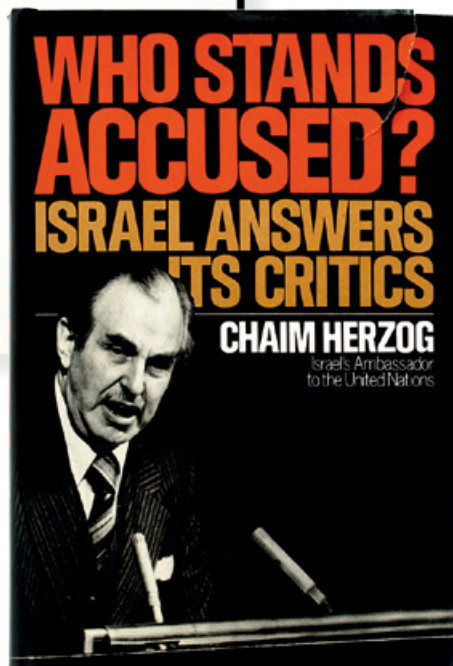

KUVA: © ALAMY STOCK PHOTO | SPUTNIK

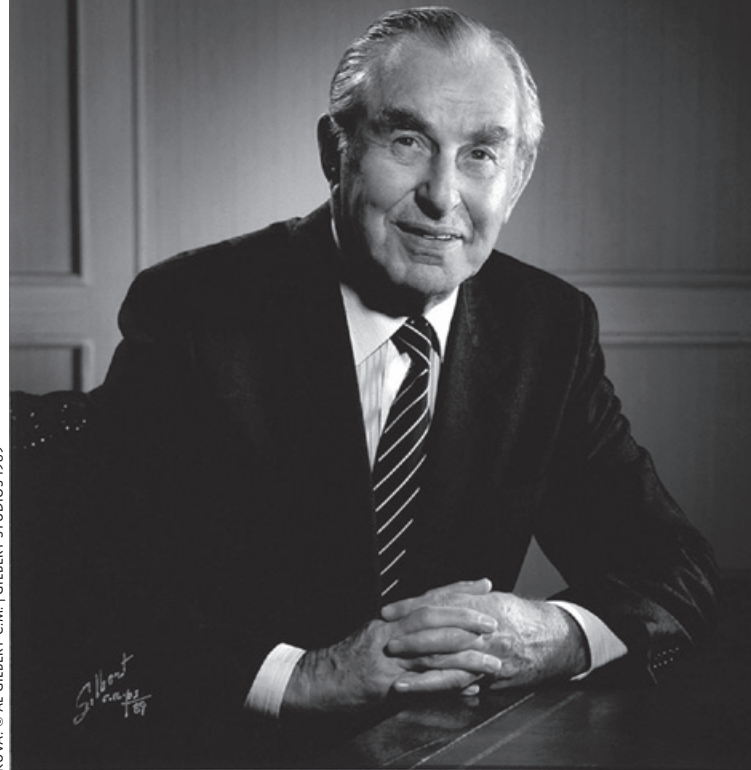
Grigori Arbatovia (1923–2010) kutsuttiin 1980-luvulla "Neuvostoliiton ääneksi lännessä". Hän oli Yhdysvaltain asiantuntija ja kuului Gorbatsšovin tärkeimpiin neuvonantajiin.

For Max Jacobson
In appreciation
Chaim Herzog
Helsinki
May 1990.

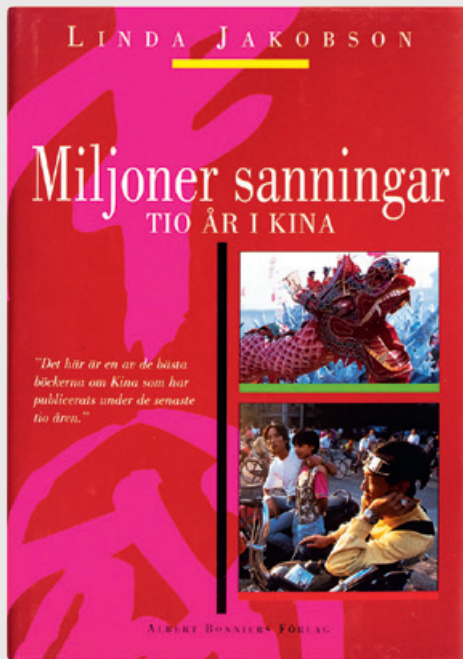

HERZOG, CHAIM: WHO STANDS ACCUSED?
ISRAEL ANSWERS ITS CRITICS (1978)

KUVA: © AL GILBERT C.M. | GILBERT STUDIOS 1989

Chaim Herzog (1918–1997) oli syntymään Pohjois-Irlannista Belfastista, jossa hänen isänsä toimi rabbina. Herzog taisteli toisessa maailmansodassa Ison-Britannian armeijassa ja näki Saksassa 1945 omin silmin keskitysleirien kauhut. Herzog toimi Israelissa upseerina, lakimiehenä, kirjailijana, liikemiehenä ja työväenpuolueen kansanedustajana. Hän oli vuosina 1983–1993 Israelin presidentti.

JAKOBSON, LINDA:
MILJONER SANNINGAR.
TIO ÅR I KINA (1997)

JAKOBSON, LINDA:
MURENEVA MUURI. VUOSI
KIINALAISENA (1988)

92 ELÄMÄKERRAT, HENKILÖHAKEMISTOT

Ei liene yllätys, että henkilöhistoriaa, muistelmia ja elämäkertoja koskeva luokka on Jakobsonin kirjaston laajimpia ja käytetyimpiä. Kotimaisista henkilöhistoriallisista teoksista Jakobsonilla olivat tietenkin Urho Kekkosen päiväkirjat 1-4, ns. myllykirjeet 1-2, Ari Unon kokoamat kirjat Kekkosen kirjeenvaihdosta ja Kekkosen torsoksi jäänyt muistelmateos *Vuosisatani 1* (1981), jonka viimeisteli painokuntoon Paavo Haavikko. Kekkosta käsitteleviä nimekkeitä on reilusti yli kaksikymmentä, kun mukaan lasketaan vielä Juhani Suomen vuosina 1986–2000 ilmestynyt kahdeksanosainen *Urho Kekkonen 1936–1981*. 1980-luvun puolivälissä ilmestyneet *J. K. Paasikiven päiväkirjat 1944–1956* kuuluvat Suomen poliittisen historian luetuimpiin dokumenttijulkaisuihin.

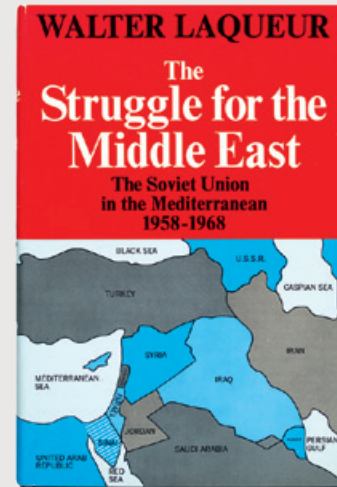
Jakobson viittasi usein Ison-Britannian sodanaikaisen pääministerin Winston Churchillin teoksiin. Churchill oli loistava tyyliekka. Hän oli saanut vuonna 1953 kaunokirjallisuuden Nobel-pal-

lannon ”historiallisen ja elämäkerrallisen kuvauksen hallinnasta samoin kuin loistavista puheista inhimillisten arvojen puolustajana”. Jakobsonilla oli kokoelmassaan lähes 30 Churchillin kirjoittamaa tai hänestä kirjoitettua teosta. Henkilöhistoria-osastossa olivat muun muassa Churchillin suomeksi vuonna 1954 ilmestyneet muistelmät Nuoruuteni. Jakobsonilla oli hyllyssään aikamoinen rivi Stalinin elämäkertoja, kuten Isaac Deutscherin *Stalin: A Political Biography* (1949), Montefiorin norjankielinen laitos *Unge Stalin* (2007), Robert Conquestin *Stalin. A Breaker of Nations* (1991) ja Dmitri Volkogonovin *Stalin: Triumph and Tragedy* (1991). Jakobsonilla on useissa kirjoissaan viittauksia Titon Jugoslaviassa vaikuttaneen kommunismin kriitikon Milovan Djilasin kirjaan *Conversations with Stalin* (1962), jossa on myös muutamia mielenkiintoisia tietoja Stalinin Suomea koskevista käsityksistä.

KUVA: © ALAMY STOCK PHOTO | GEOFF A HOWARD

Sir Isaiah Berlin (1909–1997) oli 1900-luvun tärkeimpiä filosofeja ja aatehistorioitsijoita. Vuonna 1957 tieteellisten ansioidensa johdosta aateloitu Sir Isaiah opetti yli puoli vuosisataa Oxfordin yliopistossa. Hänen pääteoksensa on vuonna 1958 ilmestynyt **Two Concepts of Liberty** (Kaksi vapauden käsitettä), jossa hän loi aatehistoriaan käsitteet positiivinen (vapaus johonkin) ja negatiivinen (vapaus jostakin). Yksi Berlinin luetuimmista kirjoista on vuonna 1939 ilmestynyt *Karl Marxin elämäkerta*. Siitä otetaan yhä uusintapainoksia.

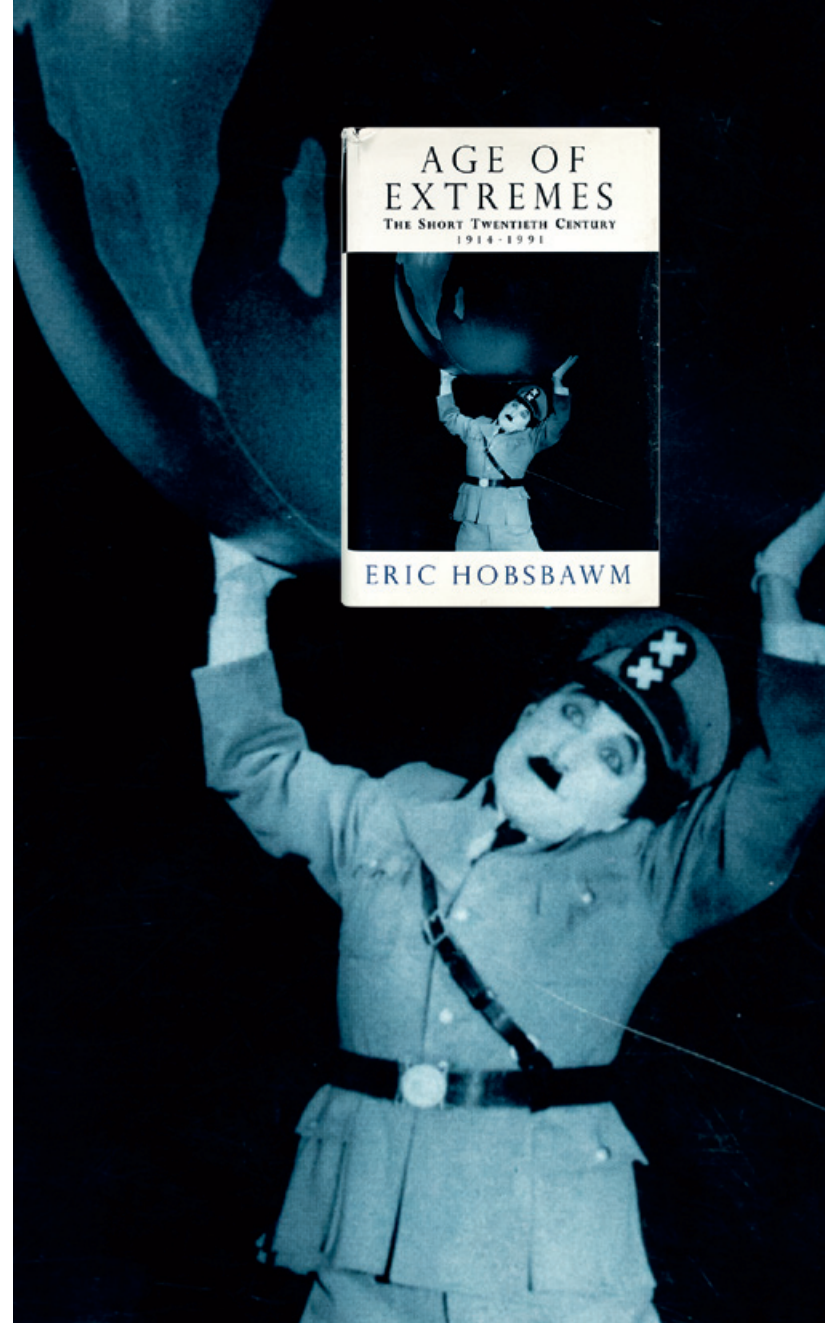
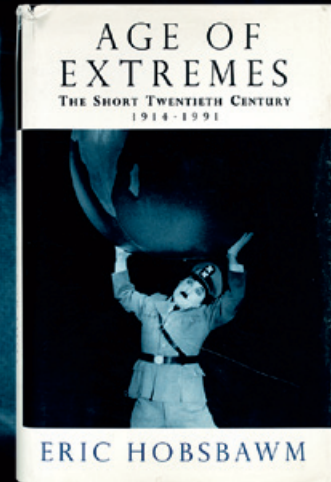
LAQUEUR, WALTER: THE STRUGGLE FOR THE MIDDLE EAST: THE SOVIET UNION IN THE MEDITERRANEAN 1958-1968 (1972)

HOBBSAWM, ERIC: AGE OF EXTREMES:
THE SHORT TWENTIETH CENTURY,
1914-1991 (1994)

930 HISTORIATIEDE JA SEN APUTIETEET

Tämä osasto käsittää vain satakunta teosta. Painopisteitä ovat historianfilosofia, aatehistoria ja klassikon aseman saavuttaneet historialliset synteetit. Ei liene sattuma, että huomattava osa tähän osastoon valikoituneista klassikoista oli juutalaista syntyperää. Jos pitäisi nimetä historianfilosofi, jonka ajattelu merkitsi Jakobsonille kaikkein eniten, ykkösehdokas voisi olla latvianjuutalainen Isaiah Berlin. Jakobson kertoi Lontoon -vuosinaan käyneensä usein kuuntelemassa Berlinin yleisöluentoja, jotka olivat niin suosittuja, että istumapaikan saadakseen oli mentävä luentosaliin vähintään tunti etukäteen.

Silloin tällöin ilmestyy historiateoksia, joita voi tuoreeltaan kutsu klassikoiksi. Tämän arvon voi hyvin perustein antaa Eric J. Hobsbawmin vuonna 1994 ilmestyneelle teokselle *The Age of Extremes. Short Nineteenth Century*. Siinä Hobsbawm hahmotti historialle uuden periodisoinnin kutsumalla 1900-lukua "lyhyeksi vuosisadaksi", joka alkoi ensimmäisen maailmansodan syttymisestä ja päättyi Neuvostoliiton hajoamiseen 1991. Hobsbawmin suku oli itävallanjuutalainen, ja Walter Laqueur oli puolestaan puolanjuutalainen. Hänen kirjastaan *Struggle for the Middle East: the Soviet Union and the Middle East* (1969) tuli Jakobsonille vuosien mittaan tärkein Lähi-idän historiaa käsittelevä esitys.

933 JUUTALAISTEN HISTORIA

Max Jakobson oli sukutaustansa vuoksi tietenkin erityisen kiinnostunut juutalaisuuden historiasta. Toisaalta hän ei ollut haras uskovainen vaikka säilyttikin vanhempiensa uskonnon ja noudatti siihen liittyviä traditioita, muun muassa vietti vuodenvieroksi kuuluvia juhlapäiviä. Aihe sai toisen maailmansodan jälkeen erityismerkityksen Saksan kolmannessa valtakunnassa toteutetun juutalaisten teollisen rotumurhan, holokaustin, vuoksi. Sen käsittelystä tuli yksi merkittävimmistä ja kiistanalaisimmista historiantutkimuksen kohteista. Kolmas syy, joka piti yllä kiinnostusta juutalaisuuteen, oli pysyväksi muodostunut Lähi-idän kriisi, jossa olivat vastakkain uusi juutalaisvaltio Israel ja arabit.

Jakobsonin juutalaisuuden historiaa käsittelevä kokoelma on varsin suppea. Siitä on edellä jo mainittukin. Siihen näh-

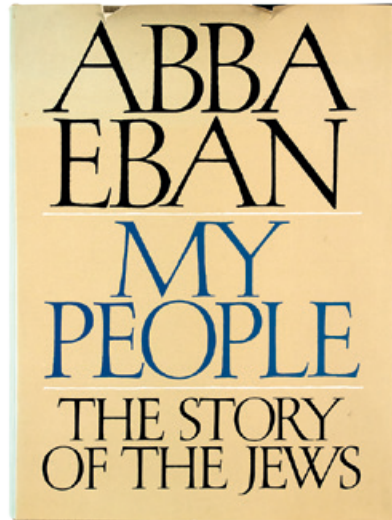

VIDAL-NAQUET, PIERRE:
 JEWS. HISTORY, MEMORY
 AND THE PRESENT (1996)

den, että Jakobson oli kansainvälisen politiikan aktiivinen tarkkailija, hän kirjoitti juutalaisuudesta, Israelista ja Lähi-idän kriisistä melko vähän. Hän ei myöskään aktiivisesti hankkinut aihepiiriä koskevaa kirjallisuutta. Jakobson seurasi kuitenkin alalla ilmestynyttä kirjallisuutta ja luki tärkeimmät teokset.

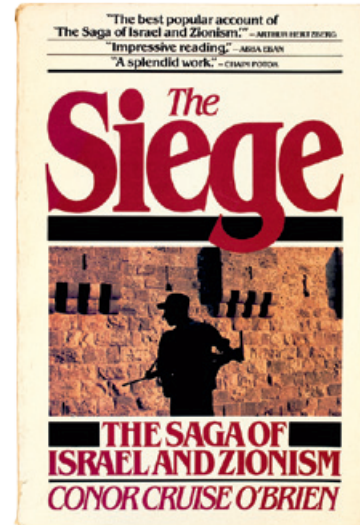
Hannah Arendtin kirja *Eichmann in Jerusalem. A Report on the Banality of Evil* (1964) voi kutsua klassikoksi. Siinä kuvataan kuolemanleirien organisoinnista vastanneen, Etelä-Amerikasta napatun SS-everstin Adolf Eichmannin kuulustelua, oikeudenkäyntiä ja kuolemantuomion toimeenpanoa Jerusalemissa vuonna 1962. Jakobson kutsui Eichmannia kirjassaan *Väkivallan vuodet "holokaustin kansliapäällikköksi"*. Toinen klassikon aseman saavuttanut teos on Raul Hilbergin massiivinen, yli 2000 -sivuinen *The Destruction of the European Jews* (1961).

EBAN, ABBA: MY PEOPLE.
THE STORY OF THE JEWS
(1968)

Jakobsonin kirjaston hyllyltä löytyvät juutalaisuuden historian tärkeät perusteokset, kuten Paul Johnsonin *History of the Jews* (1998) ja Pierre Vidal-Naquet'n *Jews: history, memory and the present* (1996). Poimintoja voidaan jatkaa. Sionismin historian merkkiteoksiin kuuluvat puolanjuutalaista syntyperää olevan Walter Laqueurin *History of Zionism* (1972). Conor O'Brienin *Siege: The Saga of Israel and Zionism* (1986) sekä Abba Ebanin *My People: The Story of the Jews* (1968). Eban oli Israelin ensimmäinen YK-suurlähettiläs ja maansa ulkoasiainministeri kuuden päivän sodan aikana vuonna 1967.

Myös Max Jakobsonin isä, setä ja isovelji olivat aktiivisia kirjallisella rintamalla. Heiltä on kultakin yksi tietoteos, joka liittyy juutalaisiin, heidän kohtaloihinsa ja asemaansa.

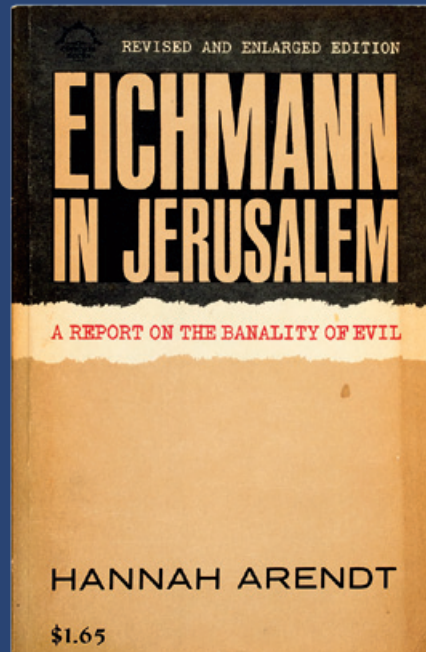

O'BRIEN, CONOR CRUISE:
SIEGE. THE SAGA OF ISRAEL
AND ZIONISM (1968)

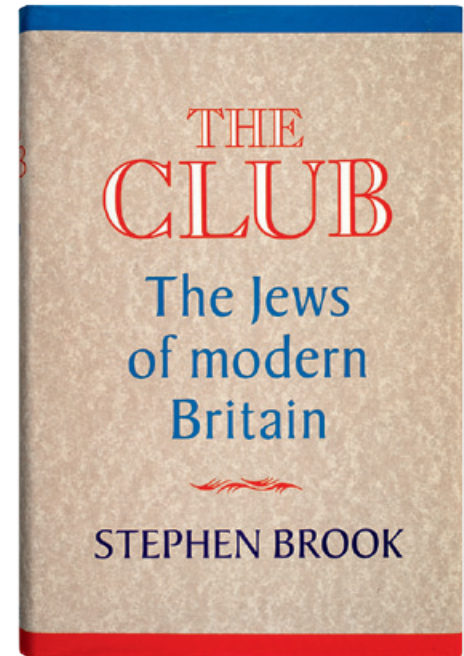
Maxin isä Jonas Jakobson julkaisi vuonna 1964 Suomi-Israel -yhdistyksen kustantamana katsauksen palestiinalaisten pakolaisten asemasta *Palestiinan arabipakolaiset: mistä on kysymys?* Max Jakobsonin setä Santeri Jacobsson (hän kirjoitti sukunimensä näin) oli sosialisti ja jo ennen vuotta 1918 aktiivisesti mukana työväenliikkeessä. Vuonna 1932 Jacobssonista tuli Lauritsalan ensimmäinen kauppalanjohtaja. Hän taisteli nuoruudestaan lähtien aktiivisesti juutalaisten kansalaisoikeuksien puolesta. Siitä kertoo myös hänen kirjoittamansa tietokirja *Taistelu ihmisoikeuksista: yhteiskunnallis-historiallinen tutkimus Ruotsin ja Suomen juutalaiskysymyksen vaiheista* (1951). Maxin vanhemmalta veljeltä Leo Jakobsonilta on yleistajuinen tietoteos *Luvattu maa: Israelin valtion synty* (1954).

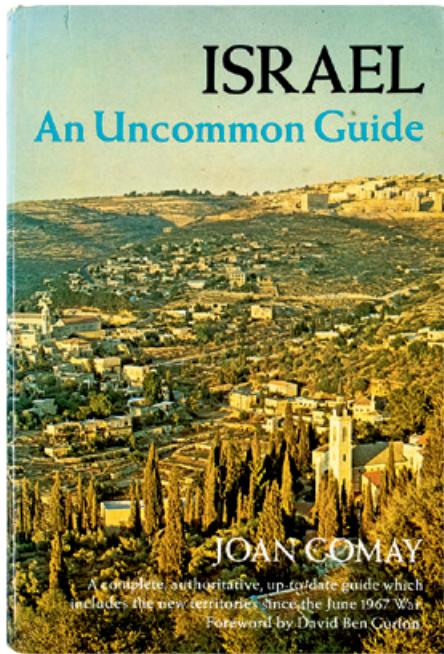
JACOBSSON, SANTERI:
TAISTELU IHMISOIKEUKSISTA
(1951)

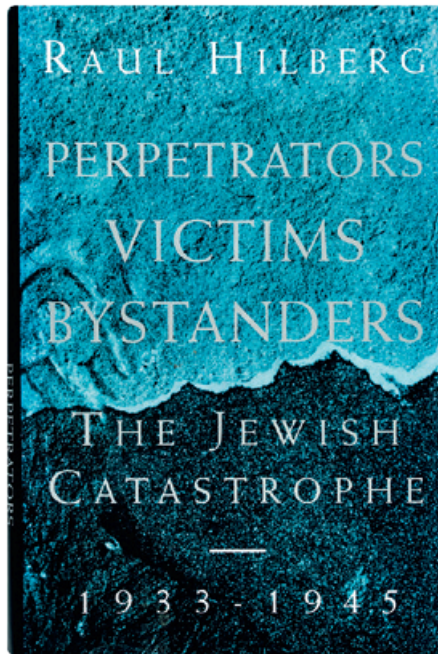
ARENDT, HANNAH: EICHMANN IN
JERUSALEM. A REPORT ON THE
BANALITY OF EVIL (1964)

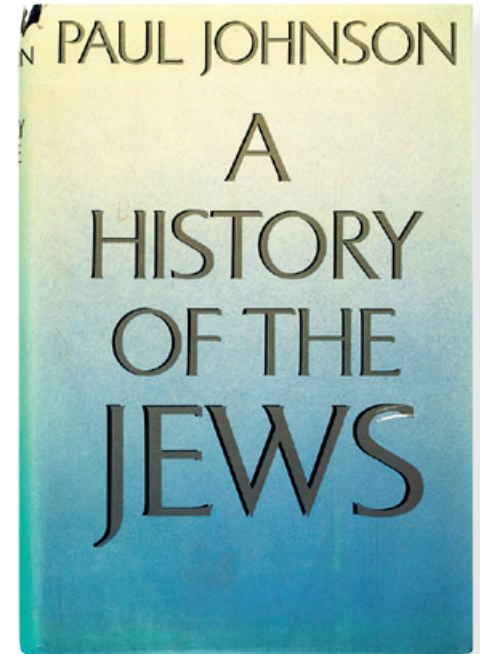
BROOK, STEPHEN: THE
CLUB. THE JEWS OF
MODERN BRITAIN (1989)

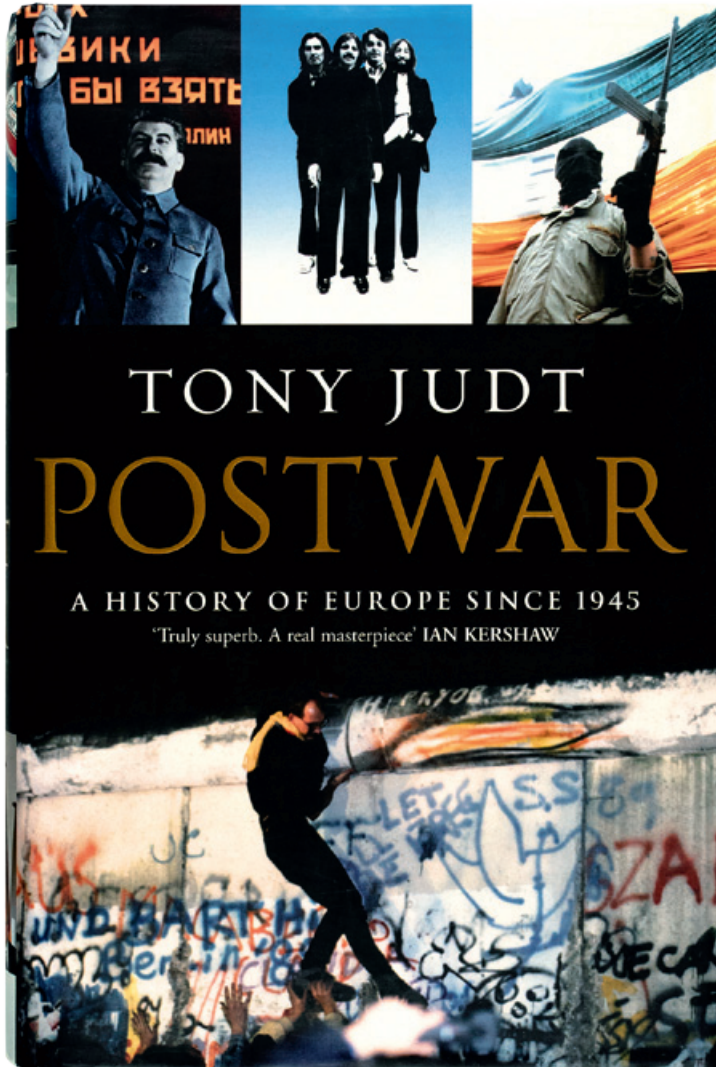
COMAY, JOAN: ISRAEL. AN UNCOMMON GUIDE (1969)

HILBERG, RAUL: PERPETRATORS, VICTIMS, BYSTANDERS: THE JEWISH CATASTROPHE, 1933-1945 (1992)

JOHNSON, PAUL: HISTORY OF THE JEWS (1998)

Heinrich August Winkler

Der lange Weg nach Westen
 Deutsche Geschichte

vom
 «Dritten Reich»
 bis zur
 Wiedervereinigung

II

C·H·BECK

WINKLER, HEINRICH-AUGUST:
 DER LANGE WEG NACH WESTEN.
 VOM DRITTEN REICH BIS ZUR
 WIEDERVEREINIGUNG 2. (2002)

JUDT, TONY: POSTWAR. A
 HISTORY OF EUROPE SINCE
 1945 (2005)

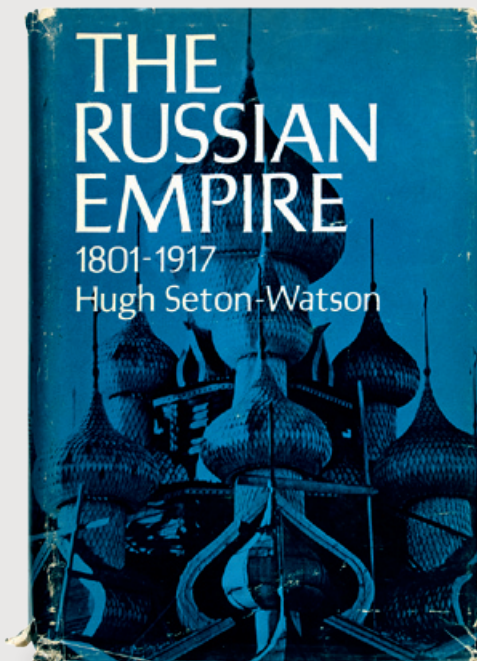
940 EUROOPAN HISTORIA

Euroopan historian osa-alueista Jakobsonille tärkeimmät olivat Venäjän historia ja 1990-luvulta lähtien kylmän sodan päättymiseen huipentunut suuri eurooppalainen murros. Tässä osastossa on useiden johtavien Venäjä-asiantuntijoiden teoksia. Jakobsonin ystäväpiiriin kuului Yhdysvaltain kongressin kirjaston pitkäaikainen johtaja James Billington. Häneltä on Jakobsoninkin kokoelmassa Venäjän/Neuvostoliiton historiaa käsitteleviä teoksia pitkältä ajalta, esimerkiksi *The Icon and the Axe: An Interpretive History of Russian Culture* vuodelta 1966 ja *Russia Transformed: Breakthrough to Hope* vuodelta 1992.

Jakobsonin kokoelman Euroopan historia -osastossa on useita Venäjän historian asiantuntijoina maailmanmaineeseen kohoneiden tutkijoiden teoksia. Luetuimpiin tsaarin Venäjän historian

esityksiin kuuluu Hugh Seton-Watsonin *Russian Empire 1801-1917* (1967). Helsingin yliopistossakin useaan otteeseen vierailut Richard Pipes oli tärkeä esikuva alan suomalaisille tutkijoille. Jakobsonilla oli hänen laajasta tuotannostaan hyllyssään muun muassa *Russia Under the Old Regime* (1974) ja *The Russian Revolution* (1990).

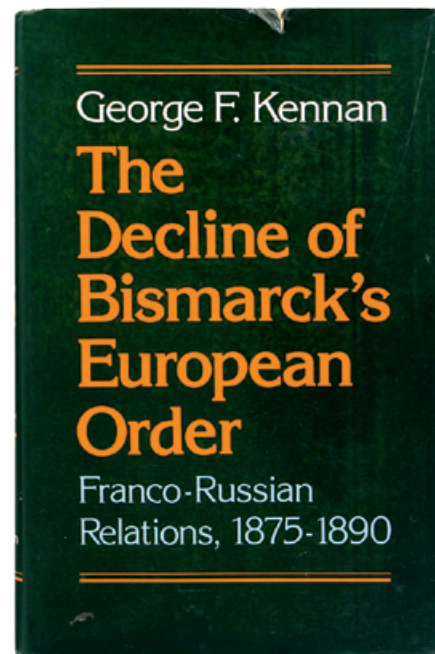
George Kennankin oli Venäjän historian erityistuntija, mutta 1979 hän julkaisi terävän synteessin eurooppalaisen suurvaltajärjestelmän murroksesta otsikolla *The Decline of Bismarck's European Order*, jossa hän luotaili ensimmäisen maailmansodan taustatekijöitä. Venäjän, eikä Euroopankaan historiassa voida sivuuttaa Stalinin terroria. Robert Conquestin jo vuonna 1968 ilmestynyt *Great Terror: Stalin's Purge of the Thirties* oli pitkän aikaa alan perusteos.

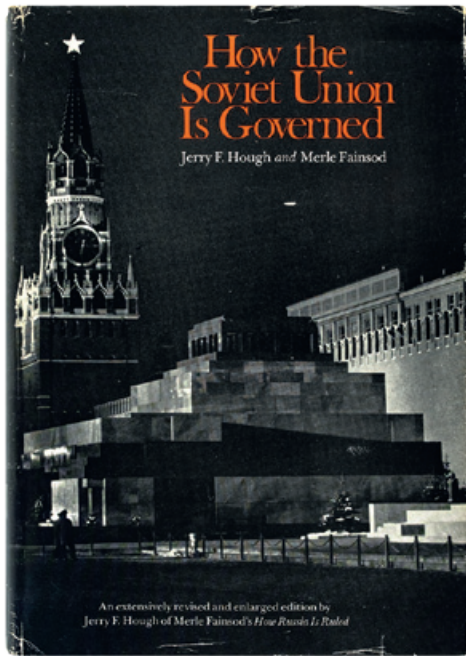
SETON-WATSON, HUGH:
THE RUSSIAN EMPIRE
1801-1917 (1967)

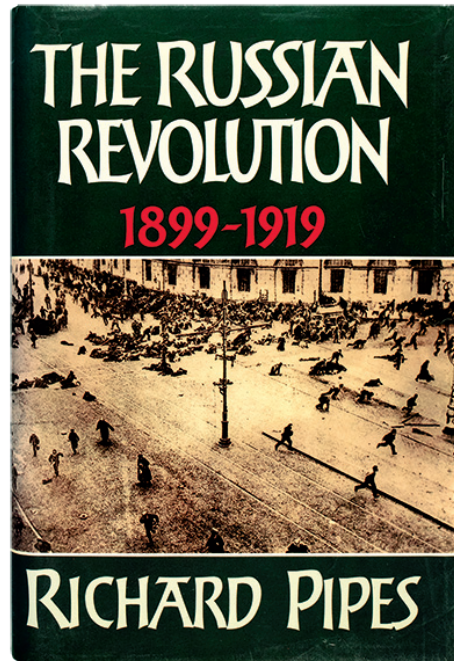
CONQUEST, ROBERT: THE
GREAT TERROR. STALIN'S
PURGE OF THE THIRTIES (1968)

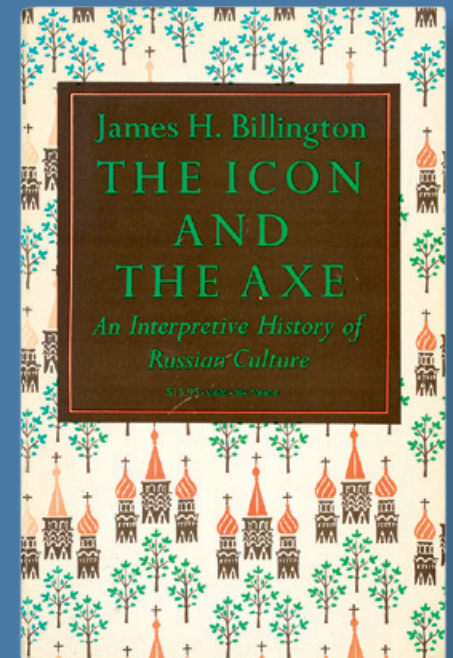
KENNAN, GEORGE F.: THE DECLINE
OF BISMARCK'S EUROPEAN ORDER.
FRANCO-PRUSSIAN RELATIONS,
1875-1890 (1979)

HOUGH, JERRY F. - FAINSOD, MERLE: HOW THE SOVIET UNION IS GOVERNED. (1979)

PIPES, RICHARD: THE RUSSIAN REVOLUTION 1899-1917 (1990)

BILLINGTON, JAMES H.: THE ICON AND THE AXE: AN INTERPRETIVE HISTORY OF RUSSIAN CULTURE (1996)

948.0 SUOMEN HISTORIA

62 Suomen historiaan luokitellut teokset käsittelevät muutamaa harvaa poikkeusta lukuun ottamatta Suomen 1900-luvun poliittista historiaa. Tältä osin Jakobsonin kokoelma on lähes täydellinen. Toimiessaan *Helsingin Sanomien* vakituksena avustajana 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa hän kirjoitti myös paljon arvosteluja Suomen poliittisen historian uutuuskirjoista. Tässä ei ole tarpeen ryhtyä luettelemaan yksittäisiä kirjoja. Ei liene yllätys, että hänellä oli hyllyssään maan johtavien historioitsijoiden tärkeimmät teokset. Matti Klingeltä hänellä oli peräti 12 kirjaa. Jakobson arvosti suuresti Klingen tulkintoja Suomen autonomiakaudesta ja viittasi usein omista kirjoituksissaan *Keisarin Suomi* -nimiseen teokseen vuodelta 1998.

Osmo Jussilan jättimäinen *Suomen suuriruhtinaskunta 1809–1917* (2004) ja hänen pienimuotoisemmat kirjansa, esimerkiksi *Venäläinen Suomi* (1983) ja *Maakunnasta valtioksi* (1987), joissa esitettyjä tulkintoja Jakobsonin hyödynsi.

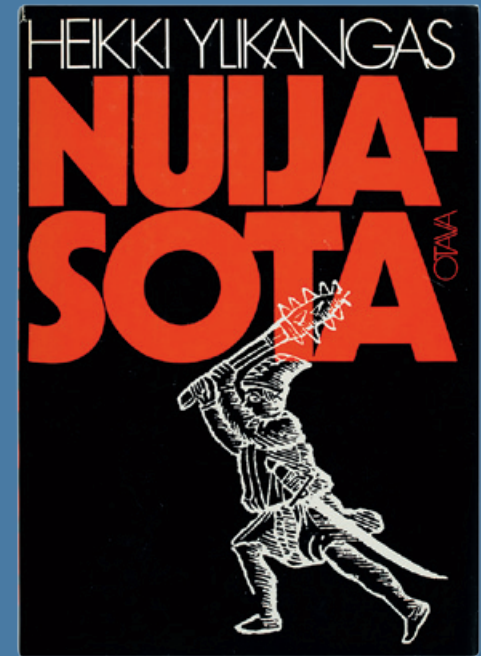
Suomen kansainvälisten suhteiden historian tutkijana Jakobson arvosti kovasti Tuomo Polvista. Kaksiosainen *Venäjän valtakumous ja Suomi* (1967/1971) ja kolmiosainen *Suomi kansainvälisessä politiikassa 1941–1947* (1979/1980/1981) tulivat esille Jakobsonin omissa teksteissä. Heikki Ylikankaalta Jakobsonin kokoelmassa on kuusi teosta lähtien *Nuijasodasta* (1977) ja päättyen Ylikankaan vuonna 2001 ilmestyneeseen *Tulkintani talvisotaan*-kirjaan, joka herätti aikoinaan kirpeän keskustelun.

KLINGE, MATTI:
KEISARIN SUOMI
(1997)

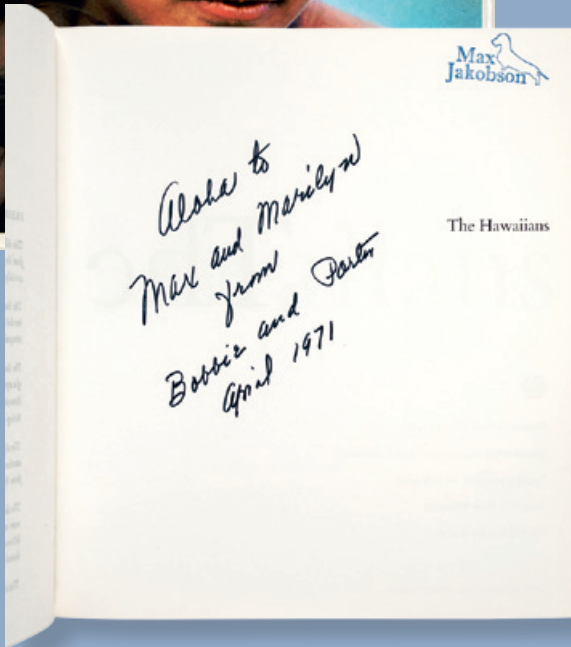
JUSSILA, OSMO: SUOMEN
SUURIRUHTINASKUNTA
1809-1917 (2004)

YLIKANGAS, HEIKKI:
NUIJASOTA (1977)

Robert B. Goodman
Gavan Daws
Ed Sheehan

The Hawaiians

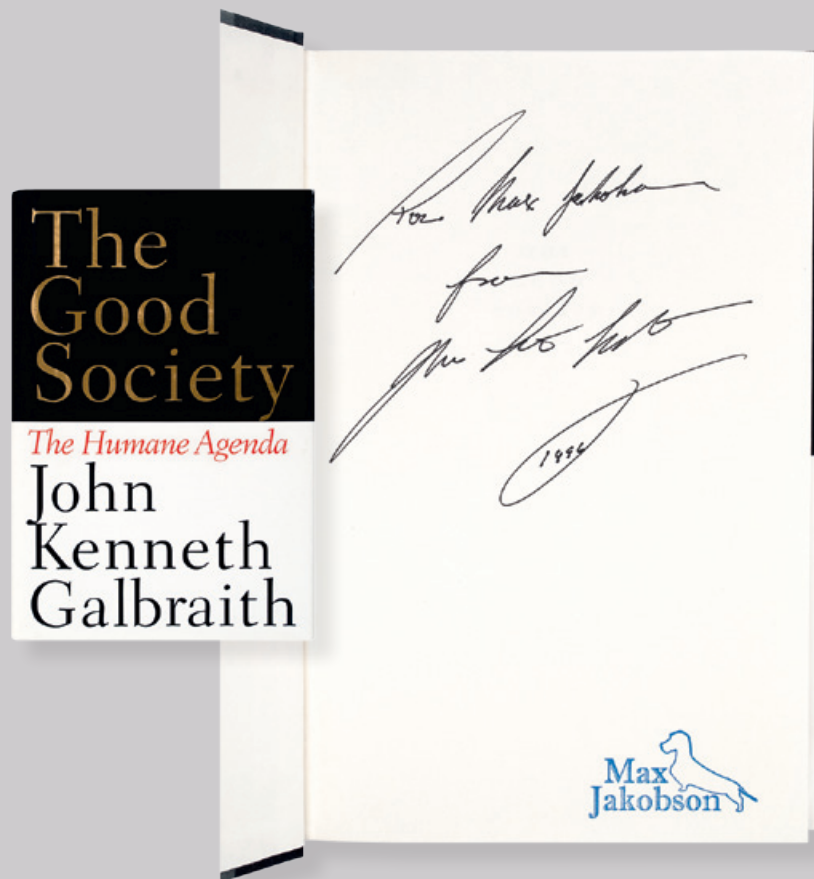
R RARITEETIT

Rariteetteihin sisältyy 47 teosta. Poikkeuksellisia harvinaisuuksia tai edes kovin monia sellaisia kirjoja, joita ei olisi Suomessa missään muualla, ei kokoelmaan sisälly. Kiinnostavimpia tämän luokan teoksista ovat Jakobsonille omistetut, tekijöiden signeeraamat kappaleet. Mukaan on otettu vain huomattavien henkilöiden signeerauksia, joten tässä eivät ole läheskään kaikki omistuskirjoituksella varustetut kirjat. Sellainen yleishavainto voidaan tehdä, ettei Jakobson nähtävästi pyrkinyt kovin aktiivisesti eikä järjestelmällisesti hankkimaan tekijänkappaleina saamiinsa kirjoihin signeerauksia. Tätä selittänee se, ettei hän ollut bibliofiili vaan suhtautui kirjoihin arkisesti, sen mukaan, millainen arvo niillä oli hänen työssään.

GOODMAN, ROBERT B. -
DAWS, GAVAN - SHEEHAN,
ED: THE HAWAIIANS (1970)

MYRDAL, GUNNAR: I STÄLLET FÖR MEMOARER: KRITISKA ESSÄER OM NATIONALEKONOMIN. PRISMA: STOCKHOLM 1974.

GALBRAITH, JOHN K.: GOOD SOCIETY: THE HUMAN AGENDA. BOSTON: HOUGHTON MIFFLIN CO. 1996.

Sergei Prokofjevin
ooppera
Sota ja rauha

"Presijäntalulla"
Amerika vuonna 1945

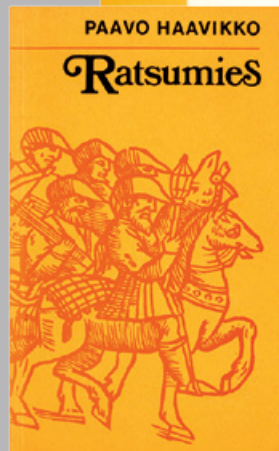
kunniotsanto
ja ystäväyhteisö

Helena

25. VII. 1960.

TAWASTSJERNA, ERIK: SERGEI
PROKOFJEVIN OOPPERA SOTA JA
RAUHA. OTAVA: HELSINKI 1960.

HAAVIKKO, PAAVO:
RATSUMIES: OOPPERA
(TEKIJÄN LIBRETTO)

RATSUMIES

Mai ja Jakobille
työniä maastun
päivästä
1972
Paa Haavikko

Sian 58

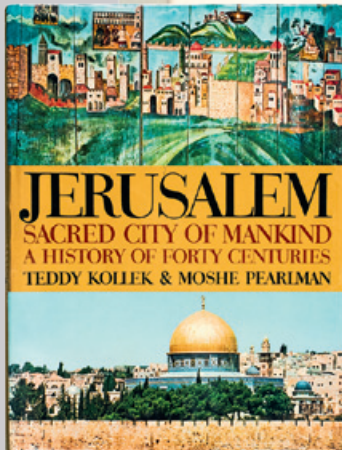
Max
Jakobson

Ratsutilallinen
Miten tyhmä kysymys.
Kun kansa saa vallan niin
kuka sen saa?
Ei edes karhu humalassa
ole yhtä tyhmä.

Max
Jakobson

JERUSALEM

To Ralph,
on the occasion of
his birthday, with our
congratulations and warm
good wishes —
Joan & Michael Komag
Jerusalem
April 1969.

KOLLEK TEDDY: JERUSALEM.
SACRED CITY OF MANKIND:
A HISTORY OF FORTY
CENTURIES. STEIMATZKY:
JERUSALEM 1968

Richard
von
Weizsäcker
im Gespräch
mit Gunter Hofmann
und Werner A. Perger
Eichborn

Richard von Weizsäcker
im Gespräch
mit Gunter Hofmann und
Werner A. Perger

Herrn Botschafter Max Jakobson
in hoher Achtung und
mit guten Wünschen
Richard v. Weizsäcker
Januar 1993

Eichborn Verlag

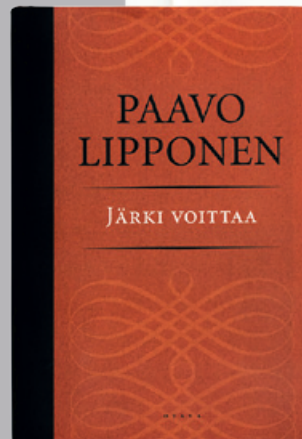
WEIZSÄCKER, RICHARD VON:
RICHARD VON WEIZSÄCKER IM
GESPRÄCH MIT GÜNTER HOFMANN
UND WERNER A. PRAEGER.
EICHBORN: FRANKFURT/M. 1992.

Toht. Max Jakobsonille
kunnioittavin ja ystäväällisin toiveisin
Tekijältä

Max
Jakobson

WRIGHT, GEORG HENRIK VON:
HUMANISMI ELÄMÄNSENTEENA.
OTAVA: HELSINKI 1981.

Max Jakobsonille
kunnioittavasti
**PAAVO
LIPPONEN**
Paavo Lipponen
JÄRKI VOITTAÄ

Suomalainen identiteetti
globalisaation aikakaudella

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

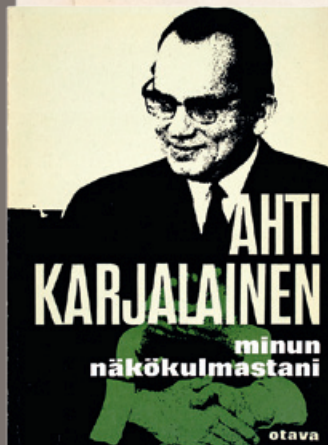
LIPPONEN, PAAVO: JÄRKI VOITTAÄ:
SUOMALAINEN IDENTITEETTI
GLOBALISAATION AIKAKAUDELLA.
OTAVA: HELSINKI 2008.

Max
Jakobson

MINUN NÄKÖKULMASTANI

Lunastuskortti
Max Jakobsonille
ystäväydelle
seuraksi
IV / 1970

Ahti Karjalainen

KARJALAINEN, AHTI:
MINUN NÄKÖKULMASTANI.
HELSINKI: OTAVA, 1970.

Max
Jakobson

Lunastuskortti
Max Jakobsonille

kuittokortiksi

22.1.1969

Urho Kekkonen

KEKKONEN, URHO: VIISI SIGNEERATTUA
TEOSTA, KUVASSA PUHEITA JA KIRJOITUKSIA
1. WEILIN+GÖÖS: HELSINKI 1969.

LONTOON OPPIVUODET

ULKOASIAINMINISTERIÖ
CHIFFRETIEN ET
MINISTRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

ALOKUUSMINISTERIÖ
PÄÄTÖMINISTERIET
ULKOSMINISTERIÖ
TIETOMINISTERIET
SISÄINMINISTERIÖ
MINISTERIET
RIKESÄRENDENA

Lähettiläs Eero A. Wuoresta (1900–1966) tuli Lontoossa 1945–1947 Max Jakobsonin tärkein mentori. Wuorella oli diplomaatiksi erikoinen tausta. Hän oli entinen punavanki ja pitkäaikainen ay-johtaja. Wuori oli ulkopoliittikan analyytikkona poikkeuksellisen terävä. Sen ansiosta hän pääsi muutamaa vuotta myöhemmin presidentti Kekkonen lähipiiriin.

EERO A. WUORI POISTUMASSA
VIRKAPAICALTAAN ULKOASIAINMINISTERIÖN
RAKENNUKSESTA HELSINGIN RITARIKADULLA.

Jatkosodan jälkeen Max Jakobson kirjoittautui Helsingin yliopistoon. Aineyhdistelmäkin olisi ollut hyvä: historiaa, valtio-oppia ja muita yhteiskuntatieteitä, mutta opinnot jäivät pian. Opiskelutoverit sanoivat joskus myöhemmin, että Max käveli yliopiston läpi: Fabianinkadulta sisään, Unionikadulta ulos ja Senaatintorin yli Valtioneuvoston linnaan Ritarikadun puolelle, jossa ulkoasiainministeriön tilat tuohon aikaan olivat. Vuonna 1944 ei kuitenkaan oltu vielä ihan näin pitkällä. Ensin Jakobson työskenteli parisen vuotta Helsingissä *Suomen Tietotoimistossa* STT:ssä ja yhdysvaltalaisessa *United Press* -uutistoimistossa. Eräs kollega sattui tietämään, että *British Broadcasting Company* (BBC) haki toimittajaa suomenkieliseen toimitukseensa Lontooseen. Jakobson menestyi testeissä ja tuli valituksi. Nimityksestä kertova pikku-uutinen Helsingin Sanomissa taisi olla ensimmäinen lehtijuttu Max Jakobsonista. Hänen työkomennuksistaan kiinnostavimpia oli se, kun hän pääsi 1946 seuraamaan Pariisin rauhanneuvottelujen kulkua ja selostamaan niitä suomeksi BBC:lle.

Jo vuonna 1948 hän siirtyi työtovereidensa suureksi hämmästykseksi *Uuden Suomen* Lontoon-kirjeenvaihtajaksi. Heidän mielestään Maxin työpaikan vaihdos oli virhe. He pitivät täysin varmana sitä, että Suomi alistettaisiin ennen pitkää rautaesiripun taakse. Kovin kauan ei konservatiivinen lehti voisi Suomessa enää ilmestyä. Jakobson ei uskonut tällaisiin uhkakuviin. Hänen mielestään Suomen itsenäisyyden säilyttäminen riippui ennen kaikkea siitä, olisivatko suomalaiset itse valmiita ja kykeneviä puolustamaan sitä.

72

Nopein keino uutisten saamiseksi Lontoosta Helsinkiin oli sanella tekstit puhelimitse Suomeen. Jakobson seurasi lähinnä kansainvälistä politiikkaa ja teki siitä laajoja reportaaseja. Hän perehtyi erityisen tiiviisti Saksan kehitykseen. Vuonna 1947 hän pääsi lehtimiesmatkalle Tšekkoslovakiaan ja 1948 ilmasillan kautta saarrettuun Länsi-Berliiniin. Myöhemmin hän kierteli eri puolilla Länsi-Saksaa ja vieraili myös juuri itsenäistyneessä Israelissa.

Tutut toimittajakollegat opastivat Jakobsonia Lontoon poliittisiin piireihin, mutta vieläkin tärkeämpää hänen myöhemmälle uralleen oli tuttavuus Eero A. Wuoren kanssa. Tämä entinen vasemmistoradikaali ja ammattiyhdistysjohtaja oli Lontoossa Suomen ensimmäisenä sodanjälkeisenä lähettiläänä. Olemukseltaan vaatimaton Wuori oli erinomainen keskustelija ja tarkkanäköinen havainnoitsija. Nuori Jakobson sai hänestä mentorin ja ulkopolitiikan oppimestarin. Wuori oli kymmenen vuoden ajan myös presidentti Urho Kekkosen tärkeimpiä neuvonantajia. Lontoosta hän siirtyi Suomen suurlähettilääksi Moskovaan ja sen jälkeen vielä Tukholmaan. Ennen tapaturmaista kuolemaan-

sa 1966 Wuori ehti toimia jonkin aikaan Tasavallan presidentin kanslian päällikkönä.

Lontoossa Jakobson tutustui kansanedustaja Päiviö Hetemäkeen, joka oli siellä vuonna 1953 opiskelemassa Englantia. Ystävydestä tuli elinikäinen, ja sillä oli varmasti suuri merkitys, kun Hetemäki 21 vuotta myöhemmin kutsui Jakobsonin Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVA:n toimitusjohtajaksi.

Lontoossa viettämiensä kuuden vuoden kokemukset ja havainnot Jakobson dokumentoi ensimmäiseen kirjaansa nimeltä *Englanti valinkauhassa* (WSOY 1952). Vaikka Englanti kuului maailmansodan voittajiin, se oli saanut sodassa pahasti siipeensä ja menettänyt suureksi osaksi vanhan suurvalta-asemansa. Tätä paradoksia Jakobson kuvasi kriittisesti mutta lämmenhenkisesti. Kertomusta ryydittivät kaskut, joita Englannissa oli pitkään jatkuneen säännöstelytalouden jäljiltä yllin kyllin. ”Muuan englantilainen pikkupoika kysyi isältään Länsi-Saksassa kuohukermaleivosta syödessään: Saammeko mekin näin hyvää ruokaa, jos häviämme seuraavana sodan?” Jakobson ei laatinut esikoisteokseensa lähde- tai kirjallisuusluetteloa vaan ilmoitti esityksensä perustuvan hänen omiin *Uudessa Suomessa* ilmestyneisiin kirjoituksiinsa sekä *BBC:ssä* ja *Suomen yleisradiossa* esittämiinsä katsauksiin.

Tärkeä käännekohta Jakobsonin lehtimiesuralla oli tutustumismatka vuonna 1952 Yhdysvaltoihin Asla-stipendiaattina. Siellä Jakobson seurasi tiiviisti presidenttiehdokkaiden, republikaani Dwight Eisenhowerin ja demokraatti Adlai Stevensonin, vaalitulaisuuksia.

Matkan aikana Jakobsonille urkeni yllättäen taas uusi ura,

kun Suomen Yhdysvaltain-lähettiläs Johan Nykopp tarjosi hänelle juuri avoimeksi tullutta lehdistöavustajan paikkaa. Jakobson ei ollut aluksi lainkaan innostunut tarjouksesta. *Uuden Suomen* päätoimittajalle Lauri Aholle Jakobson kirjoitti: "Virka minua ei houkuttele lainkaan." Vastenmielisyys johtui siitä, että hänen käsityksensä Suomen ulkoasiainhallinnosta oli, kuten hän muisteli, "lähinnä populistinen". Tapaamiaan diplomaatteja Jakobson luonnehti "tärkeileviksi tyhjäntoimittajiksi" - poikkeuksena tietenkin Eero A. Wuori, mutta hänhän ei ollutkaan taustaltaan mikään tavallinen diplomaatti.

Aloittaessaan Washingtonissa sanomalehtiavustajana loka-kuussa 1953 Jakobson ei varmastikaan voinut edes kuvitella, että diplomatiasta tulisi hänelle ammatti seuraaviksi kahdeksikymmeneksi vuodeksi. Tärkeä syy siihen, miksi Jakobson kuitenkin päätti jäädä Washingtoniin, oli sanomalehtiavustajan tärkein "luontaisetut", mahdollisuus tutustua oman alan maailmantähtiin.

Kuuluisin kolumnisti Washingtonin vuosinani oli kiistämättä Walter Lippmann, jonka kynästä kylmä sota sai nimensä. Hänen

kirjoituksillaan oli maailmanlaajuinen vaikutus kansainvälispoliittiseen ajatteluun. Hänen kolumnijaan luettiin tarkkaan Euroopan pääkaupungeissa.

Saksanjuutalaisesta suvusta polveutunut Lippmann lukeutui jo ensimmäisen maailmansodan aikana presidentti Woodrow Wilsonin avustajakuntaan. Lippmann toimi yhtenä presidentin haamukirjoittajista ja osallistui tiettävästi Wilsonin kuuluisan 14 kohdan rauhanohjelman muotoiluun.

Vuonna 1954 Jakobson palasi vielä Lontooseen mieluisissa yksityisasioidissa - solmiakseen avioliiton Marilyn Medneyn kanssa. Morsian oli Maxia yhdeksän vuotta nuorempi, syntynyt 1931. Hän oli Lontoon ylempään keskiluokkaan kuuluneesta juutalais-taustaisesta perheestä. Marilynin liikemiesisä Maurice Medney kuului Lontoon juutalaisen seurakunnan seitsenneuvostoon. Hän oli 1930-luvulta lähtien toiminut useiden suomalaisten puunjalostusteollisuuden yritysten edustajana ja käynyt lukuisia kertoja liikematkoilla Suomessa. Häiden jälkeen nuori pari muutti Washingtoniin.

MAX JAKOBSONIN ESIKOISTEOS
ENGLANTI VALINKAUHASSA
ILMESTYI VUONNA 1953.

Päiviö Hetemäki (1913–1980) ja Max Jakobson tutustuivat Lontoossa vuonna 1953 ja olivat siitä lähtien läheisiä ystäviä. Hetemäki oli kokoomuksen kansanedustaja 1945–1962 ja valtiovarainministeri kolmessa hallituksessa, mutta merkittävimmän uran hän teki työmarkkinajohtajana. Hän toimi Suomen Työntantajain Keskusliiton STK:n toimitusjohtajana 1962–1971. Hetemäki oli yksi keskitetyn tulopolitiikan arkkitehteja. Vuonna 1975 toimintansa aloittanut Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA oli pitkälti Hetemäen ideoima. Max Jakobsonista tuli EVA:n ensimmäinen toimitusjohtaja Hetemäen pyynnöstä.

PÄIVIÖ HETEMÄKI JA
BUDJETTIRJA 1.6.1958.

KUVA: WIKIMEDIA COMMONS | LEHTIKUVA 1958

MAX JAKOBSON

DIPLOMAATTIEN TALVISOTA

MAX JAKOBSON

DIPLOMAATTIEN
TALVISOTA

W S O Y

DIPLOMAATTIEN

Jakobson julkaisi vuonna 1954 *Uudessa Suomessa* kaksi artikkelia Suomen ulkopoliitikasta nimimerkillä *Nemo*. Niissä hän esitti ensimmäisen kerran oman ajattelunsa kulmakiveksi muodostuneen näkemyksen, jonka mukaan Suomen asema ei ollut mitenkään poikkeuksellinen, saati epänormaali. Tämä suomalaista ajattelua kahlinnut päähänpinttymä oli syntynyt sen vuoksi, että Suomen asemaa oli totuttu tarkastelemaan ahtaasti omasta kansallisesta näkökulmasta, ikään kuin muuta maailmaa kuin Suomi ja sen vaikeaa suhdetta Neuvostoliittoon ei olisi ollut olemassakaan.

Lontoossa ja osin Washingtonissa Jakobson kirjoitti läpimurtokirjansa *Diplomaattien talvisota. Suomi maailmanpolitiikassa 1938-1940*. Teoksen ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1955. Tuolloin

talvisodasta oli kulunut vasta puolitoista vuosikymmentä. Alkuperäislähteet eivät olleet vielä käytettävissä, ja kunnollinen perustutkimus odotti tuloaan vasta vuosien päässä. Jakobsonin lähdeluettelo käsittää kymmenen teosta. Ne ovat kaikki Jakobsonin kokoelmassa. Kirjoista neljä oli muistelmia, Saksan sodan aikaisen Suomen-lähettilään Wipert von Blücherin, Gustaf Mannerheimin (2 osa), talvisodan ulkoasiainministerin Väinö Tannerin ja puolustusministerin Juho Niukkanen. Neuvostoliiton ulkopoliitikasta oli jo laadukasta tutkimusta: Max Beloffin ja David J. Dallinin teokset. Toisen maailmansodan historiasta Jakobson ammensi tietoa Winston Churchillin loistokkaasta teoksesta *Second World War. Vol. 1: The Gathering Storm* (1948).

Teoksen lähdeluettelo ja alaotsikko *Suomi maailmanpolitiikassa 1938–1940* kertovat jo paljon Jakobsonin näkökulmasta. Jo tässä kirjassa hän painotti voimakkaasti sitä, ettei Suomen ja Neuvostoliiton suhteita pidä rajoittaa tarkastelemaan vain kahdenkeskisenä Daa-vidin ja Goljatin välisenä epäsuhtaisena kamppailuna. Jakobsonin mukaan Neuvostoliiton toimilla oli aina ollut, ja niin oli myös talvisodan aikana, laajempi kansainvälinen kehyksensä kuin pelkästään itänaapurin pahansuopaisuus pientä naapuriaan kohtaan.

Jakobson yllättäyty *Diplomaattien talvisodan* suorastaan ylitsevuotavan myönteisestä vastaanotosta kotimaassa. Kirjan arvioinut Mikko Juva kirjoitti:

... se osui suoraan suomalaisen sivistyneistön ydinhermoon, joka etsi muuttuneissa oloissa kansallisen identiteettinsä uutta hahmoa.

Jakobson arveli myöhemmin, että *Diplomaattien talvisota* antoi hänen diplomaatinuralleen ratkaisevan sysäyksen. Presidentti Paasikivi oli kiinnittänyt huomiota jo edellä mainittuihin nimimerkki *Nemon* kirjoitukseen *Uudessa Suomessa*. Hän oli koettanut arvailla kirjoittajan oikeaa nimeä *Uuden Suomen* päätoimittajalle ja veikannut pahasti väärin; presidentti oli näet arvellut, että nimimerkin takana olisi historian professori Arvi Korhonen. Paasikivi tykästy kovasti myös *Diplomaattien talvisotaan*, ja esitti pääministeri Kekkoselle, että Jakobson tulisi rekrytoida tiiviimmin ministeriön johtaviin tehtäviin. Myöhemmin Kekkonen tunnusti Jakobsonille avoimesti, että kirjalla ja Paasikiven suosituksella oli ollut ratkaiseva vaikutus siihen, että Jakobson kutsuttiin vuonna 1958 Washingtonista Helsinkiin ulkoasiainministeriön sanomalehtiasi-

ain toimiston päälliköksi. Jo seuraavana vuonna hän sai ylennyksen apulaisosastopäälliköksi.

Kun Väinö Tanner oli vuonna 1957 tehnyt paluun SDP:n puheenjohtajaksi, Max Jakobson halusi tutustuttaa yhdysvaltalaisen lehtimiesvaltuuskunnan Tannerin poikkeukselliseen uraan. Hänen paluunsa politiikkaan oli miltei sodanjulistus Kekkoselle ja haaste Neuvostoliiton arvovallalle. Tanner kuvasi rooliaan amerikkalaisille lehtimiehille kursailemattomaan tyyliinsä:

Moskova on tehnyt rauhan kaikkien muiden paitsi minun kanssani.

Tapaamisen jälkeen Tanner kutsui Jakobsonin yllättäen kotiinsa kahville. Hän oli juuri lukenut *Diplomaattien talvisodan* ja halusi keskustella siitä. Jakobsonhan oli käyttänyt yhtenä tärkeimmistä lähteistään Tannerin muistelmateosta *Olin ulkoministerinä talvisodan aikana*. Mainittakoon, että Tannerin muistelmat ilmestyivät vuonna 1957 englanninkielisenä laitoksena *Winter War: Finland against Russia 1939–1940*.

Tanner oli Jakobsonille ylenpalttisen kiitollinen siitä, että tämä oli ensimmäisenä osoittanut sen, että Tanner oli kaikissa talvisotaa edeltäneissä neuvotteluissa ollut johdonmukaisesti samalla linjalla kuin Paasikivi. Sodan aikana Tanner oli toiminut aktiivisemmin kuin kukaan toinen rauhan aikaansaamiseksi. Kirjaansa tehdessään Jakobson ei ollut tullut ajatelleeksi, että siitä voisi tulla myös kannanotto Tannerin rooliin sodanaikaisessa politiikassa.

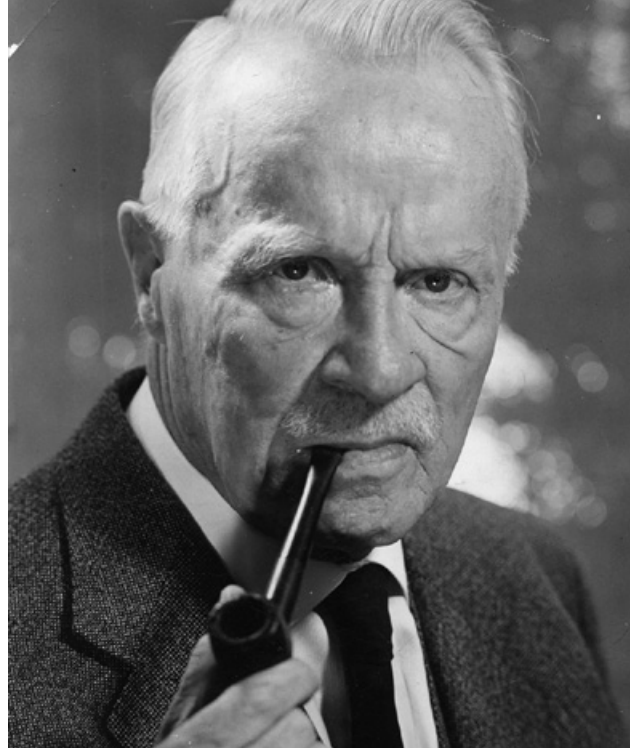
Diplomaattien talvisodasta ilmestyi suomeksi kahdeksan painosta (viimeisin vuonna 2009). Englanniksi teos julkaistiin

vuonna 1961 nimellä *The Diplomacy of the Winter War: An Account of the Russo-Finnish War, 1939-1940*, ruotsiksi vuonna 1967 nimellä *Vinterkrigetets diplomati* ja saksaksi vuonna 1971 nimellä *Diplomatie im finnischen Winterkrieg*.

Neuvostoliitossa Mihail Gorbatšovin aikana 1980-luvun lopulla vallinneessa glasnostin ilmapiirissä *Diplomaattien talvisota* nousi tärkeäksi, kun suomalaiset ja venäläiset historioitsijat pääsivät keskustelemaan vapaasti talvisodan syistä. Kun talvisodan alkamisesta tuli vuonna 1989 kuluneeksi 50 vuotta, Jakobson julkaisi läpimurto-kirjastaan laajalla esipuheella varustetun uuden laitoksen. Huomionarvoista on se, että *Diplomaattien talvisota* voitiin julkaista myös uudelleen itsenäistyneessä Virossa. Siellä teos ilmestyi vuonna 2004 nimellä *Talvesõja diplomaatia*.

Diplomaattien talvisodan käännökset avasivat Jakobsonille tulevana vuosina, niin kuin hän itse arveli, sellaisia ovia, jotka eivät olisi ehkä muuten lainkaan avautuneet. Kirja toimi vuosikymmeniä ulkomailla konsanaan paremmin kuin mikään käyntikortti. Ensimmäistä kertaa tavattaessa lähes jokainen keskustelukumppani esitti jommankumman tai molemmat seuraavista kysymyksistä: "Miksi Neuvostoliitto on sallinut Suomen säilyttää itsenäisyytensä, ja miten Suomi saattoi torjua talvisodassa Neuvostoliiton ylivoiman joutumatta miehitetyksi?" Jälkimmäisen kysymyksen esitti Ruotsin pääministeri Tage Erlanderkin ottaessaan marraskuussa 1963 Jakobsonin vastaan virkahuoneessaan Tukholmassa. Pääministeri kertoi juuri lukeneensa uunituoreen *Vinterkrigetets diplomatin*. Hän sanoi silmiensä avautuneen, sillä 1930-luvulla hän oli ideologisista syistä - Suomessa vallinneen kiihkeän aitosuomalaisuuden ja äärioikeistosuuntauksen vuoksi - suhtautunut Suomeen todella varauksellisesti.

KUVA: © TYÖVÄEN ARKISTO

Väinö Tanner (1881-1966) oli kuuden vuosikymmenen ajan suomalaisen sosialidemokratian voimahahmo, kansanedustaja, pääministeri, moninkertainen ministeri ja osuustoimintajohtaja. Hän edusti aina puolueensa maltillista oikeistosiipeä. Tanner tuomittiin vuonna 1946 sotasyllisyysoikeudenkäynnissä viideksi ja puoleksi vuodeksi vankilaan. Hän kirjoitti vankilassa ennen vapautumistaan vuonna 1948 neljä muistelmakirjaa. Jakobsonille tärkeä lähde oli Tannerin muistelmateos *Olin ulkoministerinä talvisodan aikana*.

KEKKOSEN ESIKUNNASSA

SANKKA JOUKKO TIEDOTUSVÄLINEIDEN
EDUSTAJIA ODOTTI JAKOBSONIA
SEUTULAN LENTOASEMALLA (NYK.
HELSINKI-VANTAA), KUN TÄMÄ PALASI
3.11.1961 YHDYSVALLOISTA. NOOTTIKRIISI
OLI KUUMIMMILLAAN.

Kun presidentti Kekkonen ryhtyi vuonna 1961 valmistelemaan kaikkien aikojen ensimmäistä Suomen valtionpäämiehen virallista vierailua Yhdysvaltoihin, hän määräsi Max Jakobsonin hoitamaan vierailun taustayhteydenpitoa ja tiedonvälitystä. Jakobson matkusti ennen muuta seuruetta lokakuun 12. päivänä 1961 Washingtoniin tavataksaan Valkoisen talon lehdistösihteerin Pierre Salingerin. Perillä selvisi, että Salinger joutui lähtemään viikonlopuksi presidentti John F. Kennedyn mukaan tämän loma-asunnolle Bostonin lähistölle. Koska Kekkonen saapuisi jo maanantaiksi Washingtoniin, valmistelut oli hoidettava viikonlopun aikana. Salinger ehdotti, että Jakobson lähtisi mukaan. Uskomatonta, mutta totta, lentomatkan aikana hänelle tarjoutui tilaisuus kahdenkeskiseen keskusteluun Kennedyn kanssa.

KUVA: © KANSALLISKIRJASTO, VEIKKO SOMERPURO, 2014

PRESIDENTTI KEKKOSEN SEURUE HAVAIJILLA
30.10.1961 UIMARANNALLA. NEUVOSTOLIITON
NOOTTI ON JUURI SAAPUNUT.

Kennedy käski istuutua ja otti esille paksun paperinipun. Jakobson arveli, että se oli briiffausaineisto, jonka avustajat olivat valmistelleet presidentille Kekkosen kanssa käytäviä keskusteluja varten. Kennedy alkoikin kysellä Suomen asioista. Keskustelun kuluessa nousi esiin Jakobsonille monista muista yhteyksistä tuttu asia. Kaikki vähänkin Suomesta jotakin tietävät amerikkalaiset kysivät aina, miksi Neuvostoliitto on sallinut Suomen säilyttää itsenäisyytensä. Se hän oli alistanut Suomea lukuun ottamatta kaikki muut naapurimaansa kommunistisiksi satelliiteiksi. Jakobson vastasi niin kuin monesti aikaisemminkin, että kysymys perustui väärään olettamukseen – siihen, että Suomen itsenäisyys olisi yksinomaan Neuvostoliiton tahdosta riippuvainen asia. Kun Jakobson ryhtyi tarkemmin selittämään, miten Suomi oli itsenäisyytensä säilyttänyt, lentokoneen oli laskeuduttava. Kennedy hymyili ymmärtäväisesti ja huomautti, että teiltä taisi loppua aika kesken. Jakobson vastasi, että presidentin viimeisen kysymyksen johdosta hänen olisi kirjoitettava kirja, sen hän oli nyt päättänyt tehdä. Hän tiesi, että Kennedy kuulis muutaman päivän kuluttua perusteellisen vastauksen Kekkoselta, eikä silloin aika loppuisi kesken.

Jakobson hoiti Kekkosen Yhdysvaltain-vierailun aikana lehdistösuhteet moitteettomasti. Hän kertoi kirjoittaneensa matkan aikana Kekkoselle peräti 34 puheluonnosta. Lisäksi hän joutui välillä myös presidentin tulkiksi. Seurueen ollessa vierailun jälkeen rentoutumassa Havaijilla, Neuvostoliiton ulkoasiainministeri Andrei Gromyko jätti Moskovassa Suomen suurlähettiläälle Eero A. Wuorelle 30.10.1961 päivätyn nootin. Siinä vadittiin YYA-sopimuksen toisen artiklan mukaisia konsultaatioita toimenpiteistä molempien maiden rajojen turvaamiseksi sen johdosta, että Saksan

liittotasavallan ja sen kanssa liitossa olevien valtioiden sotilaallisen hyökkäyksen uhka oli lisääntynyt. Tämä noottikriisiksi kutsuttu välikohtaus osoitti kouriintuntuvasti Suomen ulkopoliittisen liikku-mavaran kapeuden. Vakavalta näyttänyt kriisi laukesi kuitenkin yllättävän helposti, kun Kekkonen tapasi Novosibirskissä Hruštševin. Noottikriisin jälkeen presidentti Kekkonen sisä- ja ulkopoliittinen johtajuus oli entistäkin vahvempi.

Vuonna 1962 Kekkonen nimitti Jakobsonin poliittisen osaston päälliköksi. Koska Jakobsonin karriääri oli vielä kovin lyhyt, hä-din tuskin neljän vuoden pituinen, ja mies itse vasta 38-vuotias, ministeriössä oli monta kateellista. He olivat varmasti oikeassa siinä, että Jakobsonista oli tullut Kekkonen ykkösuosikki. Koko 1960-luvun alkupuolen Jakobson oli Kekkonen lähin avustaja ja neuvonantaja. Presidentti uskoi hänelle kaikkein tärkeimpien tautamistioiden laatimisen ja puheluonnosten kirjoittamisen. Kek-kosen ja Jakobsonin keskinäisissä suhteissa säilyi kuitenkin kaiken aikaa tietty etäisyys. Jakobson ei kuulunut Tamminiemen saunaseurueeseen eikä presidentin perässähiittäjiin. Hän halusi säilyt-tää integriteettinsä, ja Kekkonenkin salli sen hänelle.

Juuri niitä vuosia, jolloin Jakobson oli ulkoasiainministeriön korkeimmissa tehtävissä, voidaan kutsua Suomen ulkopoliitiikan ruuhkavuosiksi. Tuskin koskaan on ulkopoliitiikassamme ollut esilä ja ratkaistavana yhtä monta tärkeää hanketta kuin 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa. Pelkkä luettelo on henkeäsalpaava: Kekkonen esitys Pohjoismaiden ydinaseettomaksi vyöhykkeeksi 1963, Pohjoismaista vapaakauppaliittoa Nordekia koskenut suunnitelma 1968, Suomen Etyk-aloite, Helsingissä järjestetyt strategisten aseiden rajoittamista koskeneet ns. SALT-neuvotte-

lut, YK:n turvallisuusneuvoston jäsenyys – kaikki kolme vuonna 1969. Samaan aikaan käynnistyi Suomen kauppasuhteiden järjestely EEC:n kanssa. Lisäksi tuli Neuvostoliitolta vuonna 1970 yllättäen esitys YYA-sopimuksen jatkamiseksi ennenaikaisesti 20 vuodella.

Suomen äkillisen ulkopoliittisen aktivoitumisen teki mahdolliseksi käynnistyvä liennytyso prosessi. Suomella oli tuossa vaiheessa erityinen tarve saada puolueettomuuspolitiikalleen niin idän kuin lännenkin tunnustus. Kaiken taustalla, suurena yhteisenä nimittäjänä, vaikutti avoin Saksan-kysymys, suhteiden järjestämien jaettuun Saksaan. Syyskuussa 1971 Kekkonen julkisti ns. Saksan-paketinsa, jonka pohjalta Suomi onnistui tammikuun alussa 1973 solmimaan diplomaattisuhteet yhtäaikaisesti molempien Saksojen kanssa.

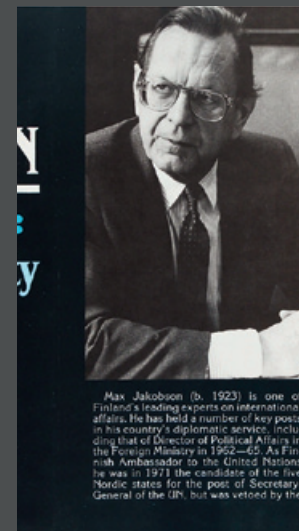
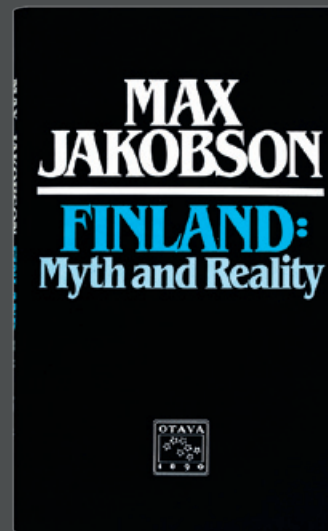
Max Jakobson oli yhtenä keskeisenä vaikuttajana tekemässä Suomen aktiivista puolueettomuuspolitiikkaa. Hän kuului ”tohtorikoplak-si” tai ”everstijuntaksi” kutsuttuun nuorten virkamiesten ryhmään. Se pyrki rohkeasti Neuvostoliiton painostuksen alla korostamaan Suomen puolueetonta asemaa idän ja lännen välillä. Jakobsonin ohella ryhmään siihen luettiin Risto Hyvärinen, Aarno Karhilo, Keijo Korhonen, Aimo Pajunen ja Ilkka Pastinen. Tohtoreita olivat Hyvärinen ja Korhonen. Vuonna 1971 Jakobson vihittiin Helsingin yliopiston kunniatohtoriksi. Sotakorkeakoulun käyneitä olivat majuri Hyvärinen ja everstilutnantti Pajunen, joten perusteita oli ryhmän kummallekin kutsumanimelle.

Kuinka paljon Jakobson käytti omaa kirjastoaan ulkopoliitiikan suunnittelumuistioita tai Kekkonen puheluonnoksia kirjoittaessaan? Tähän ei voi sanoa paljon enempiä kuin sen, että Jakobsonin asiantuntemus ja erityisosaaminen perustuivat hänen laajaan lukeneisuuteensa. Tältä osin vastaus on itsestäänselvyys. Lähdeviitteitä ei ole diplomaattiasiakirjoihin tapana merkitä.

KUVA: © DUTCH NATIONAL ARCHIVES | ROB MIEREMT | ANEFO

Andrei Gromyko (1909–1989) toimi Neuvostoliiton ulkoasiainministerinä lähes kolme vuosikymmentä 1957–1985. Hän vaikutti vuonna 1962 Kuuban ohjuskesin rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi ja kannatti aseriisuntaa ja ydinaseita rajoittavia sopimuksia. Gromyko oli Neuvostoliiton merkittävin liennytysspolitiikan toteuttaja.

JAKOBSON, MAX:
FINLAND: MYTH AND
REALITY (1987)

JOHN F. KENNEDY ASETTI PUHEESSAAN 25.5.1961 YHDYSVALTAIN KONGRESSILLE HUIKEAN TAVOITTEEN. "KANSAKUNTAMME ON ENNEN KULUVAN VUOSIKYMMENEN LOPPUA SITOUDETTAVA SIIHEN, ETTÄ KYKENEMME LÄHETTÄMÄÄN IHMISEN KUUHUN JA PALAUTTAMAAN HÄNET SIELTÄ TURVALLISESTI MAAHAN." KUTEN TUNNETTUA, TAVOITE TOTEUTUI 20.7.1969, KUN ASTRONAUTTI NEIL A. ARMSTRONG ASTUI ENSIMMÄISENÄ IHMISENÄ KUUN KAMARALLE. KOHTALO EI KUITENKAAN SALLINUT KENNEDYN ITSENSÄ NÄHDÄ SITÄ.

John F. Kennedy (1917-1963) valittiin nuorimpana ja ensimmäisenä katolisena Yhdysvaltain presidentiksi vuonna 1961. Kennedyn jälkimaineeseen on vaikuttanut ratkaisevasti se, että hän joutui salamurhan uhriksi marraskuussa 1963. Lokakuussa 1961 Max Jakobson pääsi yllättäen Kennedyn yksityiskoneessa puheisiin presidentin kanssa. Tämä Kennedyn kanssa käyty lyhyt keskustelu vakuutti Jakobsonin siitä, että hänen tärkein tehtävänsä olisi pyrkiä poistamaan Suomen kansainvälistä asemaa koskevia väärinkäsityksiä.

KUVA: © GREAT IMAGES IN NASA.

Urho Kekkonen (1900–1986) oli tasavaltamme pitkäaikainen presidentti 1956–1981. Hän oli vallankäyttäjänä suvereeni, mutta hän myös kuunteli älykkäinä pitämiään neuvonantajia. Tästä syystä Kekkonen antoi Max Jakobsonille enemmän vapauksia kuin useimmille muille ulkoasiainministeriön johtaville virkamiehille. Kekkonen ei koskaan alistanut eikä nöyryyttänyt Jakobsonia, vaikka miesten välillä oli toisinaan suuriakin erimielisyyksiä.

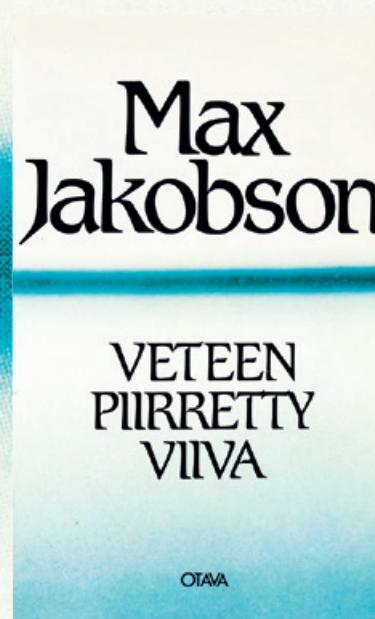
< Presidentti Kekkonen tapasi YK:ssa 11. elokuuta 1970 pääsihteeri U Thantin. Länä olivat myös Suomen silloinen ulkoasiainministeri Väinö Leskinen (oikealla) ja Suomen pysyvä edustaja YK:ssa Max Jakobson.

KUVA: © ALAMY STOCK PHOTO | ITAR-TASS NEWS AGENCY

AKUUS

VETEEN PIIRRETTY VIIVA

VETEEN

Max Jakobsonin ensimmäinen muistelmateos *Veteen piirretty viiva* ilmestyi syyskuussa 1980. Tavanomaisista minä -muotoisista muistelmista, jossa kirjoittaja on koko ajan kertomuksen keskiössä, Jakobsonin teos poikkeaa merkittävästi. *Veteen piirretyssä viivassa* veturina on Suomen ulkopoliitiikan muotoutuminen. Kirjoittaja istuu toisessa tai kolmannessa vaunussa ja ottaa puheenvuoron silloin, kun hän on itse ollut toimijana ja vaikuttajana tapahtumien kulkuun.

Kerron tässä kirjassa omien kokemusteni ja havaintojeni perusteella sekä suureksi osaksi omiin muistiinpanoihini tukeutuen tapahtumista ja ihmisistä, jotka vaikuttivat Suomen ulkopoliitiikan ja kansainvälisen aseman muotoutumiseen vuodesta 1953, jolloin tulin ulkoasiainhallinnon palvelukseen vuoteen 1965, jolloin siirryin ulkoasiainministeriön poliittisen osaston päällikön virasta Suomen edustajaksi Yhdistyneissä Kansakunnissa.

Veteen piirretty viiva ilmestyi pian myös englanniksi otsikolla *Europe in the 1980's: Recovery or Decline?* (1981) ja ruotsiksi otsikolla *Den finländska paradoxen: linjer i Finlands utrikespolitik 1953-1965* (1982). Sanapari "veteen piirretty viiva" vakiintui pian Jakobsonin kirjan myötä kielikuvana poliittiseen sanastoomme. Sillä tarkoitettiin sisä- ja ulkopoliitiikan välisen rajan epämääräisyyttä, mutta toiseksi yleisemmin myös vaikeuttaa tehdä eroa kahden asian välillä. Jakobson lainasi sanonnan presidentti John F. Kennedyn kirjasta *Strategy of Peace* (1960).

Nykyisenä aikana sisäpolitiikan ja ulkopoliitiikan välinen raja on kuin veteen piirretty viiva. Kaikella, mikä tapahtuu kotimaassa, on suoranainen ja välitön vaikutus siihen, mitä meidän on tehtävä ja mitä voimme tehdä suhteissa muihin valtoihin. Kaikella, mitä tapahtuu meille ulkomailla, on suoranainen ja välitön vaikutus siihen, mitä meidän täytyy ja mitä me voimme tehdä kotimaassa.

Veteen piirretyn viivan lähdeluettelossa on kaksitoista kirjaa, joihin on tehty 38 viitettä. Isaac Deutscherin klassikkoelämäkerta Stalinista (1950) ja Jugoslavian entisen varapresidentin, oppositiotoiminnasta vankilaan tuomitun Milovan Djilasın kirja *Conversations with Stalin* (1962), esiintyvät lähes jokaisen Jakobsonin teoksen lähdeluettelossa. Sama pätee hänen hyvän ystävänsä Arthur M. Schlesingerin kirjaan Kennedyn presidenttikaudesta *Thousand Days: John F. Kennedy in the White House* (1965). Berliinin kriisiä koskevassa esityksessä Jakobson viittaa Stanfordin yliopiston professorin Robert M. Slusserin pätevään tutkimukseen *Berlin Crisis of 1961: Soviet-American Relations and the Struggle for Power in the Kremlin, June-November 1961* (1971).

Jakobson näytti kovasti tykättyneen myös Turun yliopiston poliittisen historian professorin Juhani Paasivirran *Suomi ja Eurooppa* -kirjoihin. Hän arvosti Paasivirran näkökulmaa, jossa Suomen historia oli asetettu yleiseurooppalaisiin kehymiinsä.

Jakobson käytti Suomen poliittisen historian tapahtumia kuvatessaan usein kirjallisuudesta löytämiään paralleelleja ja analogioita, joiden aiheet nousivat historiasta. Kuvatessaan vuoden 1956 presidentinvaaleissa valituksi tulleen Urho Kekkosen henkilön ympärillä käytyä valtataistelua Jakobson löysi sopivan vertailukohdan Napoleonin sotien jälkeen järjestetyn Wienin kongressin asetelmista. Aluksi pahasti alakynnessä olleen Kekkosen onnistui Ranskan ulkoministerin de Talleyrandin tavoin juonia itselleen vai-

kutusvaltainen asema. Löytö ei ollut sattuma, sillä kaksi Jakobsonille tärkeää henkilöä oli kirjoittanut Wienin kongressista, Henry Kissinger jopa väitöskirjansa *A World Restored* (1954). Myös Jakobsonin Lontoon kauden opastaja Harold Nicolson oli kirjoittanut Wienin kongressista kirjan, joka oli Jakobsonin mielestä ”keveyhekö mutta luettava”.

Itävallan vahva mies, ruhtinas Metternich noudatti Napoleonin sotien jälkeisessä Euroopassa politiikkaa, joka voidaan Jakobsonin mukaan rinnastaa Paasikiven edustamaan suomettarelaiseen realismiin.

Metternich noudatti politiikkaa, jota tänä päivänä nimittäisimme kollaboraatioksi. ... Sen menestyminen riippuu sen vilpittömyyden uskottavuudesta. Sen harjoittajien tulee kyetä, niin kuin Metternich on kerran sanonut, näyttämään hyväuskoisilta olematta silti sitä. Todellisen tarkoituksen paljastaminen voi johtaa epäonnistumiseen; liian täydellinen onnistuminen johtaa sisäiseen hajaannukseen. Sellaisena aikana sankarin ja lurjuksen, valtiomiehen ja petturin erottavat toisistaan heidän vaikuttimensa – eivät heidän tekonsa. Kollaboraation politiikkaa voi menestyksellisesti noudattaa vain sellainen yhteiskunta, jolla on suuri yhteiskunnallinen yhteenkuuluvuus ja korkea moraalinen taso.

Jakobsonin mukaan Paasikiven toisen maailmansodan jälkeisinä vaaran vuosina harjoittama uhkarohkea kollaboraatio itänaapurin suuntaan saattoi menestyä, koska sen todelliset vaikuttimet eivät paljastuneet. Menestymisen edellytyksenä olivat edellä olevassa Metternich-sitaatissa mainitut kansalaisten suuri yhteenkuuluvuus ja korkea moraalinen taso.

Presidentti Kekkonen Yhdysvaltoihin lokakuussa 1961 tekemän valtiovierailun päätavoitteena oli yrittää tehdä Suomen puolueettomuuspolitiikan erityisyys ymmärrettäväksi suuressa lännessä. Lujassa istui ennakkokäsitys, jonka mukaan Suomen olemassaolo oli täydellisesti Neuvostoliiton hyvästä tai pikemminkin pahasta tahdosta riippuvainen. Jakobson kuvasi *Veteen piirretyssä viivassa* suomalais-ten kamppailua tämän ennakkoluulon nujertamiseksi. Tässä kamppailussa Kekkonen oli kenraali ja Jakobson hänen adjutanttinsa.

Washingtonin vierailun ohjelmaan kuului presidentti Kekkonen puhe Yhdysvaltain valtakunnallisen lehdistöklubin National Press Clubin lounaalla lokakuun 17. päivänä 1961. Arvovaltaisempaa foorumia olisi ollut Yhdysvalloista vaikea löytää. Klubilla olivat esiintyneet useat maailman johtavat valtiomiehet, ja kuulijakunta oli maan korkeinta tasoa. Jakobsonin mukaan Kekkonen valmistautui puheeseensa englannin kielen opettajansa johdolla äärimmäisen huolellisesti; hän opetteli ääntämään puheensa sana sanalta mahdollisimman oikein. Kekkonen kiteytti sanottavansa ydinasian esitelmällä kuulijoilleen ”suomalaisen paradoksin”.

Tavallista on, että jos läntisen maailman vaikutus lisääntyy jossakin lännen ja idän rajalla sijaitsevassa maassa, se samalla merkitsee idän aseman heikkene- mistä. Jos taas idän vaikutus kasvaa, länsi puolestaan joutuu perääntymään. Suomi on yksi tällainen maa lännen ja idän rajalla. Mutta meillä pitää paikkansa se, että kuta paremmin voimme saavuttaa Neuvostoliiton luottamuksen Suomeen rauhanomaisena naapurina, sitä paremmat edellytykset meillä on läheiseen yhteis- toimintaan läntisten maiden kanssa. Jos keskinäinen luottamus Suomen ja Neuvostoliiton kesken jostakin syystä vaurioituu ja epäluuloja ilmenee, meidän on oman etumme vuoksi kavennettava toiminta-alaamme läntisellä suunnalla. Kuten havaitaan, Suomen puo- lueettomuuspolitiikan ohjaaminen tässä paradoksien maailmassa on vaikea mutta myös kiehtova tehtävä.

Suomalaisen paradoksin mukaan ulkopoliitikamme ei näyttänyt lainkaan noudattavan ”fyysiikan lakeja”. Poliitiikan vaikutussuhteet toimivat siinä normaaliin verrattuna aivan päinvastaiseen suun- taan. Tämän paradoksin ymmärrettäväksi tekemisestä tuli vuosien mittaan Jakobsonin kirjallisen toiminnan ehkäpä kaikkein tärkein tehtävä. Helppo tehtävä se ei todellakaan ollut, sillä stereotyyppi- siä käsityksiä Neuvostoliitosta oli lähes mahdotonta murtaa.

UAKUDBOON
Kuumalla
Linjalla
Suomen
Suomen

**MAX
JAKOBSON
KUUMALLA
LINJALLA
SUOMEN
ULKOPOLITIIKAN
YDIN
KYSYMYKSIÄ'**

WSOY

1944
1968

KUUMALLA LINJALLA

Lupauksensa mukaisesti, vastaukseksi presidentti Kennedyn lokakuussa 1961 esittämään kysymykseen, miksi Neuvostoliitto oli sallinut Suomen säilyä itsenäisenä, Jakobson julkaisi vuonna 1968 kirjan otsikolla *Kuumalla linjalla. Suomen ulkopoliittikan ydinkysymyksiä 1944–1968*. Kuten sanottu, tuon kysymyksen esittivät kylmän sodan aikana suomalaisille länsimaissa lähes poikkeuksetta kaikki keskustelukumppanit, joilla oli edes jonkinlainen käsitys Suomen asemasta. Kysymyksen taustalla oli aito huoli siitä, kykenisikö Suomi säilyttämään demokratiansa. Toisaalta siihen sisältyi taustaoletus, jonka mukaan Suomi oli erikoistapaus, koska sen asema näytti poikkeavan kaikkien muiden Neuvostoliiton etupiiriin kuuluneiden maiden asemasta.

Jakobsonia tämän kysymyksen kuuleminen kyllästymiseen saakka vaivasi niin paljon, että hän päätti tarttua härkää sarvista. Hän ymmärsi, että syynä kysyjien hämmennykseen oli tiedon puute. Tämä puute oli koetettava korjata. Siksi hän kirjoitti *Kuumalla linjalla* -kirjansa. Se oli tarkoitettu käsikirjaksi niille, jotka olivat kiinnostuneita Suomen kansainvälisestä asemasta.

Kun ajatellaan Jakobsonin koko kirjallisen toiminnan vaikutavuutta ja kansainvälistä yleisöä, *Kuumalla linjalla* -kirjaa on syytä pitää jopa hänen pääteoksenaan. Jakobsonin omiin muistelmiin lomittuvat *Veteen piirretty viiva* ja *38. kerros*, tai loistava kolmiosainen *20. vuosisadan tilinpäätös*, olivat tärkeitä kirjoja nimenomaan kotimaiselle yleisölle.

Pyrkimystä asemoida Suomea maailmalla voi sanoa jopa Jakobsonin elämäntehtäväksi. Tätä tehtävää hän hoiti määrätietoisemmin ja ahkerammin kuin yksikään toinen suomalainen.

Kuumalla linjalla -kirjan lisäksi Jakobson kirjoitti myöhemmin Suomen kansainvälisestä asemasta vielä neljä muuta englanninkielistä teosta. Jäljempänä esitellään myös hänen kirjoituksiaan eräissä kansainvälisissä laatu-lehdissä, esimerkiksi *The International Herald Tribunes*. Suomen kansainvälinen asema oli hyvin usein niidenkin aiheena.

Jakobson teki *Kuumalla linjalla* -kirjaansa 59 lähdeviitettä. Hieman yli puolet niistä on ulkoasiainministeriön julkaisemaan ULA-sarjaan (*Ulkopoliittisia lausuntoja ja asiakirjoja*). Niistä suu-

rin osa on presidentti Kekkonen ja 1960-luvulla useissa hallituksissa ulkoasiainministerinä toimineen Ahti Karjalaisen puheita.

Jakobsonin lähdeluettelossa mainitut yhdeksän teosta ovat hänen kirjastostaan. Kaksi niistä on kotimaisia muistelmateoksia, Suomen ensimmäisen YK-lähettilään G. A. Gripenbergin ja Paasikiven sihteerin Toivo Heikkilän. Luettelossa ovat myös Kekkonen puhekokoelman ensimmäinen nide ja Arvi Korhosen *Barbarossa-suunnitelma ja Suomi* (1961), joka loi perustan ns. ajopuuteorialla eli Suomen joutumiselle kesällä 1941 Saksan rinnalle jatkosotaan ilman omaa aktiivista vaikutustaan. Tässä, kuten monissa muissakin kirjoissaan, Jakobson käytti Winston Churchillin teosta *Second World War. Vol. 1: The Gathering Storm* (1948). Tuohon aikaan uusinta tutkimusta edustivat Theodore Sorensenin elämäkerta Kennedystä, Arthur M. Schlesingerin edellä mainittu teos Kennedyn ”tuhannesta päivästä” Valkoisessa talossa sekä Llewelyn Woodwardin tutkimus Ison-Britannian ulkopoliitikasta toisen maailmansodan aikana.

Jotta *Kuumalla linjalla* täyttäisi tehtävänsä kansainväliselle yleisölle tarkoitettuna Suomen ulkopoliittikan käsikirjana, se oli ehdottomasti saatava julki englanniksi. Jakobsonilla oli ollut melkoisia vaikeuksia jo edellisen kirjansa Diplomaattien talvisodan käännosten kustantamisen kanssa, eikä tilanne ollut sen helpompi, kun hän tarjosi *Kuumalla linjalla* -kirjaansa. Siinä törmättiin konkreettisesti ikuisuusongelmaan, joka vaivasi Suomen tunnettuutta tai paremminkin tuntemattomuutta maa-

ilmalla. Kustantaja toisensa jälkeen selitti, ettei näin kaukaisella ja rajattua aihepiiriä käsittelevällä kirjalla olisi kiinnostusta eikä myyntiä amerikkalaisilla kirjamarkkinoilla. Kovan taivuttelun jälkeen arvostettu Washingtonissa ja New Yorkissa vaikuttanut kustantaja Frederick A. Praeger taipui lopulta ottamaan Jakobsonin kirjan ohjelmaansa. Se ilmestyi vuonna 1969 otsikolla *Finnish Neutrality: A Study of Finnish Foreign Policy since the Second World War*. Ruotsinkielinen laitos, *Egna vägar: Studier i Finlands utrikespolitik efter andra världskriget*, tuli jo samana vuonna kuin suomenkielinen. Norjaksi ja saksaksi kirja ilmestyi vuonna 1969; espanjaksi ja portugaliksi vuonna 1970.

Jakobson näki kovasti vaivaa saadakseen ulkomailla ilmestyneiden kirjojensa lähdeluetteloihin kaiken mahdollisen maailmankielillä ilmestyneen Suomen lähihistoriaa ja politiikkaa käsittelevän kirjallisuuden. 1960-luvulla sitä oli niin vähän, että nimekkeiden laskemiseen ei olisi tarvittu edes kahden käden sormia. Jakobsonin yksi tärkeimmistä tehtävistä tietokirjailijana oli nimenomaan tämän tilanteen parantaminen. Silti on todettava, etteivät asiat ole tältä osin vieläkään edes lähimain tyydyttävällä tolalla. Nyt pitäisi sormien lisäksi ottaa laskennassa apuun myös varpaat, mutta se melkein riittäisi.

Jakobson saattoi lisätä *Kuumalla linjalla* -kirjan ruotsiksi ilmestyneeseen laitokseen *Egna vägar* myös muutamia ruotsinkielisiä lähdeteoksia. Niitä löytyi kahdeksan kappaletta. Englannin-

kielisiä teoksia oli tarjolla vain neljä. Ruotsiksi olivat ilmestyneet muun muassa G. A. Gripenbergin muistelmat, jatkosodan aikana Mannerheimin päämajassa yhdysupseerina toimineen kenraali Waldemar Erfurthin sotapäiväkirjan osa, Eirik Hornborgin *Finlands historia 1917–1957* ja Krister Wahlbäckin *Från Mannerheim till Kekkonen: huvudlinjer i finländsk politik 1917–1967*. Englanninkielisistä kirjoista oli käytettävissä Anthony Uptonin uunituore *Finland in Crisis 1940–1941: a Study in Small-power Politics*. Kirja on ilmestynyt suomeksi nimellä *Välirauha* (1965). Huomio kiinnittyy tässä siihen, ettei *Kuumalla linjalla* -teoksen ydinalueesta eli Suomen ulkopoliittikan historiasta ollut vielä saatavilla ainoatakaan tutkimusta, ei myöskään suomeksi.

Jakobson luetutti kirjansa käsikirjoituksen jo keväällä 1968 Kekkosella. Saatteeksi hän totesi, ettei hän tietenkään julkaisisi kirjaa, ellei presidentti pitäisi sitä Suomen kannalta hyödyllisenä. Kekkonen vastaus oli varauksettoman myönteinen. Erityisen tärkeänä Kekkonen piti kirjan sanomaa, jonka mukaan Suomi on ratkaissut ulkopoliittiset ongelmansa omintakeisesti, kansainvälisen politiikan valmiita kaavoja kaihtaen, ja siten luonut omaleimaisen puolueettomuuspolitiikan linjan. Käsikirjoituksen kävivät läpi myös ulkoasiainministeri Ahti Karjalainen ja eräät ministeriön johtavat virkamiehet.

Jakobson lähetti luonnollisesti kirjansa *Kuumalla linjalla* -lämpimäiskappaleen heti Kekkoselle ja sai tältä pian kiitoskirjeen:

Ulkoasiainministeri Ahti Karjalainen (oikealla)
johti Suomen valtuuskuntaa YK:n yleiskokouksen
45. istunnoissa Washingtonissa 19.9.1969.
Keskellä suurlähettiläs Jakobson ja vasemmalla
Suomen valtuuskunnan jäsen Helvi Sipilä.

Suurlähettiläs Max Jakobson New York 19/11 1968

Hyvä Veli,

Lämpimästi kiitän Sinua kirjastasi, jonka minulle
lähetit ja siitä, että kirjan kirjoitit. Totta on,
että paljon tarvitaan oikeita tietoja Suomesta,
eniten tietenkin ulkomailla mutta valitettavan
paljon myös Suomessa. Kun Suomi nyt joutuu
Turvallisuusneuvostossa maailman huomion
kohteeksi, on hyvä, että meillä on käytettävissä
käsikirja, johon voimme viitata, kun toimiamme
arvioidaan.

Erään kerran presidentti vitsaili Jakobsonille, että suurlähettiläillä on ilmeisesti aivan liian paljon vapaa-aikaa. Siksi toisista tulee kirjailijoita ja toisista juoppoja. Vitsailun taustalla näkyy Kekkoselle ominainen taipumus kadehtia toisten menestystä. Häntä kismitti se, ettei hänelle itselleen ollut jäänyt riittävästi aikaa kirjallisiin töihin.

Itänaapurissa Jakobsonin kirja luettiin äärimmäisen tarkasti. Moskovassa 6.11.1969 painetussa englanninkielisessä *International Affairs* -lehdessä ilmestyi kahden tunnetun kommentaattorin Krymovin ja Golovanovin arvostelu. He paheksuivat Jakobsonin suorasukaista väitettä, jonka mukaan Neuvostoliitto oli pakottanut Baltian maat vuonna 1939 hyväksymään avunantosopimukset ja alistanut ne seuraavana vuonna neuvostotasavalloiksi. Lisäksi Jakobson oli kutsunut Suomessa jatkosodan jälkeen sotasyöllisyydestä tuomittuja sijaiskärsijöiksi ja väittänyt, että ”syytetyt palvelivat vain maataan”.

Raskauttavin kohta arvostelussa oli se, jossa kriitikot syytivät Jakobsonia YYA-sopimuksen vähättelystä ja siitä, että hän tulkitsi väärin etenkin sen toista artiklaa, joka koski sotilaallisia konsultaatioita. Tästä Jakobson kirjoitti:

Suomelle on ... edullista pitää kiinni sopimuksen toisen artiklan sellaisesta tulkinnasta, jonka mukaan konsultaatioaloite

on siirtynyt Suomelle. Puolueettomuuden säilyttämisen kannalta on kiistämättä hyödyllistä, että ei vain mahdollisen sotilaallisen avun saanti vaan myös sotilaallisista toimenpiteistä neuvottelemisen tapahtuisi vain Suomen pyynnöstä ja siten Suomen oman tarpeen mukaan, pikemmin kuin Neuvostoliiton mahdollisten suurvaltaintressien perusteella.

International Affairsin kriitikot määrittelivät Jakobsonin YYA-sopimuksen ”kirjaimen ja hengen” vastustajaksi:

M. Jakobson tarkastelee kirjassaan myös tapahtumia, jotka liittyvät neuvostohallituksen noottiin 30.10.1961 Länsi-Saksan ja sen liittolaisten uhan johdosta. ... M. Jakobson esittää vuoden 1948 sopimuksen toisen artiklan johdosta – joka koskee konsultaatioita sotilaallisen hyökkäyksen uhatessa – sellaisen tulkinnan, jonka mukaan konsultaatioihin ryhdytään vain Suomen pyynnöstä. Tämä on luonnollisesti yksipuolinen tulkinta, joka ei vastaa ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimuksen kirjainta eikä henkeä.

Itse asiassa Jakobson ei ollut kirjassaan väittänyt, että YYA-sopimuksen toisen artiklan tarkoitamiin konsultaatioihin voitaisiin ryhtyä *vain* Suomen pyynnöstä. Tarkkaan ottaen hän oli puhunut *konsultaatioaloitteen* siirtymisestä Suomelle. Jakobsonin tulkinta perustui Hruštševin ja Kekkonen Novosibirskissä marraskuussa 1961 käymistä neuvotteluista annettuun tiedonantoon. Se ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei toisella osapuolella olisi enää oikeutta tehdä aloitetta YYA-sopimuksen toisen artiklan nojalla.

Marraskuussa 1969 Paasikivi-seurassa pitämässään puheessa Kekkonen painotti - Jakobsonin nimeä mainitsematta - ettei "Suomen puolelta ole koskaan eikä missään yhteydessä sanottu, että oikeus sotilaallisten konsultaatioiden aloittamisesta kuuluisi yksinomaan Suomelle." Suomessa ymmärrettiin oitis, että *International Affairsin* arvostelu oli tarkoitettu poliittiseksi signaaliksi, joka kertoi Neuvostoliiton kannan muuttumisesta. Tšekkoslovakian kriisin 1968 jälkeen Neuvostoliiton johto oli itsepintaisesti kieltäytynyt hyväksymästä yhteisiin kommuniqueihin mainintaa Suomen puolueettomuudesta. Syynä oli se, että se suomalaistyyppinen puolueettomuus saattoi tarjota "väärän"

signaalin Neuvostoliiton itäeurooppalaisille liittolaismaille, Puolalle, Unkarille ja kumppaneille. - Menemättä tämän syvemmälle YYA-sopimuksen tulkitsemisen syövereihin, voi todeta, että *Kuumalla linjalla* -kirja oli tehnyt Jakobsonista itänaapurin korkeimmissa kammareissa pysyvästi leimatun miehen.

NKP:n pääsihteerin Nikita Hruštševin yllättävä syrjäyttäminen syksyllä 1964 tarjosi uusia haasteita Suomen ulkopoliitikalle. Kekkonen oli tullut hyvin juttuun impulsiivisen Hruštševin kanssa, mutta tämän seuraajan, jähmeän insinöörin Leonid Brežnevin kanssa hän ei oikein missään vaiheessa päässyt samalle aaltopituudelle. Jo Brežnevin kauden alussa oli nähtävissä, mitä tuleman piti.

Jakobsonin *Kuumalla linjalla* -kirjasta esitetyt kommentit olivat yksi esimerkki, että itänaapuri halusi jatkossa korostaa YYA-sopimuksen luonnetta nimenomaan sotilassopimuksena. Toinen Suomen kannalta vaarallinen kehityssuunta oli se, että Neuvostoliitto vältti kaikissa virallisissa yhteyksissä kutsumasta Suomen ulkopoliitikkaa puolueettomuuspolitiikaksi. Sen sijaan se haki erilaisia kiertoilmauksia ja selitti Suomen ulkopoliitiikan olevan "YYA-sopimukseen hyvään ja naapuruuteen perustuvaa ystävyysspolitiikkaa".

PÄÄSIHTEERIPETTYMYS

Burmalainen U Thant (1909–1974) seurasi YK:n pääsihteerinä vuonna 1961 lento-onnettomuudessa kuollutta Dag Hammarskjöldiä. Hän oli virassa kaksi viisivuotiskautta. U Thantin aikaan sattuivat monet kylmän sodan hankalimmista konflikteista, kuten Kuuban, Kongon ja Kyproksen kriisit sekä Vietnamin ja ns. kuuden päivän sota Israelin ja Egyptin välillä. Jakobson tutustui U Thantiin tultuaan vuonna 1965 Suomen pysyväksi edustajaksi YK:hon. Pääsihteeri vakuuttui nopeasti Jakobsonin kyvyistä ja sanoi pitävänsä tätä varteenotettavana ehdokkaana seuraavaksi pääsihteeriksi.

Max Jakobsonin siirtyminen ulkoasiainministeriön virkaportailta tehtävästä toiseen tapahtui lähes joka kerta yllättäen ja aina hyvin lyhyellä varoitusajalla. Yksi piirre hänen viimeisissä virkanimityksissään kuitenkin oli vakio: edeltäjä oli joka kerta Ralph Enckell. Jakobson seurasi Enckelliä poliittisen osaston päällikön (1962), Suomen YK-suurlähettilään (1965) ja Suomen Tukholman -suurlähettilään (1972) viroissa.

YK:N PÄÄSIHTEERI U THANT JA MAX JAKOBSON
KÄTTELVÄT TAMMIKUUSSA 1969, JOLLOIN
OLI SUOMEN EDUSTAJAN VUORO TOIMIA
KUUKAUDEN AJAN TURVALLISUUSNEUVOSTON
PUHEENJOHTAJANA.

Jakobsonin nimitystä New Yorkiin YK-edustuston päälliköksi huh-tikuun alusta 1965 edelsi kaksi äkillistä kuolemantapausta minis-teriön sisällä. Suomen Tukholman -suurlähettiläs Sakari Tuomioja, jonka YK:n pääsihteeri U Thant oli kutsunut keväällä 1964 Lähi-idän rauhanvälittäjäksi, menehtyi jo saman vuoden syyskuussa. Myös Tuomiojan sijaiseksi Tukholmaan määrätty Gunnar Palmroth kuoli äkillisesti Kööpenhaminassa ollessaan matkalla asemapai-kalleen. Tukholmaan siirtyikin Ralph Enckell, jonka tilalle Suomen YK-suurlähettilääksi New Yorkiin nimitettiin Max Jakobson. Uusi asemapaikka ei ollut hänelle varmastikaan vastenmielinen, päin-vastoin, sillä YK:ssa hän uskoi pääsevänsä edistämään kuningas-ajatustaan, Suomen ulkopoliitiikan aktivoimista ja kansainvälisen aseman tunnetuksi tekemistä.

New Yorkiin siirtyminen merkitsi Jakobsonin perheelle suurta elämänmuutosta. Maxin ja Marilynin kaikki kolme lasta olivat vie-lä pieniä - vanhin Ralphkin vasta yhdeksänvuotias, keskimäinen Linda kuusivuotias ja kuopus David alle vuoden ikäinen. Jakobsonit asettuivat asumaan hieman New Yorkin pohjoispuolella sijaitse-vaan vauraaseen Pelhamin pikkukaupunkiin. Matkaa residenssistä YK:n päämajaan kertyi noin 20 kilometriä. Jakobsonit saivat kodik-seen kauniin valkoiseksi rapatun huvilan, jota paikalliset kutsuivat "valkoiseksi taloksi".

Jakobsonilla oli palveluksessaan autonkuljettaja, keittäjä, las-tenhoitaja ja sisäkkö. Palvelusväki oli täysin työllistetty, sillä diplo-

maattielämään kuului tuolloin, ja taitaa kuulua paljolti vieläkin, jatkuvaa edustamista. Oli järjestettävä cocktailkutsuja ja illallisia vähän valikoi-dummille seurapiirille sekä tietysti oli tehtävä vastavierailuja. Varsinkin syyskausi oli ruuhkainen, silloinhan kokoontui vuotuinen YK:n yleisko-kous, ja kotimaasta saapunutta valtuuskuntaa oli kestittävä.

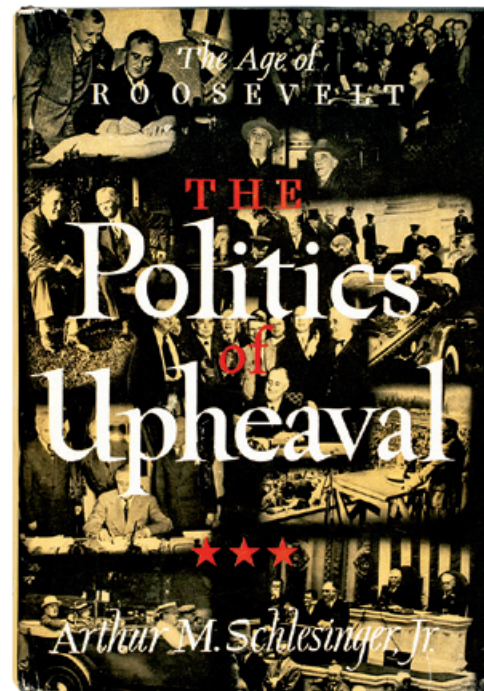
Marilyn Jakobsonista tuli perhetaustansa ja englantilaisessa tyt-töjen sisäoppilaitoksessa saamansa koulutuksen ansiosta erinomai-nen suurlähettilään puoliso. 1960-luvulla ei diplomaattien puolisoille maksettavista erityiskorvauksista, saati eläkkeistä ollut vielä kuultu-kaan. Marilyn tuki miehensä uraa kaikin voimin. Hänellä oli erinomai-nen järjestelykyky, hyvä kielitaito ja riittävästi auktoriteettia, jolla hän sai pyörät pyörimään.

Yksi Max Jakobsonin vahvuuksista oli verkostoituminen, jota tässä mainittu edustaminen tietysti jo sinällään edisti. Jakobsonin henkilökohtaiset ominaisuudet - erinomainen kielitaito, laaja yleis-sivistys ja miellyttävän seuramiehen avut - olivat kuin luodut hyvälle verkostoitujalle. Jakobsonilla oli vahva itsetunto. Siksi hän ei ujostel-lut, kun tuli tarve tarttua puhelimen luuriin ja pirauttaa vaikkapa presi-dentti Richard Nixonin tärkeimmälle ulkopoliittiselle neuvonantajalle Henry Kissingerille tai jollekin muulle kansainvälisen politiikan keskei-selle vaikuttajalle.

Jakobsonien kutsulista oli komea. Pelhamin "valkoisen talon" vakiovieraisiin kuuluivat muun muassa Kennedyn erikoisneuvonan-taja, historioitsija Arthur M. Schlesinger Jr., Yhdysvaltain johtaviin

Venäjä-asiantuntijoihin lukeutunut entinen Yhdysvaltain Moskovan-suurlähettiläs ja Princetonin yliopiston professori George F. Kennan, Kennedyn sisärenkaaseen kuulunut ja tämän elämäkerran kirjoittanut Theodore Sorensen, Columbia Universityn sanomalehtikoulun dekaani Elie Abel, Nixonin Intian -suurlähettiläs Daniel Patrick Moynihan, Yhdysvaltain entinen Moskovan -suurlähettiläs ja Kennedyn hallinnon työministeri Arthur Goldberg ja eläkkeellä ollut huippudiplomaatti Llewellyn Thomson. Kun kiinnostuksemme kohteena on Jakobsonin kirjasto, tässä on mainittu vain ne vieraat, joiden kirjoittamia teoksia löytyi Jakobsonin kokoelmasta. Schlesingeriltä hänen hyllyssään oli toistakymmentä monografiaa, esimerkiksi kolmiosainen *The Age of Roosevelt* ja Kennedyn presidenttikautta käsittelevä *Thousand Days*. George F. Kennaniltakin Jakobsonilla oli kuusi teosta, muun muassa klassikko *The Decline of Bismarck's European Order*. Mainittakoon, että Kennan käytti luennoillaan Princetonin yliopistossa oppikirjana Jakobsonin *Diplomaattien talvisodan* englanninkielistä laitosta. Schlesinger, Kennan ja Goldberg olivat vuosikymmeniä Jakobsonien perheystäviä. Vielä kolmenkymmenen vuoden kuluttua, 1990-luvun alussa, kun Jakobson lähetti *The International Herald Tribuneen* kirjoittamistaan artikkeleista ystävilleen kopioita, edellä mainitut kolme herraa olivat postituslistalla.

Suomen YK-politiikassa tapahtui Jakobsonin suurlähettiläskaudella perusteellinen muutos. Presidentti Paasikivi oli aikoinaan suhtautunut hyvin varauksellisesti koko YK-jäsenyyteen, koska Suomi saattoi

SCHLESINGER, ARTHUR M. JR.:
THE AGE OF ROOSEVELT, THE
POLITICS OF UPHEAVAL (1960)

siinä tahtomattaan joutua ottamaan kantaa suurvaltojen välisiin ristiriitoihin. Paasikiveä ei Suomen jäsenyyden lykkääntyminen kymmenellä vuodella, vuoteen 1955, millään tavalla haitannut. Kuten edellä on tullut ilmi, Jakobson näki, että YK voisi tarjota Suomelle foorumin ulkopoliittikkansa aktivoimiseen. Puolueettomuuspolitiikkansa uskottavuuden lisäämiseksi Suomen oli saatava enemmän näkyvyyttä lännessä. Tätä tavoitetta palvelivat presidentti Kekkonen valtiovierailut toukokuussa 1961 Isoon-Britanniaan, lokakuussa 1961 Yhdysvaltoihin ja lokakuussa 1962 Ranskaan. Jakobson oli ulkoasiainministeriössä yksi tämän politiikan keskeisistä arkkitehteistä.

Lisätäkseen Suomen näkyvyyttä Jakobson ryhtyi ensi töikseen kampanjoimaan sen puolesta, että hänen edeltäjänsä, ammattidiplomaattina YK:ssa suurta arvostusta nauttinut Ralph Enckell valittiin syksyllä 1965 kokoontuvan yleiskokouksen puheenjohtajaksi. Jakobson sai hankkeelleen Kekkonen siunauksen ja Enckellin ehdokkuuden taakse kaikki muut Pohjoismaat. Hän sai kuitenkin heti opetuksen siitä, miten kovaa peliä YK:ssakin voitiin pelata. Enckell pelattiin ulos monimutkaisten äänestyskiemuroiden jälkeen, ja syksyn 1965 yleiskokouksessa puheenjohtajan nuijaa heilutti temperamenttinen italialainen Amintore Fanfani.

Vuoden 1968 alussa pidetyssä Pohjoismaiden YK-edustajien kokouksessa nousi esille kysymys siitä, mikä pohjoismaista olisi seuraavana vuorossa hakemaan turvallisuusneuvoston vaihtuvan jäsenen paikkaa. Jakobson kertoo muistelmissaan, kuinka hän suo-

rastaan säpsähti kuin sähköiskusta, kun Ruotsin edustaja Sverker Åström aloitti tarkastelunsa toteamalla, ettei Suomea tietenkään tarvitsisi ottaa lukuun. Itse asiassa Åström lausui ääneen sen toisiasian, jota Suomessakin pidettiin itsestäänselvyytenä: YK:n turvallisuusneuvoston katsottiin olevan yksi kansainvälisen politiikan pahimmista karikoista. Sinne ei Suomi-laivan kannattaisi suin surminkaan purjehtia, mikäli se haluaisi säilyttää puolueettomuuspolitiikan kilpensä puhtaana. Jakobson keskeytti Åströmin ja sanoi, ettei Suomi ollut tähän mennessä vielä kertaakaan pyrkinyt turvallisuusneuvostoon, mutta tätä ei enää tulaisi pitämään itsestäänselvyytenä, ja Helsingissä harkittaisiin asiaa uudelleen.

Melkeinpä päähänpistoksi kutsumansa idean pohjalta Jakobson kirjoitti Kekkoselle pitkän kirjeen. Siinä hän kuvasi turvallisuusneuvoston kasvavaa roolia kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden edistäjänä. Suomea ikuisesti pelottanut joutuminen vedetyksi suurvaltojen ristiriitojen välikappaleeksi ei Jakobsonin mukaan ollut enää yhtä suuri riski kuin ennen.

Tämä johtuu ensisijaisesti siitä, että johtavat suurvallat, nimenomaan Yhdysvallat ja Neuvostoliitto ovat oppineet käyttämään turvallisuusneuvostoa pikemminkin yhteistyön välikappaleena kuin keskinäisten ristiriitojen taistelutantereena. Ne välttävät ottamasta turvallisuusneuvostossa esille sellaisia kysymyksiä,

joiden kohdalla niiden vitaalit intressit menevät ristiin ja sen sijaan pyrkivät turvallisuusneuvoston välityksellä selvittämään muita kriisejä ja konflikteja.

Jakobsonin arvio turvallisuusneuvoston uudesta roolista saattoi olla ylioptimistinen, mutta siihen oli syynä se, että hän koetti tavutella presidentti Kekkonen suopeaksi rohkealle ulkopoliittiselle avaukselle: Suomen olisi viisasta hakea turvallisuusneuvoston vaihtuvan jäsenen paikkaa seuraavaksi kaksivuotiskaudeksi.

Ellei mitään uskalleta, ei myöskään mitään voiteta, ja tässä tapauksessa voisimme voittaa sen, että osoittamalla itseluottamusta hälventäisimme puolueettomuuspolitiikkamme kestävyteen edelleen kohdistuvat epäilyt.

Kekkonen vastausta ei tarvinnut kauaa odottaa. Jakobson sai Helsingistä lakonisen sähkösanoman: ”Hyväksyn ehdotuksesi. Urho Kekkonen”.

Ei Suomen valinta turvallisuusneuvoston jäseneksi mikään läpihuutojuttu ollut, vaikka muut Pohjoismaat asettuivat tällä kertaa kiltisti Suomen kannattajiksi. Kun Ruotsi, Norja ja Tanska olivat peräkanana olleet jäseninä, ne eivät sentään voineet noin vain kävellä Suomen yli. Kompastuskiveksi oli muodostua Välimeren maiden ryhmä, josta sekä Italia että Espanja halusivat turvallisuus-

neuvostoon. Kun Italia lopulta vetäytyi ankaran kulissien takaisen väännön jälkeen, Suomelle avautui paikka kaksivuotiskaudeksi 1969–1970 YK:n turvallisuusneuvostoon. Tämä tarkoitti Max Jakobsonille pääsyä maailmanpolitiikan ytimeen, turvallisuusneuvoston kuuluisaan pyöreään pöytään.

Turvallisuusneuvoston esityslistalla oli 1960- ja 1970-lukujen vaihteessakin lukuisia kiperiä kysymyksiä, joihin jäsenten oli otettava kantaa. Vietnamin sota, Tšekkoslovakian miehitys, Lähi-idän kriisi ja Etelä-Afrikan rotusortopolitiikka riittänevät esimerkkeinä kuvaamaan edessä olevia haasteita. Suomessa tilannetta katseltiin kauhunsekaisin tuntein. Voisiko Suomi mitenkään selviytyä turvallisuusneuvostossa ryvettymättä?

Jakobson lähetti Kekkoselle rauhoittlevan viestin:

Mehän emme menneet turvallisuusneuvostoon sillä mielellä, että yritämme pärjätä nämä kaksi vuotta ilman pahempia ikävyyksiä – siinä tapauksessa olisi ollut viisaampaa olla menemättä. Asetimme puolueettomuuspolitiikkamme tietoisesti näkyvällä tavalla koetukselle osoittaaksemme vääriksi siihen kohdistetut epäilyt ja vahvistaaksemme siten kansainvälistä uskottavuuttamme. Ja tässä yhteydessä puolueettomuuspolitiikka on oikeastaan peitenimi, jolla tarkoitamme kykyä itsenäiseen päätöksentekoon.

Paikka turvallisuusneuvoston pyöreässä pöydässä vaati alituista hereillä oloa. Kiperiä äänestystilanteita tuli aika usein. Kannat jakautuivat monesti niin, että vastakkain olivat Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton johtamat blokit. Näissä tilanteissa Suomelta vaadittiin erityistä valppautta ja harkintakykyä, sillä riippumatta äänestyksen tuloksesta huomio kiinnittyi kunkin jäsenen äänestyskäyttäytymiseen. Periaatteessa Jakobson saattoi Suomen pysyvänä edustajana äänestää parhaan harkintansa mukaan, mutta käytännössä hänen oli hankittava äänestysohjeet presidentti Kekkoselta, joka oli voimassa olevan hallitusmuodonkin mukaan Suomen ulkopoliitiikan suvereeni johtaja. Pari kertaa sattui niin, että Kekkonen oli tavoittamattomissa, kalastamassa jossakin Suomenlahdella tai patikoimassa Lapin Itäkairassa.

Ainoa erimielisyys äänestyskäyttäytymisestä YK:ssa Kekkonen ja Jakobsonin välille tuli elokuussa 1969, kun turvallisuusneuvostossa käsiteltiin Jerusalemissa Al-Aksan moskeijassa tapahtunutta tuhopolttoa. Kun päätöslauselmaehdotuksessa Israelin hallitus asetettiin yksiselitteiseksi vastuulliseksi iskuun, Jakobson pidättäytyi äänestämästä. Kekkonen hermostui, sillä hän oli ohjeistanut äänestämään Israelin tuomitsevan lausuman puolesta. Asia unohtui pian, eikä Kekkonenkaan uskonut, että Jakobson olisi pidättäytynyt tuomitsemasta Israelia siksi, että oli itse juutalainen. Jakobsonilla oli useita hyviä ystäviä arabimaiden edustajien joukossa, ja itse asiassa Israel moitti Jakobsonia muutamia kertoja

liian myönteisestä suhtautumisesta palestiinalaisiin.

Yhdistyneiden Kansakuntien Manhattanilla sijaitsevan pilvenpiirtäjäpäämajan 38. kerros on varattu kokonaisuudessaan maailmanjärjestön operatiivisen johtajana toimivan pääsihteerin käyttöön. Pääsihteerin tehtävä on alusta lähtien ollut näkyvä ja vaikutusvaltainen. Toisaalta hänen asemansa on täydellisesti suurvaltajohtajien tahdosta riippuvainen. Pääsihteerin valta on vahvimmiltaan silloin, kun maailmanpolitiikassa vallitsee konsensus.

Ensimmäisen kerran Jakobson tuli kesäkuussa 1966 tietämään olevansa mukana pääsihteerikuvioissa, kun vuodesta 1962 pääsihteerin virkaa hoitanut burmalainen U Thant kertoi yllättäen Jakobsonille pitävänsä tätä parhaana ehdokkaana seuraavaksi pääsihteeriksi. U Thantin lähestyminen oli ilmeisesti vähän "kautta rantain"-tyylinen, mutta joka tapauksessa asia saatettiin Kekkonen tietoon. Kekkonen viestitti U Thantille, että Jakobsonilla olisi joka tilanteessa Suomen hallituksen täysi luottamus.

Jakobson ei tuntenut enempää konkreettisesti kuin kuvannollisestikaan korkean paikan kammoo. Hän päätti yrittää rohkeasti "ylös" 38:een kerrokseen. Jakobsonilla oli rautainen ammattitaito, luja itseluottamus ja kyky herättää luottamusta myös muissa. Monissa arvioissa Jakobsonia pidettiin yhtenä YK:n etevimmistä diplomaateista. Hän oli tehnyt turvallisuusneuvostossa erinomaista työtä ja hänellä oli eri puolilla paljon vaikutusvaltaisia tukijoita. Ei ole epäilystäkään, etteikö Max Jakobsonista olisi tullut erinomainen

pääsihteeri. Hän kuitenkin ymmärsi täysin sen, ettei kukaan kykenisi täyttämään kaikkia vaatimuksia. Aina löytyisi jokin peruste, jolla ehdokas voitaisiin tarvittaessa pelata ulos. Jakobsonin mukaan YK:n pääsihteeriltä edellytettiin suorastaan yli-inhimillisiä kykyjä.

Pääsihteerin olisi oltava henkilö, jolla ei ole uskontoa ja rotua, henkilö, jolla ei ole kosketuskohtia ideologioihin, poliittisiin vakaumuksiin tai mihinkään perinteisiin, siis mies, jolla ei ole lainkaan varjoa.

Kävi kuitenkin niin, että vuonna 1966 U Thant totesi vielä olevansa itse itsensä paras seuraajaehdokas. Ilmeisesti suurvaltajohtajien ei tarvinnut edes kovin sitkeästi häntä suostutella jatkamaan virassaan vielä yhden nelivuotiskauden vuoden 1970 loppuun. Spekulaatiot seuraajasta jatkuivat kuitenkin kulissien takana kaiken aikaa.

YK:n pääsihteerin vaalia määrittää yksi kysymys ylitse muiden: jotta virkaan tulee valituksi, on saatava kaikkien viiden suurvallan – Yhdysvaltojen, Neuvostoliiton, Ison-Britannian, Ranskan ja Kiinan – suostumus. Tuossa vaiheessa Kiinaa edusti vielä Taiwanin saarta hallinnut länsimielinen Kiinan tasavalta. Edellä mainituilla mailla on turvallisuusneuvostossa kaikkiin päätöksiin veto-oikeus, ja jos yksikin maa sitä käyttää, päätöstä ei synny.

Suomen kannalta yksi hankaluus oli se, että Neuvostoliit-

to pysytteli pääsihteeriasiassa lähes loppusuoralle asti kovin vaihtavaisena. Vielä senkin jälkeen, kun muut suurvallat olivat jo ilmoittaneet, ettei U Thantin jatkoaika tulisi enää mitenkään kyseeseen, Neuvostoliitto koetti ilmeisesti aikaa voittaakseen taivutella tätä jatkamaan.

Tässä ei ole mahdollista eikä tarpeenkaan selostaa loppuvuoteen 1971 huipentuneen YK:n pääsihteerikilvan monimutkaisia kiemuroita. Jakobsonin pääsihteeriehdokkaaksi asettamista ryhdyttiin valmistelemaan Helsingissä alkusyksystä 1970. UM:n poliittisen osaston päällikkö Risto Hyvärinen kävi kaikkien Pohjoismaiden pääkaupungeissa neuvottelemassa pääsihteerikysymyksestä. Ministeriö laittoi muutenkin Jakobsonin kampanjaan runsaasti resursseja. New Yorkissa Jakobsonin avustajana toimi lähetystöneuvos Richard Müller. Lisäksi Helsingistä lähetettiin paikan päälle Jakobsonin päätoimiseksi kampanjapäälliköksi suurlähettiläs Ilkka Pastinen. Virkamiehet tuntuivat olevan vakuutettuja siitä, että Jakobson valittaisiin, vaikka itänaapurin kannasta ei ollut koko aikana varmaa tietoa. Tuon ilmansuunnan Kekkonen ilmoitti hoitavansa itse.

Kun U Thantin ero tammikuun alussa 1971 lopullisesti varmistui, Suomen hallitus julkaisi saman kuun lopulla tiedonannon, jossa se ilmoitti asettaneensa Max Jakobsonin ehdokkaaksi YK:n pääsihteerin virkaan. Tanska ja Norja ilmaisivat oitis tukensa Jakobsonille, mutta Ruotsi ajoi kaksilla raiteilla: yhtäältä se tuki

Jakobson ja Neuvostoliiton YK-suurlähettiläs Jakov Malik heinäkuun lopulla 1971 muutamia viikkoja ennen pääsihteerikilvan kuuminta vaihetta. Jakobson tiesi, että Malikin ikävänä velvollisuutena oli esittää Neuvostoliiton hallituksen määräyksestä vetö pääsihteeriaanestyksissä häntä vastaan. Tämä ei mitenkään häirinnyt miesten välisiä hyviä suhteita.

Jakobsonia mutta toisaalta sillä oli kaiken varalta omakin ehdokas, entinen Moskovan -suurlähettiläs Gunnar Jarring, jota Neuvostoliiton tiedettiin sympatisoivan.

Eräitä muitakin ehdokkaita ilmaantui matkan varrella. Kaikissa äänestyksissä Jakobsonia tukivat suurvalloista Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Kiina. Ranska ei ollut Jakobsonista yhtä innostunut mutta ilmoitti, ettei se käyttäisi vetoaan häntä vastaan, jos kaikki muut hänet hyväksyisivät. Ainoa suurvalta, joka diskvalifioi Jakobsonin kerran toisensa jälkeen, oli Neuvostoliitto.

Presidentti Kekkonen yritti moneen otteeseen tiedustella korkeimmalta neuvostojohdolta suhtautumista Jakobsonin ehdokkuuteen mutta ei saanut vastaukseksi oikein juuta eikä jaata. Pahaa aavistellen Kekkonen vetäytyi kampanjan ajaksi hieman taaemmalle, mutta Jakobsonin ehdokkuuden peruuttamista hän ei edes harkinnut. Se olisi tulkittu maailmalla vain sillä yhdellä ainoalla tavalla, nöyrytmiseksi Neuvostoliiton tahtoon.

Lopullinen äänestys suoritettiin joulukuun 20. päivänä 1971. Siinä Neuvostoliiton vetö tyrmäsi Jakobsonin lopullisesti. YK:n uudeksi pääsihteeriksi tuli Itävallan ehdokas, maansa entinen ulkoasiainministeri Kurt Waldheim, kun häntä aiemmin sinnikkäästi vastustanut Kiina muutti kantaansa. 1980-luvulla paljastui, että Waldheim oli jättänyt elämäkerrassaan kertomatta arkaluontoisimpia yksityiskohtia palvelustaan SS-joukoissa toisen maailmansodan aikana. Tässä suurempi rike oli tosiasiallisesti se, että Waldheim valehteli kuin se, että hän olisi syyllistynyt sotarikoksiin.

Jakobson ja hänen tukijoukkonsa olivat luonnollisesti pohjattoman pettyneitä pääsihteeriprojektin epäonnistumiseen. Kohta alkoivat arvailut siitä, miksi Jakobson ei ollut kelvannut Neuvostoliitolle. Kun turvallisuusneuvoston edustajat olivat poistumassa äänestyksen jälkeen salista, kiirehti Yleisradion kirjeenvaihtaja Jussi Himanka haastattelemaan Neuvostoliiton YK-lähettilästä Jakov Malikia. Himanka kysyi: "Ovatko Neuvostoliiton vetön syynä Jakobsonin kirjoittamat kirjat?" Malik ymmärsi, mitä kysyjä tarkoitti, mutta huitaisi vain kädellään ja sanoi: "Sehän on jo vanha juttu!" Himanka tiukkasi edelleen, ovatko Neuvostoliitto ja Suomi yhä ystäviä. Malik vastasi vähän närkästyneen näköisellä: "Luonnollisesti me olemme."

Paitsi Jakobsonin kirjat ja niihin itänaapurista kohdistettu kritiikki, spekulatioihin nousi odotetusti hänen juutalaisuuten-

sa. Arveltiin, ettei Neuvostoliitto, joka oli niin monen arabimaan liittolainen, voinut häntä hyväksyä. Jakobson koetti lievittää pettymystään ajattelemalla, ettei Neuvostoliiton vetö kohdistunut häneen henkilökohtaisesti, vaan kritiikki suuntautui Suomea ja sen viimeaikaista ulkopoliittikkaa kohtaan. Tämän sisältöisen arvion hän esitti kirjeessään Kekkoselle. Presidentti joutui vastaamaan, vaikka se teki kovin kipeää, että "Neuvostoliiton kanta johtui pelkästään siitä, ettei se voinut hyväksyä sinua henkilönä."

Kekkonen lähetti tammikuussa 1972 Jakobsonille pitkän kirjeen, jossa hän totesi, että voitolla on monta isää, mutta tappio jää aina orvoksi.

Kun olemme hävinneet taistelun, on kannettava tappion seuraukset. On vain ikävä, että sinä yksin joudut tämän tappion seurausten kantajaksi.

Suomen etu saneli tietenkin Kekkoson tulkinnan. Olisi ollut Suomelle vahingollista, jos Jakobsonin tappio pääsihteerinvaalissa olisi kirjattu ulkopoliittikan päävastuullisen, Tasavallan presidentin tilille.

Kekkonenkaan ei saanut missään vaiheessa neuvostojohdolta lopullista selitystä siihen, miksi Jakobson ei sille kelvannut. Voisi kuitenkin olettaa, että Suomen määrätietoinen tunnustuksen hakeminen puolueettomuuspolitiikalleen lännestä ei itänaapuriamiellyttännyt. Tuon politiikan yksi pääarkkitehteistä oli Max

Jakobson. Hänen kirjansa *Kuumalla linjalla* oli nostattanut Neuvostoliitossa karvoja pystyyn. Jos Jakobson olisi kaiken lisäksi noussut YK:n pääsihteeriksi, Suomi olisi saanut ulkopoliittikalleen sellaisia vapausasteita, joita Neuvostoliitto ei sille halunnut suoda.

Tälle tulkinnalle saatiin vuosikymmeniä myöhemmin vahvistus miltei suoraan "hevosen suusta". Suomessa neuvostoaikana pitkään vaikuttanut diplomaatti Juri Derjabin, legendaarinen nimimerkki "Juri Komissarov", tunnusti vuonna 1996 *Suomen Kuvalehdelle* antamassaan haastattelussa:

Suomalaisen valinta pääsihteeriksi olisi merkinnyt Suomen puolueettomuuspolitiikan kansainvälistä tunnustamista ja sen vastapuolena Neuvostoliiton aseman heikkenemistä Suomessa ja yleisemminkin.

Ei ole ihme, että pääsihteerikilvassa koettu epäonnistuminen vaurioitti Kekkosen ja Jakobsonin suhteita. Pian Jakobson ilmoitti haluavansa pois YK:sta. Hän olisi välttämättä halunnut suurlähettilääksi Lontooseen. Hänen puolisonsa Marilyn esitti koville ottaneiden YK-vuosien jälkeen vakavan toiveen päästä pitkän tauon jälkeen taas kotikaupunkiinsa. Kekkonen ilmoitti, ettei hän noin vain voisi heittää Lontoosta istuvaa suurlähettilästä kesken kauden pois. Jakobsonille oli tarjolla vuoden 1972

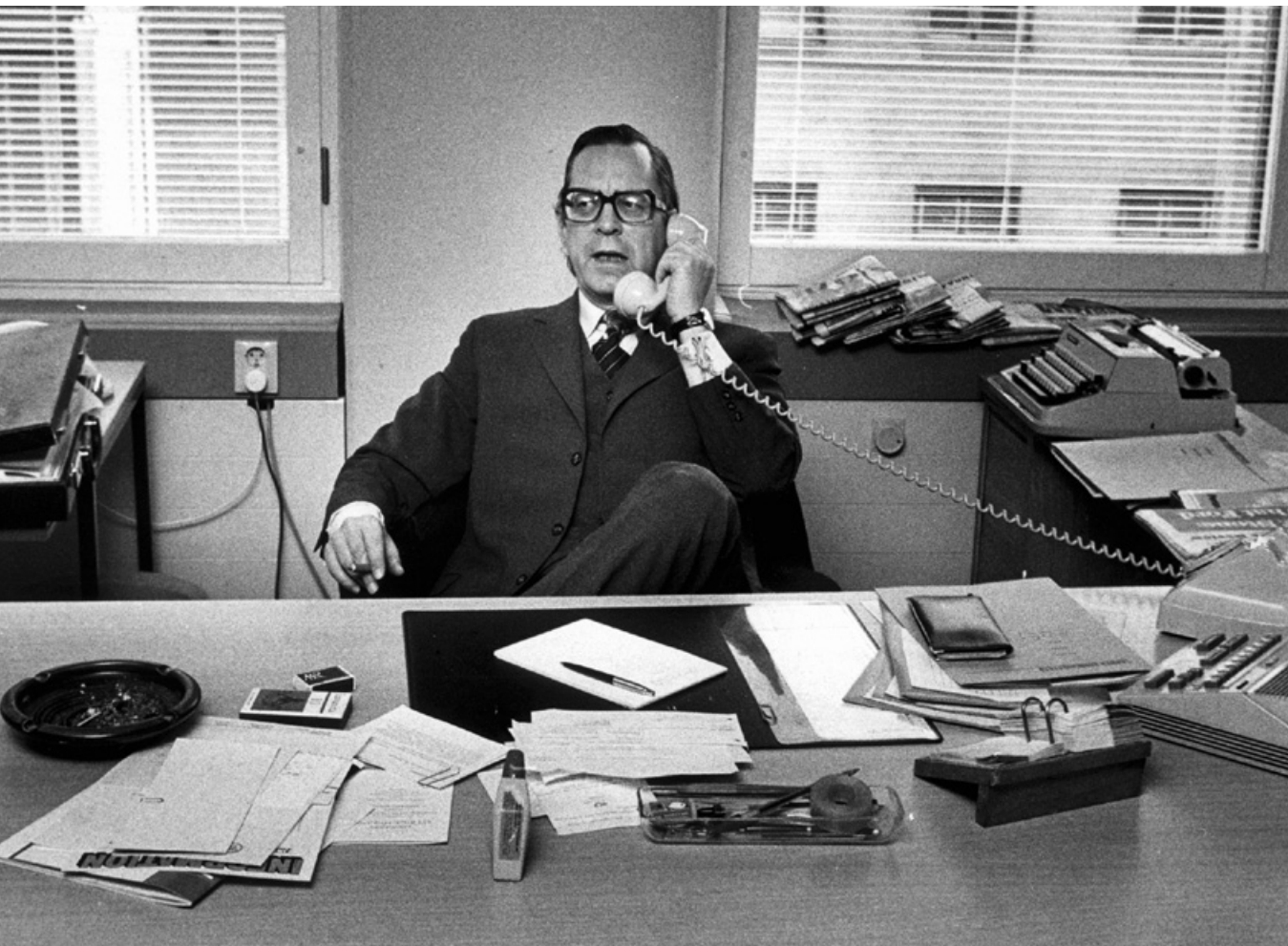
alusta suurlähettilään paikka Tukholmasta eikä mistään muualta. Se oli presidentin viimeinen sana. Viikkoja kestäneiden taivutteluyritysten jälkeen Jakobsonin oli pakko luopua Lontoosta.

Sopeutuminen normaaliin diplomaattikiertoon ei varmasti-kaan tuntunut Jakobsonista loistokkaan YK-kauden jälkeen kovin houkuttelevalta, vaikka Tukholmaa pidettiinkin ulkoasiainministeriön urakierrossa perinteisesti kaikkein arvostetuimpana postina. Jakobsonin edeltäjä Ralph Enckellkin tunnusti, että Tukholma oli ainoa pääkaupunki, jossa Suomen edustajaa kohdeltiin arvonsa mukaisesti. Ja vastavuoroisesti: kiittäessään eräillä illallisilla isäntää Jakobson mainitsi leikkillisesti kuuluvansa Suomessa pieneen vähemmistöön – ei Suomen juutalaisiin vaan "siihen vähemmistöön, joka todella viihtyy Tukholmassa".

Jakobsonin Tukholman -pesti 1970-luvun alussa osui Ruotsin sosiaalidemokraattisen puolueen kukkeimmalle valtakaudelle. Puolue oli ollut hallitusvastuussa yhtäjaksoisesti jo vuodesta 1932. Olof Palmesta oli tullut Tage Erlanderin jälkeen Ruotsin pääministeri vuonna 1969. Jakobson pääsi halutessaan vaivattomasti Ruotsin korkeimman valtiojohton puheille. Palme sanoi jo ensi tapaamisella Jakobsonille, ettei hän paljoakaan perustanut diplomaattikutsuista ja toivoi, ettei Jakobsonkaan häntä niille kutsuisi. Palme pyysi soittamaan, jos asiaa ilmenisi, ja varasi lyhyellä varoitustajalla tapaamisen virkahuoneessaan Ruotsin hallituksen maironeissa Kanslihuoneissa.

**Ruotsin kuningas Kaarle XVI Kustaa vastaanottamassa vieraita
Ruotsin Suomen lähetystössä järjestetyille illallisille 21. marraskuuta
1974. Kättelyvuorossa Suomen Ruotsin suurlähettiläs Max Jakobson ja
rouva Marilyn. Taustalla ministeri Olavi J. Mattila.**

SUOMEN RUOTSIN
SUURLÄHETILÄS
MAX JAKOBSON.

KUN PRESIDENTTI KEKKONEN OLI
ERONNUT TERVEYSSYISTÄ VIRASTAAN
26.10.1981, EVA:N TOIMITUSJOHTAJA
MAX JAKOBSON JA TAMPEREEN
YLIOPISTON KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN
PROFESSORI OSMO APUNEN KUTSUTTIIN
JO SEURAAVANA PÄIVÄNÄ SUORAAN
TV-KESKUSTELUUN ARVIOIMAAN
SYNTYNYTTÄ TILANNETTA.

KUVA: © LEHTIKUVA | KAI GUSTAFSSON

Max
Jakobson
38.
KERROS

38. KERROS

otava

EVA:N TOIMITUSJOHTAJA
MAX JAKOBSON KOHTAUS-
PAIKALLA AKATEEMISESSA
KIRJAKAUPASSA 1983.

Syksyllä 1983 ilmestyi Max Jakobsonin toinen muistelmateos, *38. kerros*. Se oli suoraa jatkoa *Veteen piirretylle viivalle* ja kirjoitettu samalla menetelmällä. Siinä Suomi-laiva purjehtii maailmanpolitiikan myrskyävällä merellä. Ruori on kapteeni Kekkonen jämerissä kourissa, ja perämies Jakobson seisoo komentosillalla hieman takavasemmalla. Silloin tällöin hänkin joutuu omalla vahtivuorollaan, yön pimeimpinä tunteina, tarttumaan ruoriin ja korjaamaan oma-aloitteisesti laivan kurssia.

Kerron tässä kirjassa omien kokemusteni ja havaintojeni perusteella tapahtumista ja ihmisistä, jotka vaikuttivat Suomen ulkopolitiikan ja kansainvälisen aseman muotoutumiseen vuosina 1965–1971, jolloin toimin Suomen edustajana Yhdistyneissä kansakunnissa. Olen

tukeutunut tässä, kuten edellisessä kirjassani *Veteen piirretty viiva* ensisijaisesti omiin muistiinpanoihini, kirjeenvaihtooni ja muihin papereihini.

38. kerroksessa käsitellyt vuodet 1965–1971 olivat Jakobsonin diplomaattiuran menestyksekkäimmät mutta myös myrskyisimmät. Toiminta Suomen pysyvänä edustajana YK:ssa tempaisi miehen maailmanpolitiikan päänäyttämölle. Siitä pitivät huolen Suomen vaihtuva jäsenyys YK:n turvallisuusneuvostossa 1969–1970 ja Jakobsonin ehdokkuus maailmanjärjestön pääsihteerikilvassa. Vaikka Jakobsonin asemapaikkana oli New York, hän kuului yhä Suomen ulkopolitiikan sisärenkaaseen. Presidentti Kekkonen tarvitsi jatkuvasti hänen asiantuntemustaan, kun Suomi pyrki vahvistamaan puolueettomuuspolitiikkansa uskottavuutta.

Vaikka tutkimustilanne oli 1980-luvulle tultaessa koko ajan kohentunut, ei 1960-luvun jälkipuolen kansainvälisestä politiikasta vielä ollut paljoakaan sellaista kirjallisuutta, jota Jakobson olisi voinut hyödyntää. 38. kerroksen lähdeluetteloon hän on ottanut runsaat 30 teosta. Jakobsonilla oli kaikissa kirjoissaan viittauksia muutamiin hänelle tärkeisiin klassikoihin, jotka toimivat historiallisen ajattelun opastajina. Sellainen oli jälleen Harold Nicolsonin *Congress of Vienna. A Study in Allied unity: 1812-1822* (1946). Bismarckin muistelmista *Gedanken und Erinnerungen* (1898) Jakobson lainasi anekdotin, jolla hän ravisteli Suomen ulkopoliittisen ajattelun paikolleen pysähtymistä Paasikivi-seurassa 1964 talvisodan syyttymisen 25-vuotispäivänä pitämässään puheessa.

Kerrotaan, että tsaari Nikolai II:n aikana havaittiin kaartin sotilaiden suorittavan keisarillisen palatsin puistossa vartiopalvelusta, jonka tarkoitus oli tyystin unohtunut, kunnes selvisi, että Katariina Suuri oli sillä paikalla kerran löytänyt varhaisen kevätkukan ja käskenyt sitä vartioimaan, jotta kukaan ei pääsisi kukkaa poimimaan. Ammoin lakastuneita kukkia on kaikkina aikoina ja kaikkialla maailmassa uskollisesti varioitu.

Jakobson oli ulkoasiainministeriön johtavista virkamiehistä 1960-luvun alussa kaikkein voimakkaimmin ajamassa Suomen ulkopoliittikan aktivoimista. Paasikiväläisestä varovaisuudesta oli päästävä ja koetettava entistä rohkeammin hakea Suomen puolueettomuuspolitiikalla lännen hyväksymistä.

Henry Kissingerin kahdesta muistelmateoksesta, *The White House Years* (1979) ja *The Years of Upheaval* (1982), Jakobson esitti hauskan kommentin:

Hänen muistelmansa vuosilta 1968–1972 käsittävät 1520 isokokoista sivua. Se on kooltaan suurempi teos kuin Tolstoin *Sota ja rauha*. Mutta siinä ei ole sanaakaan ylipäätään YK:n pääsihteerin vaalista eikä ylipäätään YK:n roolista kansainvälisessä politiikassa. YK:lla ei ollut sijaa hänen bismarckilaisessa maailmankuvassaan.

YK:ta käsitteleviä muistelmia ja tutkimuksia oli kuitenkin saatavilla, ja muutamia niistä Jakobsonkin käytti. Vuosina 1962–1970 YK:n pääsihteerin virkaa hoitaneen U Thant'in muistelmat *View from the United Nations* (1978) olivat Jakobsonille tärkeitä. Turvallisuusneuvostosta oli käytettävissä Richard Hiscocksin teos *Security Council: A Study in Adolescence* (1973).

Osmo Apusen *Paasikiven – Kekkosen linja* (1977) ja Hans Peter Krosbyn *Kekkosen linja: Suomi ja Neuvostoliitto 1944–1978* (1978)

olivat ensimmäisiä tutkimuksia Suomen ulkopolitiikasta jatkosodan jälkeen. YYA-sopimuksen sotilasartiklan tulkinta oli suomalais-neuvostoliittolaisen keskustelun kestoaihe. *Kuumalla linjalla* -kirjasta vuonna 1969 käyty kiista ei jäänyt viimeiseksi. Kaksi Neuvostoliiton ulkoasiainministeriön virkamiestä julkaisi nimimerkkien T. Bartenjev ja J. Komissarov suojassa kaksi pamflettia, *Kolmekymmentä vuotta hyvää naapuruutta* (1977) ja *Yhteistyön taipaleelta* (1978). He tulkitsivat YYA-sopimuksen sotilasartiklan tarkoittavan sitä, että Suomen ja Neuvostoliiton välisiin konsultaatioihin voitaisiin ryhtyä Pohjois-Euroopassa ja Itämerellä vallitsevan sotilaspoliittisen tilanteen muuttumisen perusteella, eikä vain aseellisen hyökkäyksen uhan ilmetessä. Jakobsonin näki helposti, mitkä olivat nimimerkkikaksikon motiivit:

Bartenjevin ja Komissarovin tulkinta vaikuttaa yritykseltä perustella jälkikäteen vuoden 1961 marraskuun nootin oikeutusta: siinä esitettiin konsultaatio-

den aloittamista juuri sotilaspoliittisen tilanteen muuttumiseen vedoten, vaikkei varsinaisen aseellisen hyökkäyksen uhkaa väitetty esiintyneen. Tämän mukaan yya-sopimuksen toinen artikla sisältäisi lähes liittosuhteen edellyttämän yleisluontoisen konsultaatiovelvoituksen, jonka soveltaminen johtaisi jatkuviin sotilaspoliittisiin neuvotteluihin molempien maiden välillä. Seurauksena olisi Suomen puolueettomuuspolitiikan uskottavuuden romuttuminen.

Sekä *Veteen piirretyn viivan* että 38. kerroksen viitatuin lähde oli ulkoasiainministeriön julkaisema ULA (Ulkopoliittisia lausuntoja ja asiakirjoja) -sarja, joka sisältää Tasavallan presidentin, ulkoasiainministerin ja ministeriön korkeimpien virkamiesten puheita ja lyhyitä kirjoituksia. Jakobsonin ahkerassa käytössä olivat myös Urho Kekkosen julkaistut puhe- ja kirjoituskokoelmat sekä hänen *Kirjeitä myllystäni*, joka ilmestyivät kahtena niteenä vuonna 1976.

ELINKEINOELÄMÄN EDUSMIES

Max Jakobson viihtyi Tukholmassa erinomaisesti, hänellähän oli ”toinen jalka kotimaassa”, millä Kekkonenkin oli hänelle Tukholmaan lähtöä aikanaan suositellut. Jakobson saattoi tarpeen tullen osallistua kirjoituksillaan kotimaan politiikkaan. Tukholman-vuosinaan Jakobson käytti *Suomen Kuvalehden* kolumneissaan sopivissa tilanteissa nimimerkkiä ”Veikko Viisi”. Nimellä on hauska syntyhistoria. Kun päätoimittaja Leo Tujunen pyysi Jakobsonilta kommenttia erääseen eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan Pekka Kuusen kirjoitukseen, merkittiin kirjoittajan etunimeksi ”Veikko” ja sukunimeksi ”Viisi”, olihan kohteena Kuusi.

”Veikko Viiden” nimimerkillä ilmestyi 1970-luvun alkupuolella useita teräviä Suomen ulkopolitiikkaa kommentoivia kirjoituksia. Arvailut kohdistuivat viiden henkilön muodostamaan ”tohtorikoplaan” tai ”everstijunttaan”. Nimimerkin taustaryhmään kuuluikin Jakobsonin ohella useita ulkoasiainministeriön johtavia virkamiehiä, kuten Risto Hyvärinen, Ilkka Pastinen, Keijo Korhonen ja Pasi Rutanen. ”Veikko Viittä” hallinnoi kuitenkin suvereenisti päätoimittaja Leo Tujunen, joka julkaisi viisikon kolumneja sopivaksi katsominaan ajankohtina.

Ulkoasiainministeri Ahti Karjalainen hermostui maaliskuussa 1973 ”Veikko Viiden” kirjoitteluun ja muistutti Jakobsonia ”esimiehen ominaisuudessa” kirjeitse siitä, ettei ministeriön virkamies saa kirjoittaa ulkopolitiikasta ilman lupaa. Syynä Karjalaisen ärtymykseen oli ilmeisesti se, että hän oletti Jakobsonin käyvän presidenttipeliä pitäen silmällä aikaa, jolloin Kekkosele haettaisiin seuraajaa. Kekkonenkin suuttui yhdestä ”Veikko Viiden” kirjoituksesta, jossa oli hänen mielestään käytetty häneltä saatuja luottamuksellisia tietoja. Tekstisisällön perusteella kirjoittaja ei voinut olla kukaan muu kuin Jakobson. Kekkonen ei kuitenkaan halunnut kieltää Jakobsonilta nimimerkillä kirjoittamista, käyttihän hän itsensä uransa aikana ainakin kahtakymmentä eri nimimerkkiä. Kekkonen totesi vain myötäsukaisesti: ”Voit kirjoittaa laajan tietopiirisi nojalla, mitä hyväksi näet.”

Kohta YK:n pääsihteeritappion jälkeen Jakobson alkoi irtautua

henkisesti ulkoasiainministeriöstä. Motivaatiota nakersi tietoisuus siitä, että hänellä, hädin tuskin 50-vuotiaalla, olisi edessään lähes parikymmentä vuotta kestävä rupeama Suomen suurlähettiläänä ”maata kiertävällä radalla”. Kekkonen paljasti Jakobsonille kahden kesken rehellisesti sen, ettei hän uskaltaisi nimittää tätä ulkoasiainministeriön valtiosihteeriksi, ”sillä Moskova reagoisi kielteisesti”. Jakobson hätkähti Kekkonen perustelua: ”en uskalla”. Ne olivat hänelle vapauttavat sanat, joiden perusteella hän saattaisi jättää ministeriön hyvällä omallatunnolla. Kekkonen ei kuitenkaan olisi halunnut päästää Jakobsonia ja koetti vielä myöhemminkin myös muiden avustuksella houkuttaa tätä palaamaan Helsinkiin. Kerran Kekkonen käytti pyyntönsä välittäjänä jopa pääministeri Kalevi Sorsaa.

Kun Jakobsonin oletettiin 1970-luvun alussa kohta tulevan vapaille markkinoille, häntä alettiin istuttaa milloin mihinkin korkeaan tehtävään. Häntä kaavailtiin muun muassa *Uuden Suomen* päätoimittajaksi tai paperiteollisuuden länsimarkkinointia varten perustetun Finn-papin toimitusjohtajaksi. Läheskään kaikista spekulatioista Jakobson ei ollut edes tietoinen. Tuli kuitenkin yksi tarjous, josta hän ei voinut eikä halunnut kieltäytyä.

[Päiviö] Hetemäki junaili mestarillisesti minulle uuden roolin Suomessa. Hän esitti, että elinkeinoelämä tarvitsi uuden yhteisen elimen, joka toimisi ”unilukkarina”

herättääkseen eilispäivään ankkuroituneita poliitikkoja teknologian nopean kehityksen luomiin yhteiskunnallisiin muutoksiin.

Nämä olivat toukokuussa 1974 perustetun Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVA:n syntysanat. Perustajina oli seitsemän elinkeinoelämän valtakunnallista järjestöä. Tuohon aikaan ei vielä puhuttu think tankeista, mutta sellainen EVA kaiketi lähinnä oli. Toimitusjohtajaksi Hetemäki oli kaavaillut ystäväänsä Max Jakobsonia, miehethän olivat tutustuneet kaksikymmentä vuotta aikaisemmin Lontoossa. Ennen valintansa julkistamista Jakobson kävi toukokuun alussa 1974 kertomassa Kekkoselle aikeestaan siirtyä EVA:an. Presidentti oli Jakobsonin lähdistä vilpittömästi pahoillaan, mutta ei hänellä ollut oikein keinojakaan houkutella Jakobsonia jatkamaan.

”Herrojen Evaksi” haukuttu Elinkeinoelämän valtuuskunta sai ristiriitaisen vastaanoton. Uutinen Jakobsonin uranvaihdoksesta herätti heti spekulatioita moneen suuntaan. Ei liene yllätys, että kommunistit pitivät EVA:a suurpääoman hanslankarina, jonka tavoitteena oli työväenluokan taloudellisen ja poliittisen aseman heikentäminen. Näin EVA:n roolia tulkittiin myös Neuvostoliitossa. Suurlähettiläs Vladimir Stepanov katsoi, että Jakobsonin valinta toimitusjohtajaksi osoitti EVA:n olevan antikommunistinen ja neuvostovastainen järjestö. Sillä olisi huono vaikutus presidentti Kekkoseen ja Suomen idänkauppaan. Stepanov piti

EVA:n perustamista neuvostovastaisten voimien valmistautumisenä seuraaviin presidentinvaaleihin. Tämä ajatus ei ollut vieras myöskään niille suomalaisille, jotka tukivat Ahti Karjalaista seuraavaksi presidentiksi. Moni ajatteli jopa niin, että Hetemäki oli perustanut EVA:n nimenomaan pohjustamaan Jakobsonin tietä seuraavaksi presidentiksi.

Jakobsonin nimi oli ollut esillä presidenttipelissä siitä lähtien, kun Kekkonen oli pian vuoden 1968 presidentinvaalien jälkeen antanut ymmärtää, että alkanut kausi jäisi hänen viimeiseksi, ja kenttä olisi avoin vuoden 1974 vaaleja silmällä pitäen. Kekkonen kuitenkin pyörsi eroaikeensa ja valitutti itsensä vuonna 1973 poikkeuslailla nelivuotiskaudeksi. Kun SDP ehti jo vuonna 1975 pyytää Kekosta ehdokkaakseen vuonna 1978 pidettäviin vaaleihin, vallanvaihdos näytti lykkääntyvän lähes vuosikymmenellä, vähintään vuoteen 1984. Jakobson torjui päättäväisesti kaikki spekulatiot, joiden mukaan hänellä olisi presidenttihaaveita.

Jakobson astui uudessa työtehtävässään alueelle, jota hän ei tuntenut entuudestaan kovinkaan hyvin. Sitä paitsi hän oli ollut ulkomailla yhtäjaksoisesti lähes kymmenen vuotta. Vaikka hänen yhteytensä Suomeen olivat olleet tiiviimmät kuin useimmilla muilla suurlähettiläillä, eivät monet tärkeät yhteiskunnalliset vaikuttajat – varsinkaan nuoremmasta päästä – olleet hänelle entuudestaan tuttuja. Jakobson ei lukenut varsinaista taloustieteellistä kirjallisuutta. Tämän voi helposti todeta hänen kirjastoonsa

tutustumalla. Kaiken kaikkiaan EVA-kaudelta jäi sekä Jakobsonin kirjastoon että hänen kirjalliseen tuotantoonsa paljon vähemmän konkreettisia jälkiä kuin hänen diplomaattikaudeltaan, puhumattakaan vuosista, jolloin hän toimi vapaana lehtimiehenä ja tietokirjailijana. Jakobson oli kiinnostunut kansainvälisestä taloudesta ja taloudesta lähinnä yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta. Tämä oli myös se näkökulma, josta EVA pyrki asioihin vaikuttamaan. EVA:n toimitusjohtajana Jakobson piti satoja esitelmiä ja puheita talouspolitiikasta ja oli jatkuvasti esillä mediassa.

EVA:n keskeinen tehtäväkenttä oli yhteistoiminta-asetteiden edistäminen yhteiskunnan eri lohkojen välillä. Näin se on määritellyt EVA:ssa itsekin 1980-luvun alussa työskennellyt ja Jakobsonin elämäkerran kirjoittanut Jukka Tarkka. EVA:n todellista merkitystä eivät kuitenkaan ymmärtäneet edes kaikki omat, eli pääoma- ja työnantajapiirit. Ne toivoivat siitä taistelujärjestöä, joka nujertaisi valtionhoitajapuolueen asemaan kohonneiden sosiaalidemokraattien vallan ja vahvistaisi suurten porvarillisten puolueiden asemia. Tämä oli EVA:n perustajien mielestä täysin vanhentunut ajatus. Suomalaisen yhteiskunnan voimaksi oli muodostunut syvälle ulottuva konsensus, jonka näkyvimpiä tuloksia olivat työmarkkinajärjestöjen ja valtion vuodesta 1968 lähtien solmimat keskitetyt tulopoliittiset kokonaisratkaisut.

Aika oli ajanut ideologisten vastakkainasettelujen ohi. Tämän ajatuksen varaan EVA alkoi rakentaa toimintaansa. Jakobson hah-

motteli EVA:n toimitusjohtajana eräänlaista yhteiskuntasopimusta, jossa määriteltäisiin tulonjaon ohella talous- ja yhteiskuntapolitiittisen strategian suunta. Konsensus alkoi käytännössä toteutua, kun SDP otti vuonna 1977 hyväksytyyn talouspoliittisen ohjelmansa tavoitteeksi yritysten kilpailukyvyyn edistämisen.

Jakobson soveltui henkilökohtaisten ominaisuuksiensa, karismansa, yhteistyökykyisyytenä ja neuvottelutaitojensa ansiosta erittäin hyvin EVA:n toimitusjohtajaksi. Hänellä oli arvovaltaa ja laajat henkilösuhdeverkostot niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Mikään unelmatyö ei EVA:n toimitusjohtajan tehtävä Jakobsonille kuitenkaan ollut. Jakobson täytti toukokuussa 1983 kuusikymmentä vuotta, ja kohta hänellä oli tulossa kymmenen vuotta täyteen EVA:n operatiivisessa johdossa. Jakobson arveli, että nyt olisi korkea aika irrottautua kokopäivätyöstä ja ryhtyä kirjoittamaan vapaasti. Mieli paloi ammattiin, joka häntä ylivoimaisesti eniten kiehoi.

EVA-RAPORTTI 1981: MINNE MENET
HYVINVOINTIYHTEISKUNTA

KERRAN LEHTIMIES – AINA LEHTIMIES

Max Jakobson oli kirjoittanut jatkuvasti sekä diplomaatin että EVA:n toimitusjohtajan töittensä ohella, mutta kun aika ja kynä viimein vapautuivat kokonaan omaan käyttöön, oli kuin pato olisi murtunut. Kuten Jukka Tarkka on huomauttanut, valtaosa Jakobsonin kirjallisesta tuotannosta ilmestyi EVA-kauden jälkeen vuodesta 1984 eteenpäin. Kruununa on Jakobsonin kolmiosainen *Vuosisadan tilinpäätös*, mutta neljännesvuosisadan jatkuneen päivittäisen kirjoittamisen tuloksena syntyi laskematon määrä artikkeleita, kolumneja ja arvosteluja. Sadat eivät riittäisi määräksi, ja tuhansiakin olisi otettava luvuksi useita. Jakobsonin lehtimiestoiminnan laajuudesta saa yleiskuvan hänen Kansallisarkistossa säilytettävän kokoelmansa arkistoluettelosta. Pelkästään *Helsingin Sanomiin*, *Suomen Kuvalehteen*, *International Herald Tribuneen* ja eräisiin muihin ulkomaisiin lehtiin kirjoitettuja juttuja on neljä paksua kansiota. Artikkeleita, esitelmiä ja puheita on vuodesta 1965 kolmetoista kansiollista.

Enemmän kuin mitään muuta Jakobson halusi päästä vapaaksi kirjoittajaksi. Kuva on elokuulta 1984, jolloin hän oli jo jättänyt EVA:n toimitusjohtajan tehtävät.

EVA:sta lähdettyään Jakobson perusti talvella 1984 konsulttiyrityksen nimeltä Jakobson Partners Oy, joka tarjosi palvelujaan kasvavan tietoyhteiskunnan markkinoille. Yhtiön toimitusjohtaja oli tytär Linda Jakobson ja sillä oli aluksi Eteläisellä Hesperiankadulla toimitila. Myöhemmin toimisto oli osoitteessa Rahapajankatu 3 B 18. Jakobson työskenteli yhtiön nimissä ja laskutti töistään sen kautta.

Jakobsonin tärkein kotimainen foorumi oli aluksi *Suomen Kuvalehti*. Edellä on jo mainittu hänen osuudestaan nimimerkki "Veikko Viiden" kirjoituksiin 1970-luvun alkupuolella. Syyskuussa 1982 Jakobson teki päätoimittaja Mikko Pohtolan kanssa sopimuksen kahdeksasta artikkelista vuodessa. Sopimukseen sisältyi haastattelumatkoja Yhdysvaltoihin, eräisiin Afrikan maihin sekä Kiinaan. Kontrahti jatkui vuoteen 1988. Jakobson osallistui lisäksi viikoittain konsulttina Suomen Kuvalehden ajankohtaispalstan ja kansainvälisiä tapahtumia käsittelevien juttujen ideointipalaveriin. Max Jakobsonin vaikutuksesta niin *Suomen Kuvalehdestä* kuin myöhemmin *Helsingin Sanomistakin* tuli huomattavasti aiempaa kansainvälisempiä.

Marraskuussa 1984 Jakobson kävi haastattelemassa Ison Britannian pääministeriä Margaret Thatcheria. Juttu ilmestyi 16.11. otsikolla "Rauta-Rouva avaa sydämensä: Olen radikaali". Jakobson kirjoitti muun muassa Japanin ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, Norjan öljyteollisuudesta, haastatteli YK:n tuoretta pääsihteeriä, perulaista Javier Pérez de Cuéllaria ja kirjoitti keväällä

1986 useita juttuja Ruotsista pääministeri Olof Palmen murhan jälkeen. Kun kokoomus palasi vuoden 1987 eduskuntavaalien jälkeen 21 oppositiovuoden jälkeen maan hallituksen, Jakobson havaitsi: "Holkerin hallitus - Neuvostoliitto ei reagoinut - Suomi orientoitunut länteen".

Max Jakobsonille ei löydy Suomesta vertaista, kun puhutaan siitä, miten paljon hän kirjoitti ulkomaisiin laatulehtiin. Hänen tärkein kansainvälinen fooruminsa oli vuodesta 1984 *The International Herald Tribune (IHT)*. Lehti oli alkujaan *New York Herald Tribunen* kansainvälinen editio. Vuodesta 1967 sitä julkaisivat *The Washington Post* ja *The New York Times*. Vuonna 2002 lehti siirtyi kokonaan jälkimmäisen omistukseen ja alkoi ilmestyä nimellä *The Global Edition of The New York Times*. Useita nimenmuutoksia kokeneen lehden nimi on nykyään *The New York Times International Edition*. Lehdellä oli Pariisissa Euroopan-toimitus, jonka päätoimittaja Robert J. "Bob" Donahue oli Jakobsonin vanha tuttava. Yhteistyö jatkui vuoteen 2003, jolloin Bob jäi eläkkeelle, eikä hänen seuraajansa enää uudistanut sopimusta. Jakobson ei useista tiedusteluista huolimatta saanut tietää syytä yhteistyön katkaisemiseen.

IHT:n kolumneissaan Jakobson tarkkaili ajankohtaisia maailmanpolitiikan ilmiöitä, kuten Neuvostoliiton imperiumin romahdusta, Baltian maiden uutta itsenäistymistä ja Suomen sopeutumisista suureen eurooppalaiseen murrokseen. Hänen mielestään Venäjän olisi kyettävä mahdollisimman pian tekemään tiliä Stalinin

diktatuurista; jos se ei onnistuisi Gorbatšovin perestroikan menestymisen mahdollisuudet olisivat kovin heikot. Suomen vahvuutena Jakobson piti kylmän sodan aikana omaksuttua viileää pragmatismia. Suomen tapana ei ollut hötkyillä liikaa missään tilanteessa, eikä se sortunut siihen nytkään.

1990-luvulla Jakobsonin kolumnien tärkeimmiksi teemoiksi nousivat Baltian maiden itsenäistyminen ja niiden halukkuus päästä sekä Naton että EU:n jäseniksi. Jakobson piti näitä pyrkimyksiä ymmärrettävinä, sillä vain tiivis sitoutuminen länteen kykenisi hälventämään entisten kommunistimaiden kansalaisten Venäjää kohtaan tuntemia pelkoja. Jakobsonin mielestä Baltian maiden liittyminen Natoon olisi ”venäläisen psyyken” todellinen ja ankara testi.

Jakobson oli pettynyt siihen, ettei Pohjoismaiden rintama pysynyt 1990-luvun integraatioratkaisuissa yhtenäisenä. Hän olisi toivonut niin Suomen kuin Ruotsinkin liittymistä Natoon ja Norjan liittymistä Euroopan unioniin. Kun sitten Pohjoismaista ainoastaan Suomi liittyi Euroopan talous- ja rahaliittoon ja otti käyttöön yhteisvaluutta euron, ei suhteessa Natoon, EU:hun ja EMU:un ollut kahta pohjoismaata, joiden ratkaisut olisivat olleet täysin samat.

Jakobson piti huolta siitä, että hänen Heraldiiin kirjoittamansa artikkelit tavoittivat mahdollisimman tärkeitä lukijoita. Hänen toimistonsa lähetti faksilla juttukopioita kymmenille henkilöille Suomessa ja ulkomailla. Siitä huolehti Jakobsonin monivuotinen

avustaja, filosofian maisteri Sirkka Rytönen. Häntä Jakobson kiitti lähes jokaisen kirjansa esipuheessa.

Henkilöitä, joille Jakobsonin toimistosta lähetettiin kopioita *The International Herald Tribunen* artikkeleista (lokakuu 1991–kesäkuu 1993)

Zbigniew Brzezinski, presidentti Carterin entinen turvallisuuspoliittinen neuvonantaja

Arthur M. Schlesinger, historioitsija, Yhdysvaltain demokraattisen puolueen vasemmiston ideologi

Valery Giscard d'Estaing, Ranskan entinen presidentti

Rozanne Ridgeway, Yhdysvaltain entinen Suomen -suurlähettiläs

Max Kampelmann, yhdysvaltalainen diplomaatti, ydinaseriisunnan puolestapuhuja

George Kennan, Princetonin yliopiston professori

Joseph Sisco, yhdysvaltalainen diplomaatti, Kissingerin erikoisvaltuutettu Lähi-idässä

James Billington, Yhdysvaltain kongressin kirjaston johtaja

Fred C. Iklé, aseriisunta-asiantuntija, työskenteli „Center for Strategic and International Studies” (CSIS) -nimisessä Georgetownin yliopiston laitoksessa

John F. Wallach, Hearst -kustantamon Washingtonin toimiston esimies

Michael Stürmer, historian professori, liittokansleri Helmut Kohlin ulkopoliittinen neuvonantaja

Roger Errera, ihmisoikeusjuristi

J. Robert Moskin, journalisti, Yhdysvaltain ulkopoliitiikan historian erikoistuntija

Henry Kissinger, Yhdysvaltain entinen ulkoasianministeri

Marvin Kalb, yhdysvaltalainen journalisti, CBS- ja NBC-Newsin uutisanalytikko

Pitkäaikaisin sopimus, 1990-luvun alusta vuoteen 2008, Jakobson Partners Oy:llä oli *Helsingin Sanomien* kanssa. 1980-luvulle saakka Jakobsonin suhteet lehteen olivat jännitteiset: Sanoma Oy:n voimamies Aatos Erkko ei arvostanut EVA:a vähääkään ja oli Jakobsonille vihainen siitä, että tämä oli osallistunut vuonna 1977 vararikon partaalla horjuneen *Uuden Suomen* pelastamiseen.

Päätoimittaja Henrik Tikkanen rekrytoi Jakobsonin alun perin kirjoittamaan ulko- ja turvallisuuspoliittisia muistioita *Helsingin Sanomien* toimituksen käyttöön. Tikkasen seuraaja, vastaavana päätoimittajana vuoden 1991 alusta aloittanut Janne Virkkunen, on kertonut saaneensa yhteistyösuhteen Max Jakobsonin kanssa ”mieluisana perintönä” edeltäjältään. Kun Virkkunen uudisti lehdensä pääkirjoitussivua kansainvälisistä laatulehdistä katsottujen mallien suuntaan, sivulle avautui paikka pitkälle, asioita laajasti pohtivalle kolumnille.

Max sopi tähän kuvioon täydellisesti, ja hän oli itsekin tästä mahdollisuudesta viehättynyt. Uudistushan toi kirjoituksille lisää lukijoita, eikä se tietenkään ollut pahitteeksi lehden maineelle vahvana instituutiona, jonka sivuilla pohditaan monipuolisesti Suomen ja maailman menoa.

Max Jakobsonin vetovoimaan, taitoon ja maineeseen sijoittaminen oli *Helsingin Sanomilta* hyvä veto. Jakobson teki konsulttiyhtiönsä nimissä Sanomien kanssa aina vuotuisen kontrahdin kerallaan. Siihen ei sisältänyt vain pääkirjoitussivun kolumneja vaan kirja-arvosteluja, lehden toimituksen konsultointia ja sisäisen koulutuksen suunnittelua. Julkaistujen kirjoitusten määrä vaikutti Jakobsonin yhtiölle maksettavan korvauksen suuruuteen. Tässä ei ole tietenkään mahdollista eikä mitään mieltä ryhtyä luettelemaan Jakobsonin yksittäisiä kirjoituksia. Kootusti voidaan todeta, että 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa hän arvosteli valtaosan Suomen poliittista lähihistoriaa käsittelevistä uutuuskirjoista. Esimerkiksi Osmo Jussilan, Kimmo Rentolan, Hannu Rautkallion, Tuomo Polvisen ja Timo Vihavaisen kirjat kävivät säännönmukaisesti läpi valtakunnan arvostetuimman arvosteluinstituution *Helsingin Sanomissa*. Vasta Jakobsonin arvostelun ilmestyminen ”Hesarissa” antoi kirjalle tietyn sertifikaatin, josta tutkija saattoi

olla ylpeä. Ja päinvastoin: jos arvostelua ei tullutkaan, tutkijalla oli aihetta ihmetellä, mitähän vikaa kirjassa mahtoi olla.

Kirja-arvostelut eivät pienessä Suomessa yleensä herätä suuria tunnekuohuja. Ainoa pikku kahakka Max Jakobsonin arvostelijanuralla *Helsingin Sanomissa* aiheutui siitä, että kahdeksanosaisen Urho Kekkosen elämäkerran kirjoittaja Juhani Suomi protestoi voimakkaasti sitä, että valtakunnan päälehti antoi Kekkos-elämäkerran jokaisen osan Jakobsonin arvosteltavaksi. Suomi arveli vastineesaan 8.9.1990, ettei Jakobson ollut edes vaivautunut lukemaan arvosteltavaa elämäkerran neljättä osaa *Kuningastie* vaan oli roiskinut sinne tänne ”mitäänsanomattomuuksia ja arkipäiväisiä latteuksia”.

Selitys löytynee keskinäisistä suhteistamme, vanhoista vastakohtaisuuksista, jotka vuosien varrella ovat vain kärjistyneet. Olen pettynyt.

Jokseenkin samansisältöinen sanailu käytiin Jakobsonin ja Suomen kesken elämäkerran kuudennen osan *Taistelu puolueettomuudesta* ilmestyttyä syksyllä 1996 (HS 5.11.1996). Tällä kertaa Suomi ihmetteli erityisesti sitä, ettei Jakobson ollut jäävänyt itseään kirjoittaessaan ”omassa asiassaan”. Päätoimittaja Janne Virkkunen myönsi,

että Jakobsonin ja Suomen välinen kitka ja tietty jääviysongelma olivat olleet tiedossa. Silti

... *Helsingin Sanomat* on halunnut saada huomattaville teoksille arvioijan, jolla on myös omakohtaista tietoa Juhani Suomen kuvaamista vuosista. Tämä on ollut tarpeen mm. siksi, että Juhani Suomella on ollut käytössään presidentti Kekkoseen liittyviä ensikäden lähteitä, joihin muut eivät ole vielä voineet tai ehtineet tutustua.

Helsingin Sanomien ja Max Jakobsonin yhteistyö päättyi vuonna 2008. Syynä oli yksinkertaisesti se, kuten Janne Virkkunen on todennut: ”Ikä ei ... tule yksin.” Jakobsonin tekstit olivat alkaneet vähitellen heikentyä, ja niiden editointiin kului toimituksessa kohtuuttomasti aikaa. Virkkunen on kuvannut yhteistyösuhteen katkaisemista Jakobsonin kanssa itselleen erittäin raskaaksi päätökseksi. ”Max suuttui ja siihen yhteistyö loppui.” Myöhemmin hän kuitenkin leppyi Virkkuselle, kun välittäjänä toimi Linda Jakobson.

Max Jakobson ja Viron presidentti Lennart Meri ystävystyivät ja tekivät paljon yhteistyötä. Vuonna 1998 Meri nimitti Jakobsonin puheenjohtajaksi kansainväliseen, seitsemän jäsentä käsittäneeseen asiantuntijaryhmään, joka tutki Virossa saksalaismiehityksen (1941-1945) ja neuvostovallan aikana tehtyjä ihmisoikeusrikoksia. Tallinnan Suomi-instituutissa 12.10.2004 otetussa kuvassa Jakobson luovuttaa Merelle omistuskirjoituksella varustetun *Talvisodan diplomatia* -kirjan, josta on juuri ilmestynyt vironkielinen laitos.

KUVA: © LEHTIKUVA | SCANPIX BALTIC

JAKOBSON, MAX: TALVESÖJA
DIPLOMAATIA (1998)

EUROOPPALAISEN MURROKSEN TULKITSIJA

Jakobsonin pitkäaikainen ystävä George Kennan oli sattumalta vierailulla Helsingissä elokuun 21. päivänä 1968, kun Varsovan liiton panssarit vyöryivät Prahaan. Kun Kennan ja Jakobson seuraavana päivänä saapuivat aamiaiselle Tamminiemeen, Kekkosen oli tapahtumasta selvästi järkyttynyt. Kennanin kommentti ja Kekkosen vastaus siihen osoittautuivat kahdenkymmenen vuoden kulltua suorastaan profeetallisiksi. Kennan ennusti, että nyt oli nähty kansainvälisen kommunismin ja Neuvostoliiton imperiumin lopun alku. ”Mutta Suomi on turvassa, koska emme ole osa sosialistista järjestelmää”, huomautti Kekkosen. Ja näin todellakin kävi.

Pienessä, kansainväliselle yleisölle tarkoitettussa valistuskirjassaan *Finland: Myth and Reality* (1987) Jakobson haisteli jo ilmassa olleita eurooppalaisen murroksen merkkejä. Hän oli selvästi pettynyt siihen, ettei ulkomailla vallinneessa Suomi-kuvassa ollut juurikaan tapahtunut muutoksia.

Käytettyäni suurimman osan työelämästäni selittääkseni ulkomaalaisille, ja joskus myös maanmiehilleni, Suomen oloa ja eloa, olen välillä vähän masentunut ja välillä huvittunutkin siitä, että ulkomaiden mediassa ja siellä valistuneiden henkilöiden kanssa käymissäni keskusteluissa esiintyvä Suomi-kuva on yhä kovin myyttinen ja muistuttaa vain heikosti nykytodellisuutta.

Pahin ajatusharha, jota Jakobson oli koettanut maailmalla esiintyessään sitkeästi torjua, oli käsitys, jonka mukaan Suomi oli säilynyt itsenäisenä siksi, että Neuvostoliitto ei jostakin käsittämättömästä syystä ollut halunnut Suomea nielaista. Jakobson koetti kerran toisensa jälkeen osoittaa, että Suomen itsenäinen asema ei suinkaan johtunut Neuvostoliiton hyvästä tahdosta vaan se oli täysin suomalaisten omaa ansiota. Suomi oli vaikeassa tilanteessa kylmän sodan blokkien välissä onnistunut turvaamaan asemansa puolueettomuuspolitiikalla, johon luotettiin niin idässä kuin lännessäkin.

Jakobson visioi kirjoituksissaan rohkeasti kylmän sodan jälkeistä aikaa. Hänen *The International Herald Tribunes*sa julkaisemistaan artikkeleista vähintäänkin myrskyn vesilasissa sai aikaan teksti, joka perustui hänen Suomen ulkoasiainhallinnon 70-vuotisjuhlassa marraskuussa 1988 pitämäänsä esitelmään. Siinä Jakobson maalaili rohkeasti itäblokin hajoamisen todennäköisiä seurauksia. Vaikka neuvostojärjestelmän murtumisen oireita oli jo ilmassa, on muistettava, että Berliinin muurin kaatumiseen oli aikaa vielä vuosi. Monikaan ei uskaltanut vielä syksyllä ajatella yhtä pitkälle.

Puola on edelleen Puola ja Unkari Unkari siinäkin tapauksessa, että sosialistinen järjestelmä muuttuu. Mutta jos näin tapahtuu DDR:ssä, siitä ei jää mitään jäljelle. Sen jälkeen Saksan pysyvää jakoa olisi vaikea perustella uudelle sukupolvelle.

Viikoittain ilmestyvä länsisaksalainen laatulehti *Die Zeit* lainasi Jakobsonin kirjoituksen kokonaan, ja otteita teemasta ”Puola on Puola ja Unkari Unkari” julkaistiin monissa muissakin länsimaissa. Suomen DDR:n suurlähettiläs Arto Tanner viestitti hämmentyneenä Itä-Berliinistä, että DDR:n korkein johto oli ilmoittanut jäävänsä Jakobsonin loukkaavan kirjoituksen takia pois Suomen suurlähetystön itsenäisyyspäivän vastaanotolta.

Kun itäblokki alkoi 1980-luvun puolenvälin jälkeen säröillä,

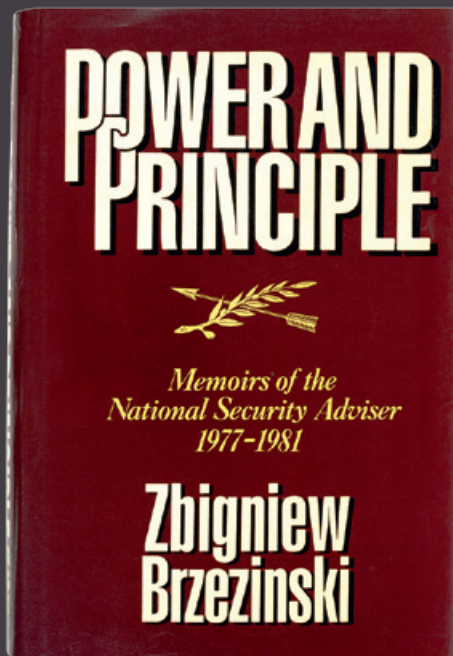
Neuvostoliiton satelliittien yhdeksi mahdolliseksi tulevaisuuden skenaarioksi näytti nousevan ”Suomen malli”. Tällä mallillahan Suomi oli ainoana Neuvostoliiton naapureista kyennyt selviytymään kylmästä sodasta sortumatta kommunismiin. Mikseivät myös Puola, Unkari ja muut Varsovan liiton maat voisi rakentaa suhteitaan uudistuvaan Neuvostoliittoon Suomen mallia noudattaen. Kielteiset puheet Suomen suomettuneisuudesta kääntyivät täysin pääläelleen. Puolalaistaustainen professori Zbigniew Brzezinski, presidentti Jimmy Carterin entinen ulkopoliittinen neuvonantaja, kysyi kirjassaan *Game Plan: a Geostrategic Framework for the Conduct of the U.S.-Soviet Contest* (1986), miksi Puola ei voisi olla kuin Suomi. Jakobson ei oikein innostunut Brzezinskin ideasta. Hänen mielestään jo pelkästään Puolan geopoliittinen asema oli sellainen, ettei Neuvostoliitto voisi päästää sitä irti. Merkittävin ero Suomen ja Puolan välillä oli Jakobsonin mielestä kuitenkin siinä, että suomalainen yhteiskunta oli selviytynyt toisesta maailmansodasta lähes ”kuivin jaloin”, kun taas Puolassa vanhasta kansalaisyhteiskunnasta ei ollut vuoden 1945 jälkeen enää mitään jäljellä.

”Suomen mallin” nousu hetkeksi kansainvälisen politiikan keskusteluteemaksi oli sikäli harvinaista, ettei Suomi muutoin kovin usein otsikoissa esiintynyt. Jakobson tiedusteli kerran presidentti Jimmy Carterilta, monestiko Suomi oli hänen presidenttikaudellaan 1977-1981 noussut agendalle. Carter mietti hetkisen

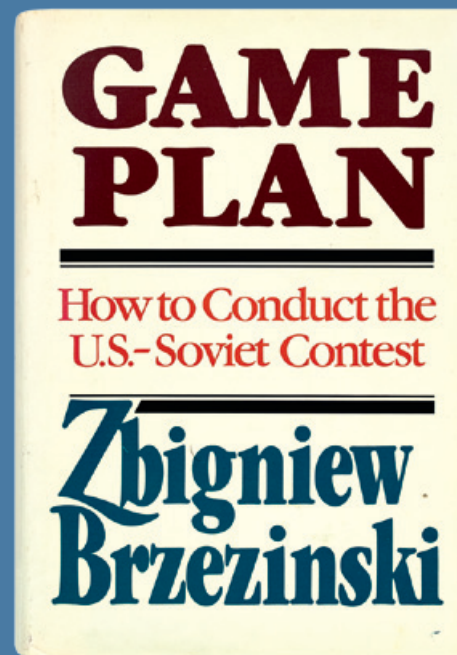
ja vastasi: ”Yhden kerran.” Kun Jakobson kysyi, missä yhteydessä, Carter mietti vähän pitempään ja vastasi: ”En muista.” Esimerkiksi Yhdysvaltain entisen ulkoasiainministerin Henry Kissingerin kaksoisaisessa 2800 sivua käsittävässä muistelmateoksessa Suomi mainitaan vain kerran – paikkana, jossa presidentti Gerald Ford tapasi 1975 NKP:n pääsihteerin Leonid Brežnev.

Vuonna 1998 Jakobson julkaisi tiiviin noin 170-sivuisen kirjasen otsikolla *Finland in the New Europe*. Kun Suomi oli vuonna 1995 liittynyt Euroopan unioniin, Jakobsonin lukuisat ystävänsä Suomessa ja ulkomailla toivoivat häneltä tiivistä englanninkielistä esitystä siitä, mitä Suomelle kuului kylmän sodan päättymisen jälkeisessä maailmassa. Kirja oli laajennus tekstistä, jonka Jakobson oli julkaissut vuonna 1996 *The Washington Quarterly*ssä otsikolla *Finland: A Nation that Dwells Alone*. Kyseessä oli arvostetun CSIS:n (Center for International and Strategic Studies) neljännessä vuosittain ilmestyvä julkaisu.

Jakobsonin pitkäaikainen ystävä Georg Kennan kirjoitti *Finland in the New Europe* -kirjaan parin sivun mittaisen esipuheen. Ulkopuolinen tarkkailija ei hänen mukaansa kyennyt helposti ymmärtämään sitä, kuinka Suomi oli kyennyt rakentamaan itselleen merkityksen pienuudestaan, erikoisuudestaan ja tuntemattomuudestaan. Vähäisen väestönsä, karun ilmastonsa, käsittämättömän kiелensä ja vaikean geopoliittisen asemansa takia Suomelta ei voitaisi odottaa liikoja. Suomi oli onnistunut luovimaan menestyk-

BRZEZINSKI, ZBIGNIEW: POWER AND PRINCIPLE: MEMOIRS OF THE NATIONAL SECURITY ADVISER, 1977-1981 (1983)

BRZEZINSKI, ZBIGNIEW: GAME PLAN: A GEOSTRATEGIC FRAMEWORK FOR THE CONDUCT OF THE U.S.-SOVIET CONTEST (1986)

sellisesti kylmän sodan karikoiden läpi. Nyt sillä oli edessään uusi vaihe, todellinen *fin de siècle*. Miten Suomen perinteisen puolueettomuuspolitiikan kävisi Euroopan yhdentymiskehityksessä? Millaisen haasteen tarjoaisivat Suomelle läntiset liittoutumat, kuten Nato, EU ja talous- ja rahaliitto EMU?

Liittyessään Euroopan unioniin vuonna 1995 suomalaiset saivat ensimmäisen kerran historiansa aikana valita vapaasti ja omasta tahdostaan sen viiteryhmän, johon he halusivat kuulua. Aikaisemmin olivat suurvallat, useimmiten Venäjä, Ruotsi ja Saksa, sanelleet heille, mitä heidän pitää tehdä. Vaikka Neuvostoliito ote kirposi, Venäjä säilyi Suomen naapurina. Jakobsoninkin mielestä nimenomaan se, miten suurvalta-asemansa menettämisen kanssa kipuileva Venäjä käyttäytyisi, vaikuttaisi jatkossa ratkaisevasti Suomen asemaan.

Suomen asemoitumisessa Neuvostoliiton hajoamiseen ja uudistuvaan Venäjään tärkeitä kysymyksiä olivat YYA-sopimuksen sotilaallisten artikloiden mitätöinti ja Suomen puolueettomuus- aseman tunnustaminen. Jakobson kirjoitti näistä kysymyksistä aktiivisesti sekä koti- että ulkomaisiin lehtiin.

Tunnustuksen saamisesta Suomen puolueettomuudelle oli tullut miltei elämäkin tärkeämpi kysymys, sillä Neuvostoliitto oli Tšekkoslovakian kriisistä 1968 lähtien kieltäytynyt hyväksymistä virallisissa yhteyksissä mainintaa Suomen puolueettomuuspolitiikasta. Muutosta saatiin odottaa pitkään. Se saatiin, kun pääsih-

teeri Mihail Gorbatšov teki Suomeen virallisen vierailun lokakuun 25. päivänä 1989. Finlandia-talon täpötäydessä pääsalissa yleisö odotti lähes henkeään pidätellen kuulevansa korkealta vieraalta yhden ainoan sanan: puolueettomuus. Yleisö sai sen, mitä eniten odotti. Salissa kävi humahdus, kun yli tuhannen hengen suusta pääsi helpotuksen huokaus.

Jakobsonilla oli itänaapurin kanssa vielä yksi kana kynittävä. Kysymys talvisodan taustoista ja syistä oli muodostunut hänelle erityisen tärkeäksi, olihan hän jo vuonna 1955 ensimmäisenä, ennen kuin asiasta oli valmistunut ainoatakaan tutkimusta, julkaissut talvisodasta rohkeasti tulkitsevan teoksensa *Diplomaattien talvisota*. Se oli säilyttänyt arvonsa läpi vuosikymmenten, ja erityisen tärkeitä olivat siitä vierailta kielillä ilmesytyneet laitokset. Talvisodan syttymisen 50-vuotispäivän lähes-tyessä 1989 Jakobsonin kirja sai uutta ajankohtaisuutta. Kun elettiin Gorbatšovin *glasnostin* aikoja, Venäjän odotettiin luopuvan aikaisemmasta tulkinnasta, joka mukaan sellaista sotaa kuin talvisota ei ollut koskaan käytykään. 1939–1940 oli Neuvostoliiton ja Suomen rajalla sattunut joitakin aseellisia kahakoita, jotka suomalaiset olivat länsivaltojen provosoimina aloittaneet.

Jakobsonin tärkein venäläinen keskustelukumppani talvisotaa koskeissa kysymyksissä oli Neuvostoliiton sotahistorian laitoksen johtaja, kenraalieversti Dmitri Volkogonov, joka oli kirjoittanut Stalinin elämäkerran. Jakobsonin vanha tuttava,

huippudiplomaatti Valentin Falin järjesti hänelle 1989 kutsun Volkogonovin laitoksen vieraaksi Moskovaan. Siellä Jakobson sai ensimmäisen kerran kuulla arvovaltaiselta venäläiseltä taholta, että talvisodan syttymisestä oli tehty uusi tulkinta: sodan oli aloittanut Neuvostoliitto, ja Stalin oli tehnyt päätökset marsalkkojensa vastustelusta huolimatta.

Muutamia vuosia myöhemmin, kun Volkogonovilla ei enää ollut virallista asemaa, hän kertoi Jakobsonille mainion jutun kokemuksistaan Stalinin elämäkerran kirjoittajana. Joskus vuonna 1978 Volkogonov oli tiedustellut Washingtonista kongressin kirjastosta, mitä kirjoja siellä olisi Stalinista. Vastaus oli mykistytävä:

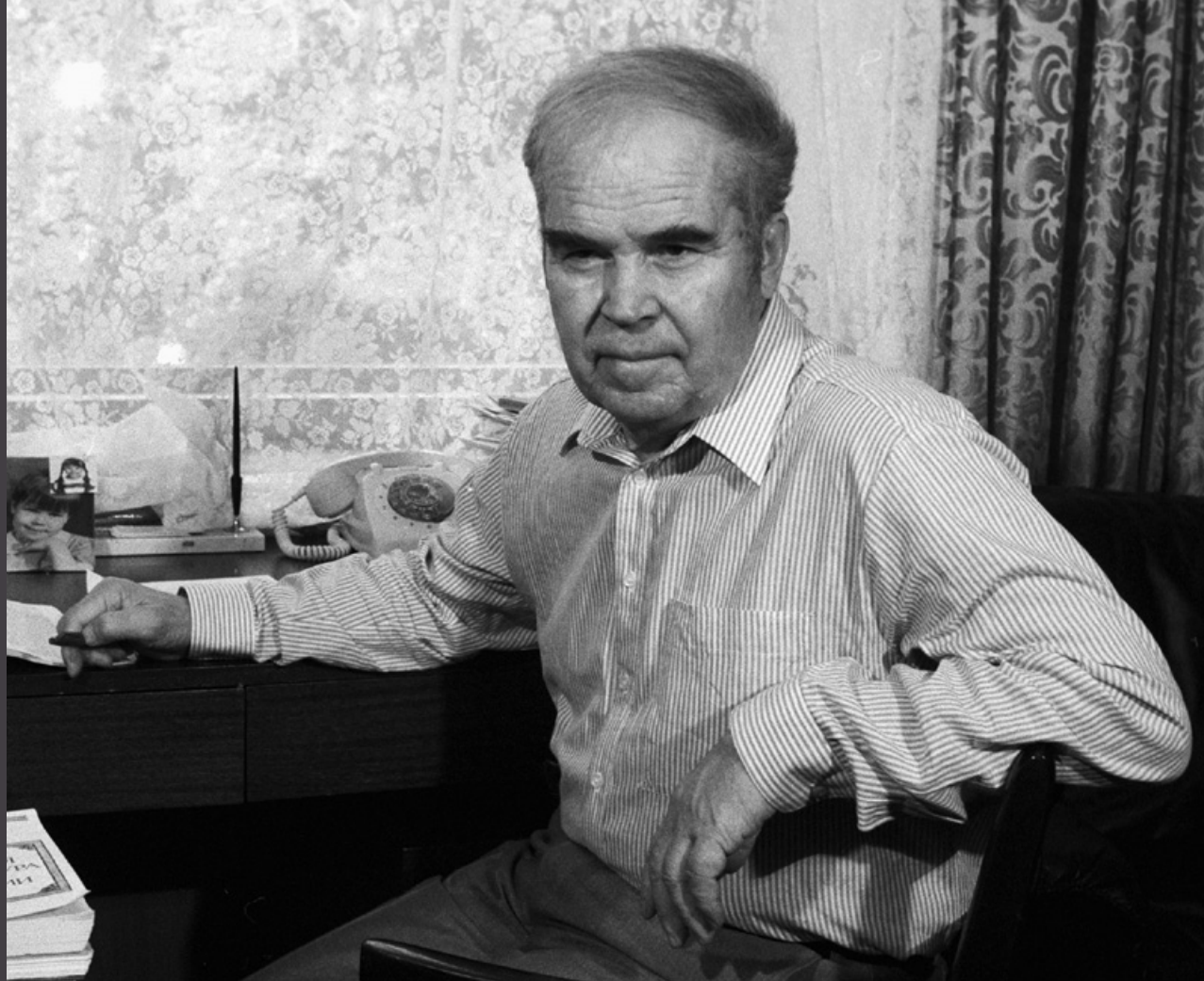
Sain vastauksen, jossa luettiin enemmän kuin 1 400 Stalinia käsittelevää teosta ja artikkelia. Se pani minut ajattelemaan – meillä oli julkaistu vain yksi Stalinin elämäkerta, ja sekin oli hänen itsensä kirjoittama.

Volkogonovin tapaamisen jälkeen Neuvostoliiton virallinen tietotoimisto APN, jonka pääjohtaja oli sattumoisin edellä mainittu Valentin Falin, pyysi Jakobsonilta artikkelia talvisodasta. APN:n Helsingin toimiston päällikkö Leonid Laakso perusteli pyyntöään toteamalla, että myös neuvostoliittolaisilla oli oikeus tietää totuus talvisodasta. Kun Jakobson ilmoitti suostuvansa pyyntöön vain sillä ehdolla, että hän saisi kirjoittaa täysin oman näkemyk-

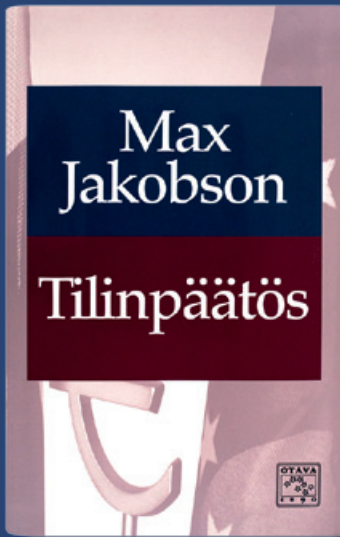
ensä mukaisesti. Siihen Laakso vastasi: ”Sitä vartenhan me juuri Teiltä pyydämme tällaista kirjoitusta.” *Pravdan* kuukausiliite *Rodina* julkaisikin Jakobsonin tekstin sanasta sanaan sellaisenaan. Ajat olivat kahdessa vuosikymmenessä totisesti muuttuneet. Jakobson muisti, kuinka sama APN oli vuonna 1969 käynyt hänen *Kuumalla linjalla*-kirjansa kimppuun ja tehnyt hänestä Neuvostoliiton johdon silmissä merkityn miehen.

Kenraalievosti Dmitri Volkogonov (1928-1995) oli Neuvostoliiton johtavia historiantutkijoita. Hänelle oli uskottu sekä Stalinin että Leninin elämäkerran kirjoittaminen. Volkogonov vaikutti aktiivisesti Mihail Gorbatšovin glasnost-kaudella Neuvostoliiton historiankirjoituksen avautumiseen. Hänestä tuli Jakobsonin tärkein keskustelukumppani, kun Neuvostoliitossa ryhdyttiin 1980-luvun lopulla arvioimaan uudelleen talvisodan 1939-1940 historiaa.

KUVA: © ALAMY STOCK PHOTO | SPUTNIK

JAKOBSONIN VUOSISATA

JAKOBSON, MAX:
TILINPÄÄTÖS (2001)

Jakobsonin muistelmat – *Veteen piirretty viiva* (1980) ja *38. kerros* (1983) – hänen kahden vuosikymmenen pituiselta diplomaatin uraltaan kuuluvat yhä Suomen ulkopolitiikan historian antoisimpiin läheteoksiin. Vuonna 1993 niiden jatkoksi ilmestyi vielä *Vallanvaihto. Havaintoja ja muistiinpanoja vuosilta 1974–92*. Ensimmäiset kymmenen vuotta tuosta ajasta Jakobson työskenteli EVA:n toimitusjohtajana ja vuodesta 1984 vapaana lehtimiehenä ja tietokirjailijana.

Vuonna 1983 Jakobson sai harvinaislaatuksen huomionosoituksen: Suomen Historiallinen Seura kutsui hänet tutkijajäsenekseen. Poikkeuksellista tässä kutsussa oli se, että Jakobsonista tuli tähän mennessä seuran ensimmäinen ja ainoa jäsen, jolla ei ollut yliopistolista tutkijakoulutusta. Suomen Historiallisen Seuran tutkijajäseniksi kutsuttavat ovat muutoin lähes poikkeuksetta dosenttien pätevyyden saavuttaneita historioitsijoita.

1990-luvun lähestyessä loppuaan Jakobson ryhtyi vielä uransa kaikkein suurimpaan kirjoitusprojektiin. Hänen innoittajinaan olivat juuri päättynyt suuri eurooppalainen murros ja kohta edessä oleva vuosisadan vaihtuminen. Jakobson antoi alun perin kaksiosaiseksi suunnittelemaalleen teokselle nimeksi *20. vuosisadan tilinpäätös*. Sen ensimmäinen osa, *Väkivallan vuodet*, ilmestyi 1999 ja toinen osa *Pelon ja toivon aika* 2001.

Jakobsonin ”väkivallan vuosisata” alkoi helmikuun manifestista 1899, jolloin Suomi ja Venäjä ajautuivat Suomen perustuslaillista asemaa koskevaan konfliktiin, ja päättyi Pariisin rauhansopimukseen 1947. Siinä välissä Suomikin koki kaksi maailmansotaa, mutta myös itsenäistyi ja kykeni verisen sisällissodan aiheuttamista sisäisistä ristiriidoista huolimatta eheytyämään ja vakiinnuttamaan demokraattisen yhteiskuntajärjestyksen.

Pelon ja toivon ajan oli alun perin tarkoitus kattaa aika vuodesta 1948, jolloin Suomi ja Neuvostoliitto solmivat maamme kansainvälistä asemaa määrittäneen YYA-sopimuksen, vuoteen 1995,

jolloin Suomi liittyi Euroopan unioniin. ”Pelkoa” tuolla jaksolla edusti kylmän sodan aika ja ”toivoa” Suomen pääsy länsimaisen yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi.

Jakobsonin suunnitelmat kuitenkin muuttuivat, sillä projekti ei mahtunutkaan kahden kirjan kansien väliin.

län mukana itsekritiikin kynnys kohoaa aina vain korkeammaksi. Olin myös aliarvioinut aineiston määrää. Siksi tämä toinen osa [*Pelon ja toivon aika – S.H.*] ilmestyy vuoden luvattua myöhemmin eikä kata vuosisadan koko jälkipuoliskoa, vaan päättyy Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerin vaaliin joulukuussa 1971. Tarvitaan siis vielä kolmas osa, jotta 20. vuosisadan tilinpäätös voidaan tehdä.

Jos Jakobsonin aiemmin valitsema periodisointi oli noudattanut Suomen historian suuria murroskohtia, ei YK:n pääsihteerin vaali 1971 todellakaan sellainen ollut. Ei hän sitä tietenkään sattumalta valinnut. Kuten olemme aiemmin tässä kirjassa nähneet, Jakobsonin elämän omassa periodisoinnissa pääsihteerinvaalin merkitys oli mullistava. Niinpä teossarjan kolmas osa, *Tilinpäätös*

... alkaa siitä, kun elokuussa 1972 jätin valtuuskirjani Ruotsin kuninkaalle ja päättyy siihen, että Suomi liittyi Euroopan unioniin. Jälkikirjoituksessa käsittelen lisäksi ajankohtaisia kysymyksiä.

Jakobsonin kirja oli suunnattu pääasiassa kotimaiselle yleisölle. Kaikista kolmesta osasta ilmestyi ruotsinkielinen laitos mutta ei englanninkielistä. Kolmas osa käännettiin lisäksi viroksi; *XX sajandi lõpparve* ilmestyi vuonna 2005.

20. vuosisadan tilinpäätös oli Jakobsonin Millennium-kirja. Tuon lajityypin airut oli itävallanjuutalaista syntyperää olleen, Isossa-Britanniassa vaikuttaneen historioitsijan Eric J. Hobsbawmin (1917–2012) *The Age of Extremes. The Short Twentieth Century* (1994). Sen suomenkielinen laitos, *Äärimmäisyysien aika. Lyhyt 1900-luku*, ilmestyi vuonna 1999. Paljolti tämän teoksen ansiosta Hobsbawm nousi 2000-luvun vaihteessa kansainvälisten tiedekustantajien indekseissä maailman siteeratuimmaksi historioitsijaksi.

Hobsbawmin vuosisata alkoi ensimmäisen maailmansodan syttymisestä ja päättyi Neuvostoliiton hajoamiseen. Kirja jakaantui kolmeen periodiin, jotka osuivat alkukohtaa lukuun ottamatta täysin yksiin Jakobsonin triptyykin kanssa. *Katastrofin aika* käsitti molemmat maailmansodat ja niiden välisen levottoman ajan. *Kulta-aika* tarjosi läntiselle maailmalle yhtäjaksoista hyvinvoinnin kasvua vuodesta 1945 aina 1970-luvun alkuun. Silloin alkoi Hobsbawmin *Maanvörymäksi* nimeämä aika, jonka shokkialku oli syksyllä 1973 puhjennut ensimmäinen öljykriisi. Maanvörymä hautasi alleen kommunistisen järjestelmän ja lopetti kylmän sodan lännen täydelliseen voittoon.

Yhteistä Hobsbawmin ja Jakobsonin töille oli se, että molemmat kokivat kirjoittavansa nimenomaan omasta ajastaan. Hobs-

bawm halusi kirjoittaa itsensä oman vuosisatansa sisään.

Oma elinaikani osuu jotakuinkin yksin tämän kirjan käsittelemän aikakauden kanssa, ja suurimman osan elämästäni aina varhaisesta murrosiästä tähän hetkeen olen ollut kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista, minkä vuoksi minulle on kertynyt näkemyksiä ja ennakoasenteita tästä ajanjaksosta pikemmin aikalaisena kuin tutkijana.

Jakobson ei missään suoranaisesti viitannut siihen, että Hobsbawmin *The Age of Extremes* olisi ollut hänen *Tilinpäätöksensä* esikuvana. Jakobsonilla on kuitenkin viimeisissä töissään Hobsbawmiin useita viittauksia. Paitsi edellä mainitut teosten ja niiden päälukujen otsikoinnit, yhtäläisyyksiä oli muitakin. Kumpikin halusi kirjoittaa itsensä oman vuosisatansa sisään. Tämän lajityypin kirjallisuutta on Suomessa hyvin vähän. Jakobson kuvaa kerrontaansa kaksikerroksiseksi ... ”vuoroin subjektiiiviseksi, vuoroin analyttiseksi.” Muistelmallinen painotus on Jakobsonilla huomattavasti vahvempi kuin Hobsbawmilla. *Tilinpäätöksen* ensimmäisessä osassa, jonka Jakobson omisti vanhempiensa Jonaksen ja Helmin muistolle, hän kuvasi maailmansotien välisen ajan Suomea otsikolla ”Pieni hiljainen vähemmistö” kokonaisen pääluvun verran suomenjuutalaisen ja

oman sukutaustansa perspektiivistä. Hänen oma aktiiviaikansa alkaa vuodesta 1945.

Lännessä nähtynä Suomen asema ei ollut vaarallinen: se oli toivoton. Tämä selvisi minulle vuoden 1945 lopulla, kun matkustin Tukholman kautta Lontooseen. Tukholman yltäkylläisyydellä oli tyrmäävä vaikutus, se tuntui jollakin tavalla loukkaavalta. Ja tapaamani ruotsalaiset antoivat selvästi ymmärtää, etteivät he luottaneet Suomen mahdollisuuksiin säilyttää itsenäisyytensä.

Muistelmallisuus ei tarkoittanut Jakobsonille tavanomaisia muistelmia, joiden fokus olisi ollut hänen omassa henkilöhistoriassaan, mukaan luettuina perheen, ystävien ja lähipiirin vaikutus. Omaa menettelmäänsä Jakobson luonnehti näin:

Mikään näistä kolmesta teoksesta ei ole muistelmakirja sanan varsinaisessa mielessä, mutta näkökulmani historiallisiin tapahtumiin on persoonallinen, ja olen myös käyttänyt muistelmallisia aineksia useissa yhteyksissä poliittisen analyysin elävöittämiseksi.

Muistelmallisuus oli *20. vuosisadan tilinpäätöksessä* lähinnä sitä, että maailman ja Suomen tapahtumia kuvatessaan Jakobson välillä hyppäsi itse näyttämölle.

Näkökulmani maailman tapahtumiseen vaihteli, mutta huomioni polttopisteenä oli kaiken aikaa Suomen kamppailu itsenäisyytensä puolesta. Kerron tässä kirjassa, miten koin kylmän sodan kriisit, jotka koettelivat maamme asemaa. Olen käyttänyt lähteinäni muistiinpanojani, kirjeitäni, artikkeleitani, raporttejani ja muistioitani sekä aikaisempia kirjojani, mutta pyrin arviomaan tapahtumia myös kaiken sen perusteella, joka nyt arkistojen avauduttua ja uusimman historiantutkimuksen ansiosta on tarjolla.

Jakobsonilla oli lisäksi ulkoasiainministeriön virkamiehenä hallussaan runsaasti niin sanottua sisäpiirin tietoa ja pääsy asiakirjoihin, jotka avautuivat tukijoille viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisesti vasta 25 vuoden salassapitoajan umpeuduttua. Vaitiolovelvollisuuden vuoksi Jakobsonkaan ei tietenkään voinut julkaista salassa pidettäviä asiakirjoja, mutta niiden tunteminen antoi hänelle merkittävän edun. Jakobsonin trilogiassa yhdistyivät kirjoittajan oma elämäkokemus, näkijän ja tekijän roolit sekä kirjoittajan poikkeuksellinen kyky hallita laajoja asiakokonaisuuksia. Kokonaisuuden kruunasi vielä se, että Jakobson hallitsi asiaproosan tyylikeinot mestarillisesti.

MIES JA HÄNEN KIRJASTONSA

Tässä kirjassa Max Jakobsonin elämää ja elämäntyötä tarkastellaan tutustumalla hänen yksityiskirjastoonsa. Kansalliskirjasto sai sen lahjoituksena helmikuussa 2014. Kokoelma käsittää 2 246 luokiteltua nidettä. Jakobsonin kirjaston perusteella on voitu nähdä, mitä hän luki ja millaista kirjallisuutta hän arvosti. Seuraavaksi on kysytty, miten hän käytti kirjallisuutta työssään diplomaattina, lehtimiehenä, tietokirjailijana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Lisäksi on ollut tarkasteltu sitä, miten hänen suku- ja perhetaustansa, ystäväpiirinsä, verkostoitumisensa ja elämänuransa eri vaiheet näkyvät kirjaston koostumuksessa ja kartunnassa. Kaikkein antoisinta on ollut sen selvittäminen, miten Jakobson käytti kirjastoaan omassa kirjallisessa työssään lehtimiehenä ja tietokirjailijana.

Tuliko kirjastosta omistajansa näköinen? Pitääkö paikkansa sanonta ”kerro minulle mitä luet, niin sanon, millainen olet”? Tämän tyyppiset kysymykset ovat ehkä nokkelia mutta lopulta turhia, sillä onhan aivan itsestään selvää, että omasta kirjastosta tulee väistämättä aina kokoajansa näköinen. Max Jakobsonin osalta tämä pitää erityisen hyvin paikkansa. Hänhän ei ollut bibliofiili, kirjojen keräilijä. Tätä vahvistaa Linda Jakobsonilta saatu tieto, jonka mukaan Max luki koko ajan, mutta osan kirjoista hän lahjoitti eteenpäin perheenjäsenille, ystäville tai tuttaville.

Max Jakobson oli koulupojasta lähtien kiinnostunut kansainvälisestä politiikasta ja poliittisesta historiasta. Valtaosa, vähintään kaksi kolmasosaa, hänen kirjastossaan olevista teoksista on näitä aloja koskevaa kotimaista tutkimus- ja muistelmakirjallisuutta. Ulkomailla ilmestyneestä kirjallisuudesta suurin osa on Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa painettua kansainvälistä politiikkaa ja poliittista historiaa käsittelevää tutkimuskirjallisuutta. Pohjoismaisen, saksalaisen tai ranskalaisen kirjallisuuden osuus on huomattavasti pienempi. Yleisarviona kirjaston arvosta voi todeta, että se ei sisällä mitään sellaista, jota ei löytyisi Suomen muista tieteellisistä kirjastoista. Suurin arvo on varmasti siinä, että se kuvastaa Max Jakobsonin elämäntyötä ja täydentää hänen henkilökuvaansa.

Kuten sanottu, kirjat olivat Jakobsonille työkalu. Hän tarvitsi niitä työssään vähän samalla tavalla kuin uimari tarvitsee vettä. Muuta itseisarvoa kirjoilla ei hänelle ollut. Jakobson oli kansain-

välisesti verkottunut intellektuelli. Hän sai sekä Suomesta että ulkomailta koko ajan kirjoja ystäviltään ja tuttaviltaan lahjoina ja tekijänkappaleina. Jakobson kuului pitkään Kustannus Oy Otavan hallitukseen ja sai sen vuoksi kaikki haluamansa Otavan kirjat. Myös useimmat muut kustantajat toimittivat hänelle säännöllisesti uutuuskirjojaan arvostelun toivossa.

Jakobson kunnioitti juutalaista suku- ja perhetaustaansa. Hän ei ollut uskovainen mutta noudatti elämässään uskontonsa tärkeimpiä traditioita. Hänen ystäväpiiriinsä kuului nimekäs joukko juutalaistaustaisia tutkijoita, lehtimiehiä ja poliitikkoja, joihin hän tutustui maailmalla työnsä kautta ... Isaiiah Berlin, Isaac Deutscher, Henry Kissinger, Zbigniew Brzezinski, Walter Lippmann ... Heihin tai moniin muihin juutalaistaustaisiin vaikuttajiin Jakobson tutustui kuitenkin yksinomaan ammatillisista syistä. Kenenkään kohdalla uskonto ei ollut tuttavuuden kannalta millään tavalla merkittävä asia. Erityisesti Yhdysvalloissa sattuivat nyt tunnetuista syistä juutalaistaustaiset lahjakkuudet nousemaan tieteen, politiikan ja journalismin huipulle.

Ulkoasiainministeriön vuosinaan 1953–1973 Jakobson asui pääasiassa ulkomailla. Hän loi ainutlaatuisen kansainvälisen verkoston, johon kuului diplomaatteja, huippututkijoita, journalisteja ja poliittisia vaikuttajia. Suurimpaan osaan tuohon verkostoon kuuluneista Jakobson piti yhteyksiä 2000-luvun alkuvuosiin saakka. Yhtä monipuolisista ja laajoista kansainvälisistä kontakteista ei ollut kenelläkään

toisella suomalaisella lehtimiehellä. Sitä osoittaa jo pelkästään se, että useat kansainväliset laatulehdet, niistä hienoimpana *The International Herald Tribune*, julkaisivat hänen kirjoituksiaan.

Jakobsonin tuttava- ja ystäväpiiristä ja poikkeuksellisen monitahoisesta kotimaisesta ja kansainvälisestä verkostoitumisesta kertovat hänelle lahjoitetut, omistuskirjoituksella varustetut teki-jänkappaleet. Näyttää siltä, ettei Jakobson pyrkinyt kovin aktiivisesti eikä järjestelmällisesti hankkimaan signeerauksia tekijänkappaleina saamiinsa kirjoihin.

Kun ajatellaan Max Jakobsonin monia elämänuria, suurin merkitys kirjastolla oli luonnollisesti hänen työnsä lehtimiehenä ja tietokirjailijana. Tätä on selvitetty perkaamalla läpi Jakobsonin kaikkien monografioiden lähdeviitteet ja -luettelot. Niistä on oma liite tämän kirjan lopussa.

Vaikka Jakobson teki monta merkittävää uraa, hän oli ennen kaikkea lehtimies. Hän kirjoitti koko ajan päätöidensä, ulkoasiainministeriön virkamiehen ja EVA:n toimitusjohtajan töiden ohella. Selkeä taitekohta Jakobsonin elämässä vuosi 1984, jolloin hän jätti Elinkeinoelämän Valtuuskunnan EVA:n toimitusjohtajan tehtävän. Hän siirtyi ”eläkkeelle” voidakseen keskittyä kirjalliseen työhön. Hän ei luvannut liikoja, sillä suurin osa hänen kirjallisesta tuotannostaan on ilmestynyt EVA-kauden jälkeen. Kirjaston liittyminen saumattomasti Jakobsonin työhön näkyy siinä, että lukumääräisesti suurin osa hänen kokoelmansa kirjois-

ta on ilmestynyt 1980- ja 1990-luvuilla ja 2000-luvun alussa.

Jo ensimmäisissä työpaikoissaan, ensin BBC:n ja sitten Uuden Suomen toimittajana Lontoossa 1945–1953, Jakobson törmäsi siihen, miten vähän lännessä tiedettiin, saati ymmärrettiin sitä, millainen oli Suomen asema ”karhun naapurissa”. Pyrkimyksestä asemoida Suomea maailmalla ja tehdä sitä ymmärrettäväksi erityisesti lännessä muodostui Jakobsonille elämäntehtävä. Ei olisi liioiteltua kutsua sitä jopa hänen missiokseen. Tätä tehtävää hän hoiti määrätietoisemmin ja ahkerammin kuin yksikään toinen suomalainen. Hän teki sitä toimiessaan niin diplomaattina, tietokirjailijana kuin lehtimiehenäkin.

Jakobson oli ulkoasiainministeriön johtavista virkamiehistä 1960-luvun alussa kaikkein voimakkaimmin ajamassa Suomen ulkopolitiikan aktivoimista. Paasikivelläisestä varovaisuudesta oli päästävä ja koetettava entistä rohkeammin hakea Suomen puolueettomuuspolitiikalla lännen hyväksymistä. Jakobson sai aloitteilleen presidentti Kekkonen tuen. Hän näki, että YK:sta oli 1960-luvulla kehittymässä foorumi, jolla Suomen kaltainen maa voisi edistää puolueettomuuspolitiikkansa tunnettuutta. Jakobsonin aloitteesta Suomi haki ja pääsi YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi kaudeksi 1969–1970. Vieläkin rohkeampi veto, yritys ajaa Jakobson YK:n pääsihteeriksi, sen sijaan karahti kiville vuonna 1971.

Kerran toisensa jälkeen Jakobson törmäsi ulkomailla siihen,

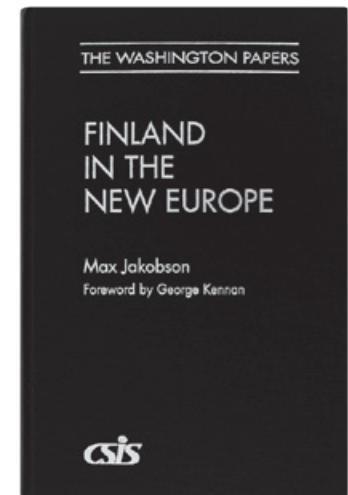
että jokainen Suomesta vähänkin tietävä keskustelukumppani kysyi aina, miksi Neuvostoliitto oli sallinut Suomen säilyttää itsenäisyytensä. Jakobson vastasi siihen joka kerta, että kysymys perustui väärään oletukseen – siihen, että Suomen itsenäisyys olisi yksinomaan Neuvostoliiton tahdosta riippuvainen asia. Itse asiassa jo Jakobsonin vuonna 1955 julkaisema ja myöhemmin useilla kielillä ilmestynyt *Diplomaattien talvisota* oli tarkoitettu vastaukseksi kysymykseen, miksi Suomi oli säilynyt itsenäisenä.

Suomalaisen paradoksin mukaan ulkopoliitikamme ei näyttänyt lainkaan noudattavan ”fysiikan lakeja”. Poliitiikan vaikutus-suhteet toimivat siinä normaaliin verrattuna aivan päinvastaiseen suuntaan. Tämän paradoksin ymmärrettäväksi tekemisestä tuli vuosien mittaan Jakobsonin kirjallisen toiminnan tärkein tavoite. Hän näki kovasti vaivaa saadakseen ulkomailla ilmestyneiden kirjojensa lähdeluetteloihin kaiken mahdollisen maailmankielillä ilmestyneen Suomen lähihistoriaa ja politiikkaa käsittelevän kirjallisuuden. 1960-luvulla sitä oli niin vähän, että nimikkeiden laskeamiseen ei olisi tarvittu edes kahden käden sormia. Jakobsonin yksi tärkeimmistä tehtävistä tietokirjailijana oli nimenomaan tämän tilanteen parantaminen.

Pahin ajatusharha, jota Jakobson koetti kaiken aikaa torjua, oli käsitys, jonka Suomi oli säilynyt itsenäisenä siksi, että Neuvostoliitto ei jostakin käsittämättömästä syystä ollut halunnut Suomea nialaista. Jakobson koetti kirjoissaan ja artikkeleissaan kerran toisensa

jälkeen osoittaa, että Suomen itsenäinen asema ei suinkaan johtunut Neuvostoliiton hyvästä tahdosta vaan se oli täysin suomalaisten omaa ansiota. Suomi oli vaikeassa tilanteessa kylmän sodan blokkien välissä onnistunut turvaamaan asemansa puolueettomuuspolitiikalla, johon luotettiin niin idässä kuin lännessäkin.

FINLAND IN THE NEW EUROPE.
FOREWORD BY GEORG F. KENNAN.
WESTPORT (CONN.): PRAEGER
1998;

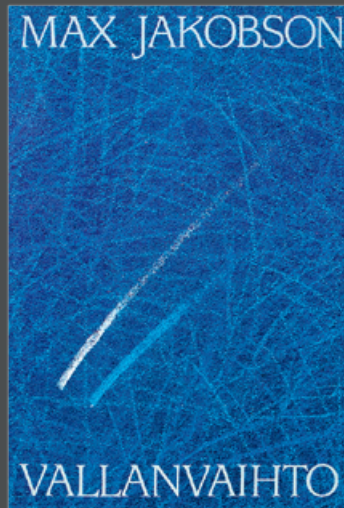
MAX JAKOBSON

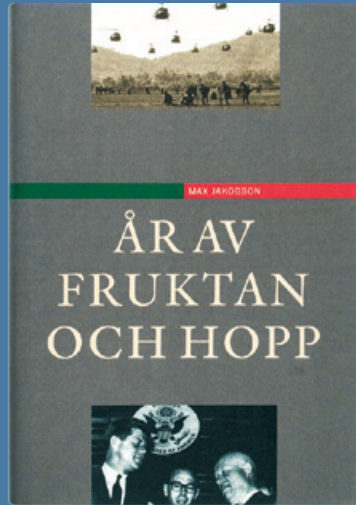
PAASIKIVI TUKHOLMASSA (1978)

FINLAND SURVIVED (1984)

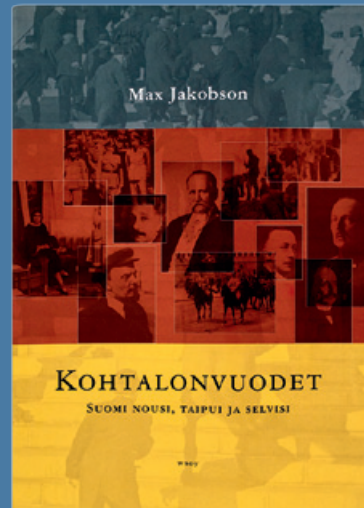
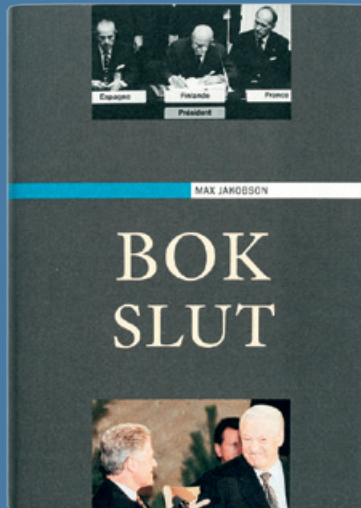
VALLANVAIHTO (1992)

FINLANDS VÄG 1899-1999 (1999)

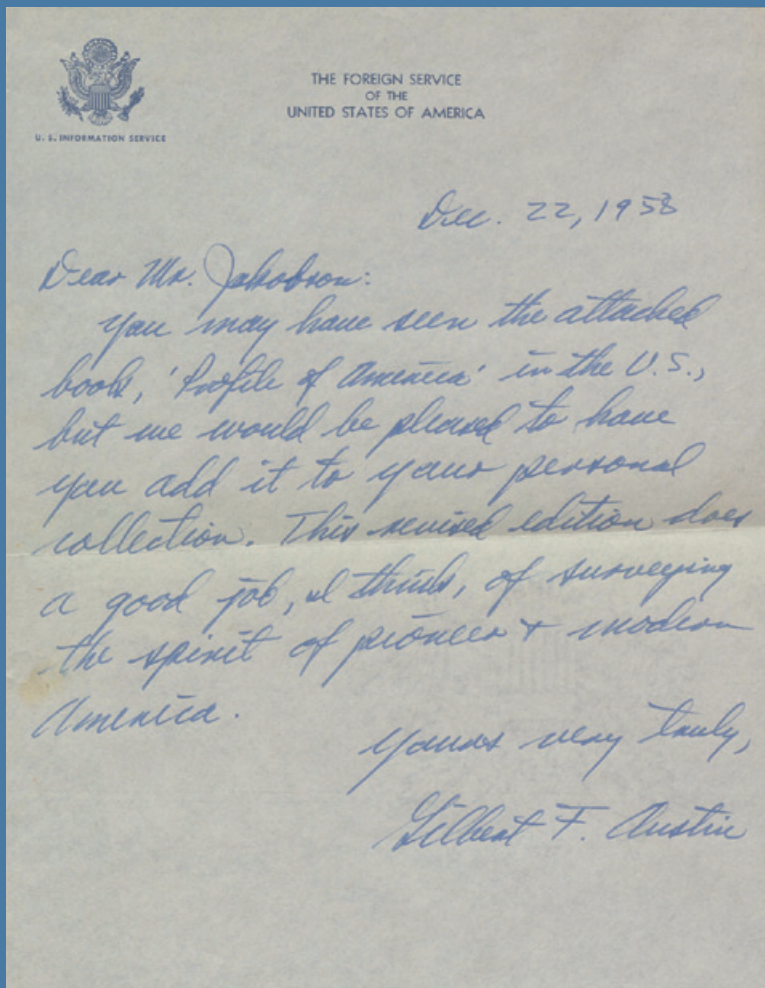

FINLAND - A LONE WOLF (2006)
ÅR AV FRUKTAN OCH HOPP (2002)
TULEVAISUUS (2003)
BOKSLUT (2004)
KOHTALONVUODET (2008)

MAX JAKOBSONIN KIRJOJEN VÄLISTÄ LÖYTÄNYTTÄ

KIRJE:

22.12.1958, LÄHETTÄJÄ

GILBERT F. AUSTIN,

THE FOREIGN SERVICE OF THE
UNITED STATES OF AMERICA

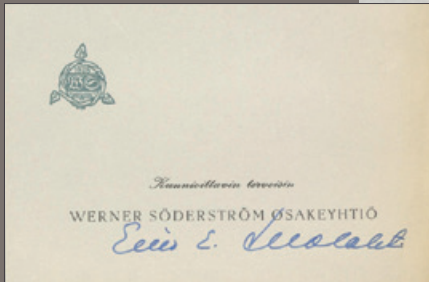
KÄYNTIKORTTI:

RALPH ENCKELL,

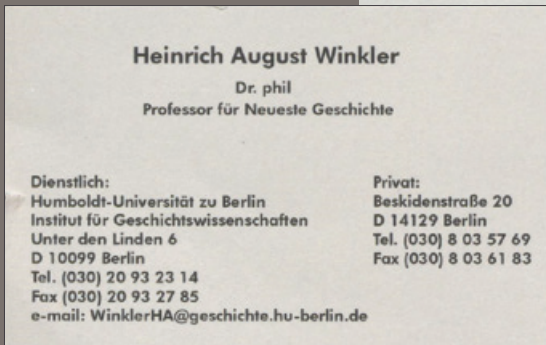
AMBASSADEUR DE

FINLANDE.

KÄYNTIKORTTI: EINO
E. SUOLAHTI, WERNER
SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ.

KÄYNTIKORTTI: HEINRICH
AUGUST WINKLER, HUMBOLDT-
UNIVERSITÄT, BERLIN

The New York Times

BUREAU DE PARIS
3, RUE SCRIBE
75009 PARIS FRANCE
(33-1) 42 66 37 49

FLORA LEWIS
FOREIGN AFFAIRS COLUMN

KIRJE: 1.12.1987, LÄHETTÄJÄ
FLORA LEWIS, THE NEW
YORK TIMES, PARIISI

Paris, December 1, 1987

Ms. Lewis is sorry she did not have an opportunity
to sign the book, but will send a special card to
put in the book as soon as she returns.

KIRJAYHTYMÄ OY

Kunnioitettavien Max Jakobson

Lämpimästi kiittäen jos
väni lehdessä on vielä New Yorkin,
okti joulukuun 1987 uuplissa.
hinnelle tuote toista kirjaa

Kunnioitettavien
Kirjayhtymä

SAATELAPPU
KIRJAYHTYMÄSTÄ

RESUMÉ

148

This book studies Max Jakobson's (1923–2013) life and life-work by introducing his private book collection, which her daughter Linda Jakobson donated to the National Library of Finland in February 2014. The collection includes 2,246 classified volumes. Based on Jakobson's book collection, it was possible to establish a picture of what he used to read and what kind of literature he valued. The next question we asked was how he used literature in his work as a diplomat, journalist, nonfiction writer and influential person in society. In addition, we studied how his ancestry and family background, circle of friends, networking and the various phases of his career manifest themselves in the composition and accumulation of his book collection. The most rewarding part of the work was to examine how Jakobson used his collection in his literary work as a journalist and nonfiction writer.

Did the book collection come to look like the person who owned it? Does the phrase "tell me what you read, and I'll tell you who you are" hold true? Questions like this may be clever, but ultimately unnecessary, since it goes without saying that your personal book collection inevitably comes to resemble the person who collected it. In case of Max Jakobson, this is particularly true. After all, he was not a bibliophile, a book collector. This is confirmed by information given by Linda Jakobson, according to which Jakobson used to read all the time, but some of his books he gave forward to family members, friends or acquaintances.

Ever since he was a schoolboy Max Jakobson was interested in international politics and political history. Major part – at least two thirds – of the works in his book collection are Finnish research literature and memoirs from these fields. Majority of the literature published abroad are research papers on international politics and political history published in the United States and the United Kingdom. The shares of Nordic, German and French literature are significantly smaller. As a general estimate of the book collection's value we can state that it does not include anything that could not be found in other scientific libraries in Finland. The biggest value of the collection is definitely the fact that it reflects Max Jakobson's life-work and complements the image of him as a person.

As noted earlier, for Jakobson books were an instrument. He needed them in his work a bit in the same way as a swimmer needs water. For him, books did not have any other inherent value. Jakobson was an internationally networked intellectual. Friends and acquaintances from Finland and abroad gave him books all the time as gifts and author's copies. Jakobson was a long-term member of the Board of Directors of the publishing company Kustannus Oy Otava and was therefore entitled to get any books published by Otava that he wanted. Most other publishers also sent their new books to him on a regular basis, hoping that he would review them.

Jakobson respected his Jewish ancestry and family background. He was not religious but followed the most important traditions of his religion in his life. His circle of friends included a renowned group of researchers, journalists and politicians with a Jewish background that he had met through his international work... Isaiah Berlin, Isaac Deutscher, Henry Kissinger, Zbigniew Brzezinski, Walter Lippmann ... However, Jakobson got acquainted with them and many other influential Jewish persons for professional reasons only. Religion was of no importance to him in relation to any of these acquaintances. In the United States in particular, for presently well-known reasons, talented Jewish persons happened to rise on top of science, politics and journalism.

During his career at the Ministry for Foreign Affairs in 1953–1973, Jakobson lived mostly abroad. He created a unique international network consisting of diplomats, top-level researchers, journalists and influential political figures. Jakobson kept in contact with most of the persons in this network until the early years of the 2000s. No other Finnish journalist had as varied and wide international contacts as him. Merely the fact that his articles were published in several international quality newspapers, *The New York Herald Tribune* being the most prestigious among them, is a proof of this.

The author's copies of books donated with signed dedications to Jakobson tell about his circle of friends and acquaintances, and his exceptionally wide-ranging Finnish and international networks. It seems that Jakobson was not particularly active and systematic in seeking signed dedications to the author's copies of books he received.

When thinking about Max Jakobson's various careers, the book collection naturally played the biggest role for his work as a journalist and nonfiction writer. We have examined this by going through the references and bibliographies of all Jakobson's monographs. They are provided as a separate appendix at the end of this book.

Even though Jakobson made many significant careers, he was first and foremost a journalist. He kept writing all the time alongside his primary work as a Foreign Ministry official and the Managing Director of Finnish Business and Policy Forum EVA. Year 1984, when he left the post of the Managing Director of EVA, was a clear turning point in Jakobson's life. He "retired" to be able to focus on his literary work. He did not make too high promises, since most of his literary production was published after his term at EVA. The seamless connection between the book collection and Jakobson's work is visible in the fact that, in quantitative terms, most of the books in his collection were published in the 1980s and 1990s, and in the early 2000s.

Already in his first jobs as a journalist, first for BBC and then for the newspaper *Uusi Suomi* in London 1945–1953, Jakobson came across with how little people in the West knew about what Finland's position "living with the Russian Bear as a neighbour" was like. The efforts to position Finland in the world and make this position understood in the West in particular became a purpose in life for Jakobson. Calling it even his mission would be no exaggeration. He fulfilled this task in a more systematic and industrious manner than any other Finn. He did it while working as a diplomat, a nonfiction writer and a journalist.

Among the senior officials at the Ministry of Foreign Affairs, in the yearly 1960s Jakobson was the strongest advocate of more active foreign policy for Finland. Finland would need to get rid of the cautiousness of the Paasikivi era and more boldly strive to seek Western approval for Finland's neutrality policy. President Kekkonen gave his support for Jakobson's initiatives. He saw that in the 1960s the UN was developing into a forum, where a country like Finland could promote the recognition of its neutrality policy. On Jakobson's initiative, Finland sought to become a non-permanent member of the UN Security Council

and was elected to the position for the term 1969–1970. On the other hand, an even bolder move – the attempt to promote Jakobson for the post of the UN Secretary-General – failed in 1971.

While abroad, Jakobson time and again met with a situation where every interlocutor with even minor knowledge of Finland always asked why the Soviet Union had allowed Finland to keep its independence. Every time, Jakobson responded that the question was based on a wrong assumption – an assumption that Finland's independence was an issue solely dependent on the Soviet Union's will. In fact, the book *Diplomaattien talvisota (The Diplomacy of the Winter War: An Account of the Russo-Finnish War, 1939–1940)* that Jakobson published as early as 1955 and that was later translated into several languages was intended as a response to the question why Finland had maintained its independence.

According to the Finnish paradox, our foreign policy did not seem to follow the 'laws of physics' at all. There, the political inter-relationships of influence seemed to act in the opposite direction than they normally do. Over the years, making this paradox understood became the most important objective of Jakobson's literary activities. He made considerable efforts to have all possible literature on Finland's recent history and politics published in world languages included in the bibliographies of his books that were published abroad. In the 1960s the volumes were so few that you could count them without using the fingers of both hands. One of Jakobson's most important missions as a nonfiction writer was specifically to remedy this situation.

The most serious mental aberration Jakobson constantly tried to refute was the impression that Finland had remained independent because, for some incomprehensible reason, the Soviet Union had not wanted to swallow Finland. In his books and articles, Jakobson strived to show, time after time after time, that Finland's independent status was by no means attributable to the Soviet Union's good will, but it was entirely of Finland's own making. In its difficult position between the two blocs of the Cold War, Finland had succeeded in securing its status with a neutrality policy trusted by both the East and the West.

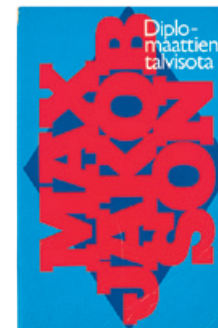

KUVA: © LEHTIKUVA | MARTTI KAIRULAINEN

Jakobson osallistui Helsingin Säätytalolla 13. maaliskuuta 2010 pidettyyn talvisodan päättymisen 70-vuotismuistoseminaariin. Kirjallaan *Diplomaattien talvisota* Jakobson oli 55 vuotta aikaisemmin nostanut rohkeasti esiin talvisodan erityismerkityksen suomalaisille. Talvisodan historiaa koskevat tulkinnat pysyivät läpi vuosikymmenten keskeisellä sijalla hänen kirjallisessa tuotannossaan.

MAX JAKOBSON

s. 30.9.1923 Viipuri, k. 9.3.2013 Helsinki. Puoliso Marilyn Medney (1931–2012), Lapset: Ralph 1956 Linda 1959, David 1964.

URA

BBC:n suomenkielisten lähetysten toimittaja Lontoossa ja Uuden Suomen Lontoon-kirjeenvaihtaja 1948–1953; Washingtonin-lähetystön sanomalehtiavustaja 1953–1958; ulkoasiainministeriön sanomalehtiasian toimiston päällikkö 1958 – , apulaisosastopäällikkö 1959 –, poliittisen osaston päällikkö 1962–1965; Suomen pysyvä edustaja YK:ssa 1965–1972; Suomen edustaja YK:n turvallisuusneuvostossa 1968–1970, neuvoston puheenjohtaja tammikuussa 1969 ja huhtikuussa 1970; Suomen suurlähettiläs Tukholmassa 1972–1974; Elinkeinoelämän valtuuskunnan toimitusjohtaja 1975–1984; Helsingin Sanomien kolumnisti 1990–2008; Jakobson Partners Oy:n toimitusjohtaja, hallituksen puheenjohtaja.

LUOTTAMUSTEHTÄVIÄ

Suomen Valkoisen Ruusun ja Suomen Leijonan ritarikuntien hallitus 1982; Trilateral Commission 1994; International Crisis Groupin hallitus 1995–2000; EU-Israeli Forumin hallitus 1999; Suomen Yhdyspankin hallintoneuvosto 1980–1992; Kustannusosakeyhtiö Otavan, v:sta 2000 Otava-Kuvalehdet Oy:n hallitus 1984–2002.

KUNNIANOSOITUKSIA

Suomen Leijonan suurristi 1992; Vapaudenristi 1 rintatähtineen 2001. Ministeri 1990. Valtiotieteen kunniatohtori Helsingin yliopisto 1971, Brandeis University (Yhdysvallat) 1971, Åbo Akademi 1988.

KIRJALLINEN TUOTANTO:

Englanti valinkauhassa. 1952, Diplomaattien talvisota. 1955 (8. painos 2009; englanniksi 1961; ruotsiksi 1967; saksaksi 1970); Kuumalla linjalla. 1968 (ruotsiksi, englanniksi 1968; norjaksi, saksaksi 1969; espanjaksi, portugaliiksi 1970; japaniksi 1979); Paasikivi Tukholmassa. 1978; Veteen piirretty viiva. 1980 (ruotsiksi 1982); Europe in the 1980's : recovery or decline? Göteborg 1981; Från konfrontation till samförstånd - exemplet Finland. Stockholm 1982; 38. kerros. 1983 (ruotsiksi 1983); Finland survived. 1984; Finland: Myth and Reality. 1987 (saksaksi 1988; ranskaksi 1989, japaniksi, unkariksi 1990); Vallanvaihto. 1992; The United Nations in the 90's : a Second Chance. 1993; Finland in the New Europe. Westport (Conn.) 1998 (ruotsiksi, saksaksi 1999); 20. vuosisadan tilinpäätös I - III. 1999 - 2003 (4. painos 2003; ruotsiksi 2001 - 2004; Suomi muuttuvassa Euroopassa. 2000; Tulevaisuus. 2005; Finland: a lone wolf. 2006; Kohtalonvuodet: Suomi nousi, taipui ja selvisi. 2008.

LÄHTEET

KANSALLISARKISTO

MAX JAKOBSONIN ARKISTOKOKOELMA

Kansiot 17–20: artikkelit *Helsingin Sanomiin* 1984–2008; *Suomen Kuvalehteen* 1980–1992; *International Herald Tribuneen* 1987–2004; muihin ulkomaisiin lehtiin
Kansio 33: nimimerkki ”Veikko Viisi” 1972–1974 Suomen Kuvalehdessä

KIRJALLISUUTTA JAKOBSONISTA

Killinen, Kullervo (1973) *Pääsihteerikilpa – putosiko Max Jakobson vai putosiko Suomi?*
Kirjayhtymä: Helsinki.

Kurjensaari, Matti (1969) *Kansakunnan kaapin päällä. Muotokuvia muistista*. Tammi: Helsinki.

Määttänen, Sakari (1973) *Tapaus Jakobson – YK:n pääsihteerinviran täyttäminen 1971 ja tapahtumien tausta*. Weilin & Göös: Helsinki.

Sarjala, Jukka (2007) *Kirjojen kyydissä. Bibliofiilin tutkailuja*. Kirjapaja: Helsinki.

Tarkka, Jukka (2010) *Max Jakobson – kylmän sodan diplomaatti*. Otava: Helsinki.

Tarkka, Jukka (toim.) *Max Jakobson – kansainvälinen suomalainen. Juhlakirja Max Jakobsonin täyttäessä 60 vuotta*. Otava: Helsinki.

Vilkko, Risto (2005) *Bibliotheca Wrightiana*. Helsingin yliopiston kirjaston julkaisuja 77.

Virkkunen, Janne (2013) *Päivälehdän mies*. WSOY: Helsinki.

MUUT LÄHTEET

Linda Jakobsonin sähköpostihaastattelu 14.3.2018

HENKILÖHAKEMISTO

- Abel, Elie 103,
Apunen, Osmo 113, 116
Arbatov, Grigori 40
Arendt, Hannah 54,56
Aron, Raymond 33, 34
Ash, Timothy Garton 37, 43
Bartenjev, T. 117
Beloff, Max 36, 37, 77
Berlin, Isaiah 52, 53, 141, 148
Billington, James 59, 125, 61
Bismarck, Otto von
Blücher, Wipert von 77
Brežnev, Leonid 99, 131
Brzezinski, Zbigniew 125, 131, 132,
141, 148
Churchill, Winston 51, 77, 94
Conquest, Robert 51, 59, 60
Crankshaw, Edward 37
Dahrendorf, Ralf 33
Dallin, David J. 77
Derjabin, Juri 110
Deutscher, Isaac 51, 90, 141, 148
Djilas, Milovan 51, 90
Donahue, Robert 124
Eban, Abba 55
Ekholm, Kai 7, 9
Eichmann, Adolf 54, 56
Enckell, Ralph 101, 102, 104, 110, 146
Erkko, Aatos 126
Erlander, Tage 79, 110
Errera, Roger 126
Falín, Valentin 134
Fanfani, Amintore 104
Ford, Gerald 47, 131
Friedman, Milton 33
Fräulein Bransfeldt 20
Gaddis, John L. 37
Galbraith, John Kenneth 31, 32,
33, 65
Giscard d'Estaing, Valery 125
Goldberg, Arthur 103
Goldhagen, Daniel Jonah 33, 35
Golovanov 98
Gorbatšov, Mihail 48, 79, 125,
133, 134
Gripenberg, G.A. 94, 95
Haavikko, Paavo 51, 66
Hallama, Jaakko
Hammarskjöld, Dag 46, 101
Hayek, Friedrich 33
Heikkilä, Toivo 94
Herzog, Chaim 49
Hetemäki, Päiviö 73, 74, 75,
119, 120
Hilberg, Raul 54, 57
Himanka, Jussi 109
Hiscocks, Richard 116
Hobsbawm, Eric J. 53, 138
Hornborg, Eirik 95
Hruštšev, Nikita 83, 99
Hyvärinen, Risto 83, 107, 119
Iklé, Fred C. 125
Jacobsson, Santeri 55, 56
Jakobson, Camilla 10
Jakobson, David 102, 151
Jakobson, Ester 20
Jakobson, Helmi 12, 20, 138
Jakobson, Jonas 20, 22, 23, 55
Jakobson, Leo 20, 22, 55
Jakobson, Linda 7, 9, 10, 12, 13,
25, 26, 50, 102, 124, 127, 141,
148, 151
Jakobson, Marilyn 12, 102, 110,
111, 151
Jakobson, Ralph 102, 151
Jarring, Gunnar 108
Johnson, Paul 55, 57
Judt, Tony 58
Jussila, Osmo 62, 63, 126
Juva, Mikko 78
Kalb, Marvin 126
Kampelmann, Max 125
Karhilo, Aarno 83
Karjalainen, Ahti 69, 94, 95,
97, 119, 120
Kekkonen, Urho 51, 69, 78, 81,
83, 86, 87, 91, 95, 99, 105-110,
113, 115, 118-120, 129
Kennan, Georg F. 37, 38, 59, 60,
103, 125, 129, 131, 143
Kennedy, John F. 40, 81, 82, 85,
89, 90, 93, 94, 102, 103
Kissinger, Henry 47, 90, 102,
116, 125, 126, 131, 141, 148
Klinge, Matti 62, 63
Kollek, Teddy 67
Komissarov, Juri 110, 117
Korhonen, Arvi 78, 94
Korhonen, Keijo 93, 119
Krymov 98
Kuusi, Pekka 118
Laakso, Leonid 134

- Laqueur, Walter 52, 53, 55
Le Carré, John 26
Leskinen, Väinö 86
Lippmann, Walter 78, 145, 148
Lipponen, Paavo 68
Malik, Jakov 108, 109
Mannerheim, Gustaf 77, 95
Medney (ks. Jakobson), Marilyn 74, 151
Medney, Maurice 74
Meri, Lennart 128
Metternich, Klemens von 90, 91
Moskin, J. Robert 126
Moynihan, Daniel Patrick 103
Müller, Richard 107
Myrdal, Gunnar 32, 65
Nicolson, Harold 37, 45, 90, 116
Nikolai II 116
Nixon, Richard 47, 102, 103
O'Brien, Conor 55
Paasikivi, Juho Kusti 78, 90, 91, 103, 104
Pajunen, Aimo 83
Palmroth, Gunnar 102
Pastinen, Ilkka 83, 102, 119
Pérez de Cuéllar, Javier 124
Pipes, Richard 36, 59, 61,
Pleshakov, Constantine 42
Pohtola, Mikko 124
Polvinen, Tuomo 42
Rautkallio, Hannu 126
Rentola, Kimmo 37, 126
Ridgeway, Rozanne 125
Rutanen, Pasi 119
Rytkönen, Sirkka 125
Salinger, Pierre 81
Sarjala, Jukka 29
Schlesinger, Arthur M. 37, 40, 90, 94, 102, 103, 125
Seton-Watson, Hugh 59, 60
Sipilä, Helvi 97
Sisco, Joseph 125
Slusser, Robert M. 90
Solzenicyn, Aleksandr 34
Sorensen, Theodore 94, 103
Sorsa, Kalevi 119
Stalin, Josif V. 42, 51, 60, 59, 90, 124, 133, 134
Stepanov, Vladimir 120
Stürmer, Michael 126
Ståhlberg, Ester 20
Suomi, Juhani 51, 127
Talleyrand 90
Tanner, Arto 130
Tanner, Väinö 77, 78, 79
Tarkka, Jukka 15, 37, 121, 123
Tawastsjerna, Erik 66
Thatcher, Margaret 124
Thomson, Llewelyn 103
Tikkanen, Henrik 126
Tito, Josip Broz 51
Tolstoi, Lev 116
Tujunen, Leo 118, 119
Tuomioja, Sakari 102
U Thant 86, 101, 102, 106, 107, 116
Uino, Ari 51
Upton, Anthony 95
Wahlbäck, Krister 95
Waldheim, Kurt 109
Wallach, John F. 125
Weizsäcker, Richard von 67
Vidal-Naquet, Pierre 54, 55
Vihavainen, Timo 126
Winkler, Heinrich August 58, 147
Virkkunen, Janne 126, 127
Volkogonov, Dmitri 51, 133, 134
Woodward, Llewelyn 94
Wuori, Eero A. 71, 72, 73, 82
Ylikangas, Heikki 62, 63
Zubok, Vladislav 42
Åström, Sverker 104

MAX JAKOBSONIN MONOGRAFIAT

Englanti valinkauhassa. Helsinki: WSOY 1952.

Diplomaattien talvisota: Suomi maailmanpolitiikassa 1938–1940. Porvoo: WSOY 1955 (8. painos 2009; käännökset: *The Diplomacy of the Winter War: An Account of the Russo-Finnish War, 1939–1940* (1961); *Vinterkriget diplomati* (1967); *Diplomatie im finnischen Winterkrieg 1939/40* (1971).

Kuumalla linjalla: Suomen ulkopolitiikan ydinkysymyksiä 1944–1968. Porvoo: WSOY 1968
Käännökset: *Egna vägar: Studier i Finlands utrikespolitik efter andra världskriget, 1968*; *Finnish Neutrality: A Study of Finnish Foreign Policy since the Second World War* (1968); lisäksi norjaksi ja saksaksi 1969; espanjaksi ja portugaliksi 1970.

Paasikivi Tukholmassa: J. K. Paasikiven toiminta Suomen lähettiläänä Tukholmassa 1936–1939. Helsinki: Otava 1978.

Veteen piirretty viiva: havaintoja ja merkintöjä vuosilta 1953–1965. Helsinki: Otava 1980; käännökset: *Den finländska paradoxen: linjer i Finlands utrikespolitik 1953–1965* (1980).
ruotsiksi 1982); *Europe in the 1980's: recovery or decline?* Göteborg 1981.

Minne menet hyvinvointiyhteiskunta? Helsinki: Elikeinoelämän valtuuskunta 1981.

38. kerros:havaintoja ja muistiinpanoja vuosilta 1965–1971. Helsinki: Otava 1983; käännökset: *Trettioåttonde våningen: hågkomster och anteckningar 1965–1971* (1983).

Isännätön raha. Helsinki: Elikeinoelämän valtuuskunta 1983; ruotsiksi 1983.

Finland survived: an account of the Finnish-Soviet winter war, 1939–1940. Helsinki: Otava 1984.

Finland: Myth and Reality. Helsinki: Otava 1987; käännökset: *Finnland: Mythos und Wirklichkeit* (1987); *La Finlande: mythe et réalité* (1989); lisäksi japaniksi ja unkariksi 1990.

Diplomaattien talvisota (uudistettu laitos). Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY 1989; käännökset: *Talvesöja diplomaatia* (2004).

Europe in the 1990s: no stability in sight. Geneva: EFTA 1992.

Vallanvaihto: havaintoja ja muistiinpanoja vuosilta 1974–92. Helsinki: Otava 1992.

The United Nations in the 1990s: A Second Chance? New York: UNITAR 1993.
Finland: A Nation that Dwells Alone. Washington Quarterly, vol. 19 no. 4 (1996).

Finland in the New Europe. Foreword by Georg F. Kennan. Westport (Conn.): Praeger 1998; käännökset: *Finnland im neuen Europa* (1999); *Finlands väg 1899–1999: från kampen mot tsarväldet till EU-medlemskap* (1999).

20. vuosisadan tilinpäätös. 1. Väkivallan vuodet. Helsinki: Otava 1999; käännökset: *Väldets århundrade* (2001). 4. painos 2003.

20. vuosisadan tilinpäätös 2. Pelon ja toivon aika Helsinki: Otava 2001; käännökset: *Är av fruktan och hopp* (2002).

Tilinpäätös 3. Helsinki: Otava 2003; käännökset: *XX sajandi lõpparve* (2004).

Tulevaisuus. Helsinki: Otava 2005.

Finland: a lone wolf. Helsinki: Otava 2006.

Kohtalonvuodet: Suomi nousi, taipui ja selvisi. Helsinki: WSOY 2008.

MAX JAKOBSONIN OMISSA TEOKSISSAAN KÄYTTÄMÄ LÄHDEKIRJALLISUUS

Alapuro, Risto: *Akateeminen Karjala-seura* (1973)

Andrew, Christopher – Gordievsky, Oleg: *Instructions from the Centre* (1991)

Apunen, Osmo: *Paasikiven-Kekkosen linja* (1977)

Aura, Teuvo: *Sovitellen* (1982)

Ball, George W.: *Past has another pattern: memoirs* (1982)

Bartenjev, T. – J. Komissarov: *Kolmekymmentä vuotta hyvää naapuruutta* (1977)

Bartenjev, T. – J. Komissarov: *Yhteistyön taipaleelta* (1978)

Beloff, Max: *Foreign policy of Soviet Russia 1929–1941*. 1–2 (1947, 1949)

Berlin, Isaiah: *Karl Marx: his life and environment* (1959)

Billington, James H.: *Icon and the Axe: an interpretive history of Russian culture* (1996)

Bismarck, Otto von: *Gedanken und Erinnerungen* (1898)

Blomberg, Jaakko – Joenniemi, Pertti: *Kaksiteräinen miekka. 70-luvun*

- puolustuspolitiikka (1971)
- Blücher, Wipert von: *Suomen kohtalonaikojia: muistelmia vuosilta 1935–44* (1950)
- Braithwaite, Rodric: *Moskova 1941* (2006)
- Brzezinski, Zbigniew: *Game plan: a geostrategic framework for the conduct of the U.S.-Soviet contest* (1986)
- Bullock, Alan L. C.: *Hitler and Stalin: parallel lives* (1991)
- Bullock, Allan: *Ernest Bevin: foreign secretary, 1945–1951* (1983)
- Butler, J.R.M.: *Grand strategy. Vol. 2, September 1939–June 1941* (1957)
- Carlgrén, W. M.: *Swedish foreign policy during the Second World War* (1977)
- Chuev, Felix: *Molotov remembers: inside Kremlin politics* (1993)
- Churchill, Winston S.: *Second World War. Vol. 1, The gathering storm* (1948)
- Churchill, Winston S.: *Second World War, Vol. 7, Triumph and tragedy* (1954)
- Dallin, David J.: *Soviet Russia's foreign policy 1939–1942* (1942)
- Davies, Norman: *Europe at war 1939–1945: no simple victory* (2006)
- Deutscher, Isaac: *Stalin: a political biography* (1949)
- Djilas, Milovan: *Conversations with Stalin* (1962)
- Ehrenburg, Ilja: *Ihmisiä, vuosia, elämää. 1–3* (1980)
- Elon, Amos: *Herzl* (1975)
- Enckell, Carl: *Poliittiset muistelmani 1–2* (1956)
- Erfurth, Waldemar: *Krigsdagbok. November 1943 – September 1944* (1954)
- Erländer, Tage: *Tage Erländer 1–3* (1972–1976)
- Eskelinen, Heikki: *Itsenäisyytemme vuosikymmenet* (1966)
- Evans, Harold – Buckland Gail – Baker, Kevin: *American Century* (1998)
- Goldhagen, Daniel Jonah: *Hitler's willing executioners: ordinary Germans and the Holocaust* (1997)
- Gorbatschow, Michail: *Erinnerungen* (1995)
- Gripenberg, G. A.: *En beskickningschefs minnen 1* (1959)
- Gripenberg, G. A.: *Finland and the great powers: memoirs of a diplomat* (1965)
- Haffner, Sebastian: *Hitler – renumerkintöjä* (1989)
- Haikara, Kalevi: *Isänmaan vasen laita: SKDL 30 vuotta piikkiä kansakunnan lihassa* (1975)
- Hakanen, Yrjö: *Kansallinen etu ja eheyttäminen: Urho Kekkosen yhteiskunnallisen ajattelun lähteillä* (1983)
- Hammarskjöld, Dag: *Kiinnekohtia* (1963)
- Heikal, Mohamed: *Road to Ramadan* (1972)
- Heikkilä, Toivo J.: *Paasikivi peräsimessä: pääministerin sihteerin muistelmat, 1944–1948* (1965)
- Heinrichs, Erik: *Mannerheim Suomen kohtaloissa 1–2, Suomen marsalkka* (1957, 1959)
- Hilberg, Raul: *Täter, Opfer, Zuschauer: die Vernichtung der Juden 1933–1945* (1997)
- Hirvikkalio, Paavo: *Tasavallan presidentin vaalit Suomessa 1919–1950* (1958)
- Hiscocks, Richard: *Security council: a study in adolescence* (1973)
- Hobsbawm, Eric: *Age of extremes: the short twentieth century, 1914–1991* (1994)
- Holsti, Kalevi J.: *Suomen ulkopolitiikka suuntaansa etsimässä vuosina 1918–1922: Rudolf Holstin osuus* (1963)
- Hornborg, Eirik: *Det fria Finland: en återblick på de fyra årtiondena 1917–1957* (1957)
- Hough, Jerry F. – Fainsod, Merle: *How the Soviet Union is governed* (1979)
- Ignatieff, Michael: *Isaiah Berlin: a life* (1998)
- J. K. Paasikiven päiväkirjat 1944–1956, 1–2, toim. Yrjö Blomstedt ja Matti Klinge (1985, 1986)
- J. K. Paasikivi: *itsenäisyys - rauha - valtiollinen sivistys, toim. Kauko Kare* (1960)
- Jacobsson, Santeri: *Taistelu ihmisoikeuksista* (1951)
- Jalanti, Heikki: *Suomi puristuksessa 1940–1941* (1966)
- Jansson, Jan-Magnus: *Från splittring till samverkan* (1992)
- Johnson, Paul: *History of the Jews* (1987)
- Johnson, Paul: *History of the modern world: from 1917 to the 1980s* (1983)
- Jokipii, Mauno: *Jatkosodan synty* (1987)
- Judt, Tony: *A Grand Illusion? An essay on Europe* (1996)
- Jussila, Osmo: *Maakunnasta valtioksi: Suomen valtion synty* (1987)
- Jussila, Osmo: *Nationalismi ja vallankumous venäläis-suomalaisissa suhteissa 1899–1914* (1978)
- Jussila, Osmo: *Venäläinen Suomi* (1983)
- Jussila, Osmo: *Suomen tie* (1990)
- Jussila, Osmo – Hentilä, Seppo – Nevakivi, Jukka: *Suomen poliittinen historia 1809–1995* (1995)
- Jutikkala, Eino – Pirinen, Kauko: *History of Finland* (1967)
- Jägerskiöld, Stig: *Gustaf Mannerheim 1918* (1967)
- Jääskeläinen, Mauno: *Itä-Karjalan kysymys: kansallisen laajennusohjelman synty ja sen toteuttaminen* (1961)
- Kaila, Eino: *Valitut teokset. 2, 1936–58* (1991)
- Kangas, Lasse: *Ahti Karjalainen tasavallan kakkosena* (1984)
- Karjalainen, Ahti – Jukka Tarkka: *Presidentin ministeri* (1989)
- Kekkonen, Urho: *Kirjeitä myllystäni 1–2* (1976)
- Kekkonen, Urho: *Puheita ja kirjoituksia 1. Puheita vuosilta 1936–1956, toim. Tuomas Viikuna* (1967)
- Kekkonen, Urho: *Puheita ja kirjoituksia 4. Demokratia ja perusoikeudet* (1972)
- Kekkonen, Urho: *Tamminiemi, toim. Maarit Tyrkkö* (1980)
- Kekkonen, Urho: *Vuosisatani 1* (1981)
- Killham, Edward L.: *Nordic way: a path to Baltic equilibrium* (1993)
- Kissinger, Henry: *A World Restored* (1964)
- Kissinger, Henry: *Diplomacy* (1994)
- Kissinger, Henry: *The White House Years* (1979)
- Kissinger, Henry: *The Years of Upheaval* (1982)
- Klinge, Matti: *Keisarin Suomi* (1997)
- Klinge, Matti: *Kaksi Suomea* (1982)
- Koivisto, Mauno: *Linjan vetoa* (1968)
- Koivisto, Mauno: *Väärää politiikkaa* (1978)
- Korhonen, Arvi (toim.) *Suomen historian käsikirja 1–2* (1949)
- Korhonen, Arvi: *Viisi sodan vuotta* (1959)
- Korhonen, Arvi: *Barbarossa-suunnitelma ja Suomi: jatkosodan synty* (1961)
- Korhonen, Keijo: *Naapurit vastoin tahtoon 1. Suomi neuvostodiplomatiassa Tartosta talvisotaan 1920–1932* (1966)
- Krosby, Hans Peter: *Kekkosen linja: Suomi ja Neuvostoliitto 1944–1978* (1978)
- Krosby, Hans Peter: *Nikkelidiplomatiaa Petsamossa 1940–1941* (1966)
- Krosby, Hans Peter: *Suomen valinta 1941* (1966)
- Kuusi, Matti: *Roolit ja särmät: dokumentteja seitsemältä vuosikymmeneltä* (1986)
- Langer, William L. – S. Everett: *Challenge to isolation: 1937–1940* (1952)
- Lauri Kristian Relander: *Presidentin päiväkirja 1–2, toim. Eino Jutikkala* (1967, 1968)
- Linkomies, Edvin: *Vaikea aika* (1970)

- Machiavelli, Niccolo: *Discourses, Book III* (1991)
- Mandelstam, Nadezhda: *Hope against hope. A memoir* (1970)
- Mannerheim, Gustaf: *Muistelmat 2* (1953)
- Manninen, Ohto: *Stalinin kiusa, Himmlerin tää: sota-ajan pieni Suomi maailman silmissä ja arkistojen kättöissä* (2002)
- Manninen, Ohto: *Suur-Suomen ääriiviivat* (1980)
- Marandi, Rein: *Naapurin silmin: Suomen jatkosota 1941-1944 Ruotsin sanomalehtikeskustelussa* (1964)
- McNamara, Robert S.: *The Essence of Security* (1968)
- Mlynář, Zdeněk: *Nachtfrost: Erfahrungen auf dem Weg vom realen zum menschlichen Sozialismus* (1978)
- Montefiore, Simon Sebag: *Unge Stalin* (2007)
- Moynihan, Daniel Patrick with Suzanne Weaver: *Dangerous place* (1979)
- Moynihan, Daniel Patrick: *Pandaemonium: ethnicity in international politics* (1993)
- Nevakivi, Jukka: *Apu jota ei pyydetty: liittoutuneet ja Suomen talvisota 1939-1940* (1972)
- Nicolson, Harold: *Congress of Vienna, a study in allied unity: 1812-1822* (1946)
- Nilsson, Torsten: *Åter Vietnam: memoarer och reportage* (1981)
- Niukkanen, Juhon: *Talvisodan puolustusministeri kertoo* (1951)
- Nousiainen, Jaakko: *Suomen poliittinen järjestelmä* (1959)
- O'Brien, Conor Cruise: *United Nations: sacred drama* (1968)
- Paasivirta, Juhani: *Ensimmäisen maailmansodan voittajat ja Suomi* (1961)
- Paasivirta, Juhani: *Suomi ja Eurooppa 1914-1939* (1986)
- Paasivirta, Juhani: *USA ser på Finland: en liten nations problem i internationell politik* (1966)
- Paavolainen, Olavi: *Kolmannen valtakunnan vieraana. Ja juhlien jälkeen: esseitä kansallissosialismista. Toim. Paula Koskimäki* (1993)
- Paavolainen, Olavi: *Synkkä yksinpuhelu* (1946)
- Peitsi, Pekka: *Tässä sitä ollaan* (1944)
- Pekkala, Juhani: *Urho Kekkosen linjasta K-rintamaan: K-linjan ja K-rintaman muotoutuminen* (1978)
- Pipes, Richard: *A Concise History of the Russian Revolution* (1995)
- Pipes, Richard: *Unknown Lenin* (1996)
- Polvinen, Tuomo: *Venäjän vallankumous ja Suomi 1-2. 1917-1920* (1967, 1971)
- Polvinen, Tuomo: *Suomi kansainvälisessä politiikassa 1-3* (1981)
- Polvinen, Tuomo: *Suomi suurvaltojen politiikassa 1941-44: jatkosodan tausta* (1964)
- Popper, K. R.: *Avoin yhteiskunta ja sen viholliset* (1974)
- Puna-armeija Stalinin tentissä. Toim. Ohto Manninen ja Oleg A. Ržeševski* (1997)
- Puntilla, L. A.: *Finlands politiska historia 1809-1955* (1964)
- Rautkallio, Hannu: *Finland and the Holocaust: the Rescue of Finland's Jews* (1987)
- Rautkallio, Hannu: *Suomen juutalaisten aseveljeys* (1989)
- Rentola, Kimmo: *Kenen joukoissa seisot* (1994)
- Ries, Tomas: *Cold will: the Defence of Finland* (1988)
- Saraviita, Ilkka: *YYA-sopimus* (1989)
- Schlesinger, Arthur M. Jr.: *Thousand Days: John F. Kennedy in the White House* (1965)
- Screen, J. E. O.: *Mannerheim* (2000)
- Siitola, Juha: *Lapuanliike ja kyyditykset* (1985)
- Skyttä, Kyösti: *Jos presidentti pitäisi päiväkirjaa* (1973)
- Skyttä, Kyösti: *Presidentin muotokuva 1-2* (1973)
- Slusser, Robert M.: *Berlin crisis of 1961: Soviet-American relations and the struggle for power in the Kremlin, June-November 1961* (1971)
- Smith, C. Jay jr.: *Finland and the Russian revolution 1917-1922* (1958)
- Sodan ja rauhan mies: *Urho Kekkosen sotavuodet 1939-1944. Toim. Ari Uino* (1998)
- Soikkanen, Timo: *Kansallinen eheytyminen - myytti vai todellisuus* (1983)
- Stenius, Yrsa: *Vår tids hjältar* (1986)
- Stern, Fritz: *Dreams and Delusions. The Drama of German history* (1987)
- Suomen ulkopolitiikan kehityslinjat 1809-1966, toim. Ilkka Hakalehto* (1968)
- Suomi, Juhani: *Urho Kekkonen 1936-1944. Myrmysies* (1986)
- Szamuely, Tibor: *Russian tradition* (1974)
- Tanner, Väinö: *Kahden maailmansodan välissä: muistelmia 20- ja 30-luvuilta* (1966)
- Tanner, Väinö: *Kuinka se oikein tapahtui: vuosi 1918 esivaiheineen ja jälkiselvittelyineen* (1948)
- Tanner, Väinö: *Olin ulkoministerinä talvisodan aikana* (1950)
- Tanner, Väinö: *Winter war: Finland against Russia 1939-1940* (1957)
- Taylor, A. J. P.: *Bismarck: The Man and the Statesman* (1961)
- Tillotson, Allan: *Finland at peace and war 1918-1993* (1993)
- Tingsten, Herbert: *Svensk utrikesdebatt mellan världskrigen* (1944)
- Torvinen, Taimi: *Pakolaiset Suomessa Hitlerin valtakaudella* (1984)
- "Toveri X": *Beljakov, Sinisalo ja Suomi: raportti kulissien takaa* (1974)
- Tuomioja, Erkki: *Sakari Tuomioja* (1986)
- Tyyri, Jouko: *Asiat ja asenteet* (1959)
- Upton, Anthony: *Finland in crisis 1940-1941: a study in small-power politics* (1965)
- Urho Kekkonen: människa och statsman, toim. Eino S. Repo* (1962)
- Urquhart, Brian: *Hammarškjold* (1972)
- Wahlbäck, Krister: *Från Mannerheim till Kekkonen: huvudlinjer i finländsk politik 1917-1967* (1967)
- Valenta, Jiri: *Soviet intervention in Czechoslovakia, 1968: anatomy of a decision* (1979)
- Vehviläinen, Olli - Oleg A. Ržeševski (toim.): *Yksin suurvaltaa vastassa: talvisodan poliittinen historia* (1997)
- Weit, Erwin: *Itäryhmän sisärenkaassa* (1971)
- Weizsäcker, Richard von: *Vier Zeiten. Erinnerungen* (1997)
- Vihavainen, Timo: *Kansakunta rähmällään* (1991)
- Vihavainen, Timo: *Stalin ja suomalaiset* (1998)
- Winkler, Heinrich-August: *Der lange Weg nach Westen 1-2* (2000)
- Vladimirov Viktor: *Kohti talvisotaa* (1995)
- Voionmaa, Väinö: *Kuriiripostia 1941-1946* (1971)
- Volkogonov, Dmitri: *Stalin: triumph and tragedy* (1994)
- Woodward, Llewellyn: *British Foreign Policy: The Second World War* (1962)
- Wright, Georg Henrik von: *Ihminen kulttuurin murroksessa* (1995)
- Wuorinen, John H.: *A History of Finland* (1965)
- Väyrynen, Raimo: *Ydinaseet ja suurvaltapolitiikka* (1983)
- Ylikangas, Heikki: *Väkivallasta sanan valtaan: suomalaista menneisyyttä keskiajalta nykypäiviin* (1999)
- Ylitalo, J. Raymond: *Salasanomia Helsingistä Washingtoniin* (1978)
- Yläraakkola, Arvo: *Edvard Gylling - Itä-Karjalan suomalainen rakentaja* (1976)
- Zubok, Vladislav - Pleshakov, Constantine: *Inside the Kremlin's Cold War: from Stalin to Khrushchev* (1996)

Seppo Hentilä (s. 1948) on valtiotieteiden tohtori ja Helsingin yliopiston poliittisen historian professori (emeritus). Hän opetti yliopistossa 43 vuotta. Hentilä on perehtynyt tutkimuksissaan erityisesti Saksan lähihistoriaan ja Suomen ja jaetun Saksan suhteisiin kylmän sodan kehyksessä. Vuonna 2008 hän julkaisi Marjaliisa Hentilän kanssa teoksen *Berliiniin. Retkiä lähihistoriaan* ja vuonna 2016 teoksen *Saksalainen Suomi 1918*, joka nimettiin vuoden historiategokseksi. Hentilän uusin kirja on *Vuoden 1918 pitkät varjot. Muistamisen historia ja politiikka* (2018). Tieteellisten julkaisujensa lisäksi Hentilä on kirjoittanut joukon yleistajuisia teoksia ja oppikirjoja. Hän on työskennellyt useaan otteeseen vierailevana professorina Saksassa, muun muassa Berliinin Humboldt-yliopistossa 2007–2008.

LÄMMIN KITOS HANKKEEN TUKIJOILLE

Niilo Helanderin säätiö

Tiina ja Antti Herlinin säätiö

E ja G Ehrnroothin säätiö

Louise ja Göran Ehrnroothin säätiö

Max Jakobsonin kirjasto - kokoajansa näköinen

SEPPO HENTILÄ

TOIMITUS | Maara Kinnermä, Harri Ahonen

KIRJATYÖRYHMÄ | Kansalliskirjasto Harri Ahonen, Marjaana Sailio, Johanna E. Lilja

ULKOASU JA KUVATOIMITUS | Maara Kinnermä

KIRJAPAINO | Dardeze holografija, Riika 2018

KÄÄNNÖS | Semantix Finland Oy (Resumé: suomi-englanti)

Kansalliskirjaston julkaisuja 83

ISBN 978-951-51-4311-2 (nid.)

ISBN 978-951-51-4312-9 (PDF)

ISSN 2242-8097

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4312-9>

© Kansalliskirjasto ja Seppo Hentilä

KUVALÄHTEET ©

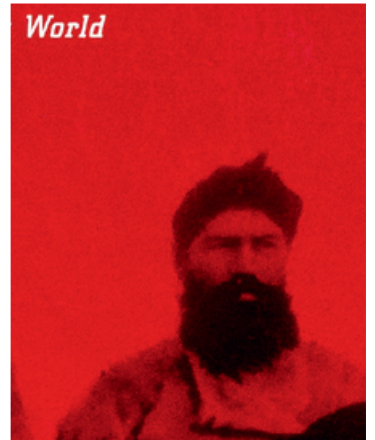
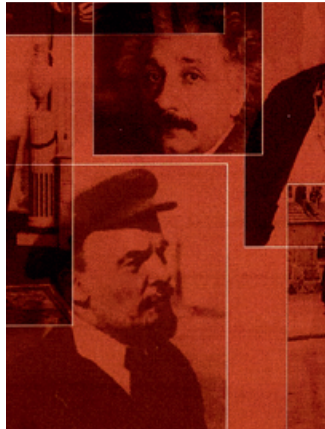
KIRJAT | Kansalliskirjasto, Niilo Hassi

MUUT | Kuvan yhteydessä

KANSIKUVAT | Lehtikuva

KUVA: © LEHTIKUVA | MARTTI KAINULAINEN | 1999

W
A

Max

E
V

沧

D
B
E

G

J
K

Kansalliskirjaston julkaisuja nro 83